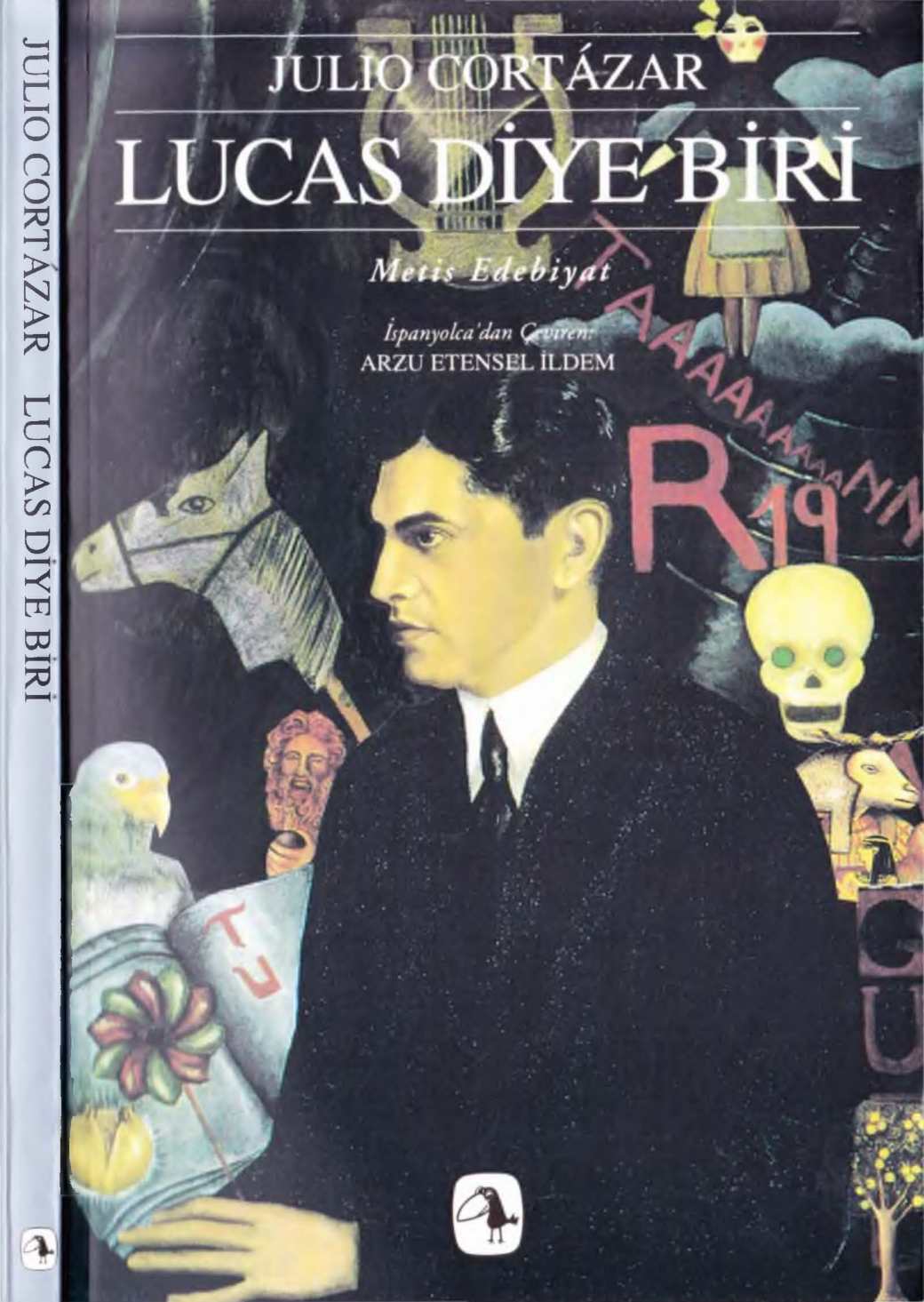
JULIO CORTÁZAR

LUCAS DİYE BİRİ

Metis Edebiyat

İspanyolca'dan Çeviren:
ARZU ETENSEL İLDEM

JULIO CORTÁZAR LUCAS DİYE BİRİ

Julio Cortázar

LUCAS DİYE BİRİ

1914'te Brüksel'de doğdu. 1919'da ailesi Arjantin'e döndü. 1938'de ilk şiir kitabı *Presencia*'yı ("Varlık") Julio Denis takma adıyla yayımladı. Eğitimini tamamladıktan sonra bir süre ortaokul öğretmenliği yaptı, Fransız edebiyatı dersi verdi ve Cuyo Üniversitesi'nde John Keats üzerine bir seminer düzenledi. *Sur, Realidad, Verbum* gibi edebiyat dergilerinde Antonin Artaud, Octavio Paz gibi sanatçılar üzerine eleştirel yazılar kaleme aldı. 1951'de Paris'te, Unesco'da çevirmen olarak çalışmaya başladı. Aynı yıl ilk öykü kitabı *Bestiario*'yu ("Hayvan Hikâyeleri"), 1960'ta ilk romanı *Los premios*'u ("Ödüller"), 1963'te en önemli romanı sayılan *Rayuela*'yı (Seksek) yayımladı. 1962'de Küba' ya gitti ve *Casa de las Américas* dergisinin editörlüğünü yaptı. 1970'te iktidara gelen Salvador Allende'yi desteklemek için Şili'ye gitti, Pinochet darbesinden sonra dünya kamuoyunda yenilen Şili davasının önde gelen savunucularından biri oldu. "Las babas del diablo" öyküsü, Antonioni'nin 1966 yapımı *Blow Up* (Cinayeti Gördüm) filmine konu olmuştur. Yazarlığının yanı sıra amatör cazcıdır. Ülkemizde bir romanı (*Rayuela*, 1963; *Seksek*, Can, 1988) ve üç öykü derlemesi (*Queremos tanto a Glenda y otros relatos*, 1980 - *Mırıldandığım Öyküler*, Can, 1985; *Las isla a mediodía*, 1958 - *Büyüdükçe*, Alan, 1984 ve *Ayakizlerinde Adımlar*, özgün seçki, Metis, 1991) yayımlanan Cortázar, 12 Şubat 1984'te Paris'te ölmüştür.

Metis Yayınları
İpek Sokak 9, 80060 Beyoğlu, İstanbul

Metis Edebiyat Dizisi - 101
Lucas Diye Biri, Julio Cortázar
Un tal Lucas, 1979
© Bu çevirinin bütün yayın hakları
Metis Yayınları'na aittir

Birinci Basım: Mart 1996

Yayın Yönetmeni: Müge Gürsoy Sökmen
Kapak Tasarımı: Semih Sökmen

Dizgi: Metis Yayıncılık Ltd.
Kapak Baskı: Ayhan Matbaacılık
İç Baskı: Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Cilt: Örnek Mücellithanesi

ISBN 975-342-094-3

Julio Cortázar

LUCAS DİYE BİRİ

İspanyolca'dan Çeviren:
ARZU ETENSEL İLDEM

METİS YAYINLARI

Annemle babamın konuşmaları:

– Zavallı Léopold!

Annem:

– Çok hassastı yüreciği...

Daha küçücükken diğerlerinden farklıydı.

Oynadığı oyunlar doğal değildi.

Komşu Jaquelin bir erik ağacından düşüp ölünce bazı önlemler almak gerekti. Léopold ölümcül ağacın en mini mini dallarına tırmanıyordu...

On iki yaşında önüne arkasına bakmadan taraçalarda dolaşıyor, varını yoğunu veriyordu.

Bahçede ölen böcekleri toplayıp onları deniz kabuklarından yapılmış camlı kutulara yerleştiriyordu.

Kâğıtların üstüne şöyle yazıyordu:

Küçük domuzlan böceği: ölü

Peygamberdevesi böceği: ölü

Kelebek: ölü

Sinek: ölü...

Bahçedeki ağaçlara şeritler asardı.En ufak esintide bu beyaz kâğıtların, çiçeklerin üstünde dalgalandığı görülürdü.

Babam:

– Bir günü bir gününe uymayan öğrenci, derdi...

Serüvenci, heyecanlı ve zayıftı yüreciği.

Ne yakın arkadaşları anlamışlardı onu ne de sayın öğretmenleri.

Yazgının damgasını taşıyordu.

.....

Annem ve babam:

– Zavallı Léopold!

Maurice Fourré
La Nuit du Rose-Hotel

I

Lucas, ejderhaya karşı verdiği savaşımlar

Yaşlandıkça anlıyor onu öldürmenin kolay olmadığını.

Bir ejderha olmak kolay ama onu öldürmek kolay değil, çünkü çok sayıdaki kafasını (bu sayı danışılabilecek yazarlara ve hayvanat kitaplarına göre yediyle dokuz arasında değişiyor) keserek öldürmek gerekiyor, ancak en azından bir tane iyi kafayı alıkoymak zorunluluğu var, çünkü ejderha Lucas'ın kendisi ve Lucas'ın istediği ejderha olmaktan çıkıp kendisi olarak kalmak, yani çok beyinlilikten tek beyinliliğe geçmek. Seni bu durumda görmek isterdim diyor Lucas çok kıskandığı Herakles'e, çünkü onun Hydra'yla yani ejderhayla böyle sorunları olmamış, bir kılıç darbesiyle kafalarını uçurup Hidra'yı yedi ya da dokuz fıskiyesinden kanlar fıştıran gösterişli bir havuza çevirmiş. Ejderhayı öldürmek başka, yalnız bir kez Lucas olup yeniden Lucas olmak isteyen bu ejderhanın kendisi olmak başka. Örneğin bir bıçak darbesi, plak koleksiyonu yapan kafaya atacaksın, bir bıçak darbesi de hiç değişmeksizin pipoyu masanın soluna, içinde keçe kalemlerin bulunduğu vazoyu da sağda biraz geriye koyan kafaya. Şimdi sonucu değerlendirelim.

Hımm, bir şeyler elde edildi, iki kafanın eksilmesi geriye kalan kafaları bir parça olsun bunalıma soktu, bu üzücü olay karşısında heyecanla düşünüp taşınıyorlar. Başka bir deyişle: Venosa prensi Gesualdo'nun madrigal serisini bir an önce tamamlama gereği en azından bir süre için saplantı olmaktan çıkıyor (bu seriyi tamamlaması için iki plak eksik, galiba piyasada kalmamış, yeniden de çıkmayacakmış, bu durum diğer plaklara sahip oluşunun verdiği keyfi de bozuyor. Temiz bir kılıç darbesiyle ölsün böyle düşünen, olmadık şeyler arzulayan ve onlara saplanan ka-

fa). Ayrıca piposunu aradığında yerinde olmadığını keşfetmesi keyif verici bir yenilik. Bu düzensizlik eğiliminden faydalanalım ve hemen bir kılıç darbesi daha, eve kapanmayı, lambanın yanındaki okuma koltuğunu, saat altı buçukta içilen iki parça buz ve biraz sodalı skoç viskiyi, öncelik sırasına göre üst üste konmuş kitap ve dergileri seven kafaya.

Ama ejderhayı öldürüp Lucas'a dönmek çok zor, o bunu, kanlı savaşının tam ortasındayken anlıyor. İlk olarak yazı masasının sağ tarafındaki ikinci çekmeceden çıkarttığı bir kâğıda ejderhayı betimliyor, aslında masasının üstü kâğıt dolu ama, hayır efendim, işin usulü bu, bir de İtalyan işi lamba var, dört pozisyonlu, yüz vatlık, bir inşaatın tepesindeki vinç gibi duruyor, ve çok duyarlı bir biçimde dengelenmiş ışık demetinin vb... Şimşek gibi bir bıçak darbesi de bu masa başındaki katibin başına. Bir tane daha eksildi, Oh! Lucas kendi kendisine yaklaşmaya başlıyor, işler yoluna girdi galiba.

Ne kadar kafa daha kesmesi gerektiğini asla bilemeyecek çünkü telefon çalıyor, arayan Claudine, ko-şa-rak Woody Allen'ın filmini görmeye gidelim diyor. Görünüşe bakılırsa Lucas kafaları varlıkbilime uygun bir sıra izleyerek kesmemiş çünkü ilk tepkisi hayır, kesinlikle olamaz, Claudine telefonun öteki ucunda kaynamakta olan bir karides gibi kıpır kıpır, Woody Allen da Woody Allen, oysa Lucas, güzelim bir şeyler yapmamı istiyorsan üstüme gelme, Woody Woody krizine girdin diye bir çırpıda bu kanlı döğüşü bırakabileceğimi mi düşünüyordun, farklı değerler olduğunu anlamalısın. Karşı taraf ahizeyi Annapurna tepesinden başaşağı atarmışcasına kapatınca Lucas ilk olarak zamana boyun eğen ve onu önem sırasına göre düzenleyen kafayı öldürmüş olması gerektiğini anlıyor, belki böylece her şey bir anda rahatlardı ve o zaman filmin ayrı karelerinde Claudine, piposu, Gesualdo, keçe kalemleri olurdu ve doğal olarak Woody Allen. Ama artık çok geç, artık Claudine yok, artık döğüşü anlatmaya devam edecek sözcükler bile yok çünkü döğüş yok, hangi kafayı kesersen kes daha dediğim dedik birisi kalacak, şimdi yanıt bekleyen mektupları halletmeli, on dakika

sonra buzlu ve sodalı skoç viski zamanı, o kadar belli ki tekrar büyümeye başladıkları, onları kesmenin hiçbir işe yaramamış olduğu. Lucas banyodaki aynada ejderhayı görüyor, otuz beş dişini göstererek sırıtan yedi kafa, her onyıl için bir tane, en kötüsü de ejderha konusunda uzman olanların dediklerini doğrulayacak biçimde iki kafa daha çıkması kaygısı, sağlığına dikkat etmesi koşuluyla doğal olarak.

Lucas, alışverişleri

Tota'nın kendisinden inip bir kutu kibrit almasını istemesi üzerine Lucas pijamasıyla sokağa çıkıyor çünkü sıcak hava dalgası kenti kasıp kavurmakta ve kibritleri almadan önce de bir kadeh sodalı aperitif devirmeye karar vererek şişko Muzzio'nun kahvesine giriyor. Bu soylu içkinin yarısına geldiğinde arkadaşı Juárez, onun da sırtında pijaması var, içeri giriyor ve Lucas'ı görünce heyecanla anlatmaya başlıyor, kız kardeşinin feci halde kulağı ağrıyor, oysa eczacı ona ağrı kesici damla satmak istemiyor çünkü reçetesi yok ve söz konusu damla mahalledeki hippilerden en az dördünü elektrik çarpmışa döndüren bir uyuşturucu. Seni iyi tanıyor, ilacı sana verir hemen gel, Rosacık öyle kötü kıvranıyor ki onu gördükçe yüreğim parçalanıyor.

Lucas hesabı ödüyor, kibritleri almayı unutuyor ve Juárez'le birlikte eczaneye gidiyor, yaşlı Olivetti, mümkün değil diyor, yapabileceği bir şey yok, başka eczaneye gitsinler, ve o sırada hanımı elinde bir Kodak, Bay Lucas siz eminim ki bunun nasıl doldurulduğunu bilirsiniz, tam kızın yaş gününü kutluyorduk ve işe bakın film tak dedi bitti. Lucas, evet ama benim Tota'ya kibrit götürmem gerekiyordu derken Juárez ayağına basıyor ve Lucas yaşlı Olivetti'nin onları o berbat damlayla ödüllendireceğini anlayınca makinanın filmini değiştirmeyi üstleniyor, Juarez ona pek çok teşekkür ettikten sonra apar topar çıkıyor, bu arada hanımefendi Lucas'ı yakalayarak onu sevinçle doğum günü kutlamasına dahil ediyor, Bayan Luisa'nın yaptığı kremalı turtayı tatmadan gitmeyeceksiniz değil mi, nice yıllara diyor Lucas beşinci dilimini yerken kendisine bir homurtuyla yanıt veren kıza. Hep bir ağızdan "hepi börtdey tuyu" şarkısını söyleyip portakal

suyu kadehlerini tokuşturuyorlar ama hanımefendinin Bay Lucas için buzdolabında sakladığı buz gibi birası var, ayrıca Bay Lucas fotoğrafları da çekecek çünkü kendileri bu işi beceremiyor, Lucas, dikkat çekiyorum, bir resim flaşla, bir resim avluda çünkü küçük kız kanaryasıyla da resim çektirmek istiyor.

– Tamam, diyor Lucas, benim gitmek gerek çünkü işte Tota...

Cümlesini asla noktalayamayacak çünkü eczaneden bağrışmalar, öyle yap böyle yapma gibi emirler geliyor, Lucas olup bitene bakmak ve bu arada tüymek için koşuyor ve Solinsky ailesinin erkekleriyle karşılaşıyor, orta yerde yaşlı Solinsky var, sandalyeden düşmüş, bitişikte oturdukları için de onu alıp gelmişler, kuyruk sokumu kırılmamış ya da daha kötü bir şey olmamışsa doktoru rahatsız etmeye değmez. Lucas'la çok içli dışlı olan küçük Salinsky onu pijamasından yakalıyor ve ihtiyarın çok sağlam olduğunu söylüyor, ama avlunun betonu ondan daha sağlam, bu yüzden çok önemli ölümcül bir kırık olabileceğini göz ardı etmemek gerek, özellikle de ihtiyarın yemyeşil olduğu ve her zaman yaptığı gibi poposunu ovuşturamadığı düşünülürse. Bu çelişkili ayrıntıyı gözünden kaçırmayan yaşlı Olivetti, hanımını telefonun başına oturtuyor ve aradan dört dakika geçmeden bir ambülans ve iki sedyeci kapıya dayanıyor, Lucas durup dururken oğullarını unutup kollarını boynuna dolayan ihtiyarın ambülansa binmesine yardım ediyor ve tam aşağıya inecekken sedyeciler ambülansın kapısını suratına kapatıyorlar çünkü pazar günü karşılaşacak futbol takımlarını tartışıyorlar ve hastanın yakınlarının dikkatlerini dağıtmasına izin vermiyorlar, sonuç olarak Lucas ambülans hızla hareket edince popo üstü yere düşüyor, sedyenin üstündeki yaşlı Salinsky de, oh canıma değsin yavrum, gör bakalım nasıl da acıyormuş!

Kentin öteki ucunda bulunan hastanede Lucas'ın olanları anlatması gerekiyor ama bu hiç de kolay değil, peki siz akrabası mısınız, hayır, ben aslında, peki öyleyse neden, durun neler olduğunu anlatacağım size, tamam ama kimliğinizi görebilir miyim, evet ama üstümde pijama var doktor bey, pijamanızın iki cebi var, tamam ama işte Tota, bu ihtiyarın Tota olduğunu söy-

lemeyin bana, diyorum ki Tota'ya bir kutu kibrit almam gerekiyordu ve o sırada Juarez geldi ve... Tamam tamam diyor doktor içini çekerek, ihtiyarın donunu indirin Morgada, siz gidebilirsiniz. Ailesi gelip bana taksi parası verinceye dek kalıyorum diyor Lucas, bu halde otobüse binemem. Neden olmasın, diyor doktor, şimdilerde çok fantezi şeyler giyiliyor, moda o kadar değişken ki, kuyruk sokumunun filmini çekin Morgada.

Salinsky'ler bir taksiden döküldüklerinde Lucas onlara durumu anlatıyor, küçük Salinsky eve dönmesini ancak karşılayacak az bir para uçlanmasına karşın beş saat yardımseverliği ve arkadaş canlılığı için teşekkür üstüne teşekkür ediyor, derken bu sefer de taksi yok, daha fazla dayanamayan Lucas kendisini sokağa atıyor ama mahalle dışında pijamayla dolaşmak biraz garip, ha pijamayla dolaşmış, ha çıplak, bunun aynı şey olabileceği hiç aklına gelmemişti, işin kötüsü külüstür bir otobüs bile görünmüyorken 128 numara çıkageliyor ve işte Lucas ona şaşkınlıkla bakan iki kızın arasında, sonra yaşlı bir kadın oturduğu yerden gözlerini şişkinlikleri pek gizlemeyen bu giysinin edepliliğini ölçermiş gibi yukarıdan aşağı pijamanın çubuklarında gezdiriyor. Santa-Fe ve Cánning durağı bir türlü gelmiyor, gelir mi, Lucas Saavedra otobüsüne binmiş ters yöne gidiyor, inmesi ve iki küçük ağaçla bir kırık tarak bulunan boş arsamsı yerde beklemesi gerek, Tota şimdi herhalde çamaşır makinesine girmiş bir dişi panter gibidir, tanrım bir buçuk saat geçti, bu allahın belası otobüs ne zaman gelecek.

Belki de hiç gelmez diyor Lucas içinden, uğursuz düşüncelerin etkisiyle, belki de Mutasım'ın uzaklaşması gibi bir şey bu diye düşünüyor kültürlü Lucas. Ağzında dişi kalmamış yaşlı bir kadının kendisine yaklaştığını ayrımsamıyor; kadıncağız ona doğru eğilerek soruyor: bir kibritiniz var mı acaba?

Lucas, vatanseverliği

Pasaportumda en çok sevdiğim şey temdit sayfalarıyla vizelerin yuvarlak / üçgen / yeşil / dörtköşe / siyah / oval / kırmızı pullarıdır; Buenos Aires anılarımdan en çok sevdiklerim Riachuelo ırmağı üzerinde gidip gelen vapur, İrlanda alanı, Agronomia bahçesi, belki de artık yerinde olmayan birkaç kahve, Maipú'nun Córdoba sokağıyla kesiştiği köşenin yakınındaki dairenin içindeki yatak, yazın geceyarısı limandaki koku ve sessizlik, Lavalle alanındaki ağaçlar.

Ülkeden bana arta kalan Mendoza'daki derelerin kokusu, Uspallata'nın kavak ağaçları, Rioja'daki Velasco tepesinin koyu moru, 42 yılının bir treniyle Salta'dan Misiones'e doğru giderken Guanacos pampasındaki Chaco bölgesinde görülen yıldızlar, Saladillo'da sırtına bindiğim bir at, Florida'da Boston barında içtiğim Gordon cinli Cinzano'nun tadı, Colón tiyatrosunun bende allerji yapan havası, Carlos Beulchi, Mario Díaz ve Luna Park' taki lüks koltuklar, sabaha karşı gidilen bazı muhallebiciler, Once alanının çirkinliği, saf gençlik yıllarında *Sur* dergisini okumak, Roberto Arlt ve Castelnuovo'nun elli kuruşa satılan *Claridad* dergisi, ve doğal olarak bazı avlular ve sözünü etmediğim gölgelerle ölüler.

Lucas, vatanöverliği

Duvar takvimlerinde sözü edilen önemli tarihlere filan düşkün olduğumu sanmayın, ya da Fangio Monzón gibi kişilere. Çocukken doğal olarak Firpo, San Martín'den, Justo Suárez de Sarmiento'dan daha üstündü, ama daha sonra yaşam, tarihi ve sporu bastırdı, değerleri sorgulama ve özeleştiri yapma zamanı geldi çattı, hamasi duygulardan geriye pek bir şey kalmadı.

Ne zaman birisini ya da kendisini, ölünceye dek Arjantinliyim tarzı milliyetçilik yaparken yakalasa, gülesi gelir çünkü ona göre, tanrıya şükür, Arjantinli olmak daha farklı bir olgu, yine de bazen bu olgunun içinde yaşa varollara rastlamak olası, işte o zaman Lucas, King's Road'da ya da Havana'da deniz kıyısındayken arkadaşlarının sesleri arasında kendi sesinin şöyle şeyler söylediğini duyar: *criollo* usulü ızgara et yemeyen et nedir bilmez, Arjantin'deki sütlü tatlıların üstüne tatlı yoktur, La Fregata barında (hâlâ öyle mi sevgili okur?) ya da Saint-James barında (hâlâ öyle mi sevgili Susana?) hazırlanan Demaria kokteylinin benzeri olabilir mi?

Arkadaşları, tabii ki, Venezuelalı ya da Guatemalalı olarak tepki gösterirler ve bu sözleri izleyen dakikalarda yemek ya da bitkiler ya da tarım ürünleri ya da bisikletçiler konusunda kıran kırana bir vatanöverlik yarışı başlar. Böyle durumlarda Lucas küçük köpeklerin yaptığı gibi yapar; bırakır büyük köpekler kapışsın, bu arada o da kendi kendisini suçlar ama çok da değil, sonuç olarak söyler misiniz bana en iyi timsah derisi cüzdanlar ve en iyi yılan derisi ayakkabılar nerede bulunur?

Lucas, avluseverliği

Fotoğrafın orta yerinde sardunyalar var, salkım çiçekleriyle birlikte, mevsimlerden yaz, beş buçukta içilen mate[1], dikiş makinası, terlikler, hastalıklar ve ailevi sıkıntılarla ilgili usul usul edilen sohbetler, ansızın iki iskemlenin arasına imzasını bırakan bir tavuk ya da kendisini adam yerine koymayan bir güvercinin peşinden koşan kedi. Tüm bunlar asılmış çamaşır, gök rengi kola ve çamaşır suyu, emeklilik, ödenmiş fatura ve yağda kızarmış börek kokuyor, komşunun radyosundan duyulan tangolar, Aspirin ve piyasanın en iyi zeytinyağı olan Mutfak zeytinyağlarının reklamı, yandaki boş arsada bez topun peşinde koşan çocuklar, Beto kafasıyla bir gol attı.

Tüm bunlar öyle alışılagelmiş, öyle çok söylenmiş ki Lucas utancından başka çıkışlar arıyor, anısını yarıda kesip nasıl zavallı odasına kapanarak Homeros ve Dickson Carr okuduğunu düşünmeye karar veriyor, çünkü Pepa teyzenin apandisit ameliyatını ve anestezi sonrası duyulan mide bulantılarını, en üzücü ayrıntılarıyla bir kez daha dinlemek istemiyor, ne de Alejandro amcanın birbirini izleyen mateleri içtikçe içine gömüldüğü Bulnes sokağındaki ipotekli evin, tüm dinleyicilerin koro halinde iç çekmesiyle noktalanan öyküsünü, zaten her şey kötüye gidiyor Josefina, bize güçlü bir hükümet gerekiyor anasını satayım. Allahtan Flora orada, "Rüzgar Gibi Geçti"nin unutulmaz anlarını mırıldanarak *la Prensa* gazetesinin resimli ekinde çıkan Clark Gable'ın fotoğrafını gösteriyor. Bazen büyükanne, Francesca Bertini'yi, Alejandro Amca da güzeller güzeli Barbara la Marr'ı

1. Arjantin'de içilen bir tür koyu çay. (ç.n.)

anımsardı, ne de düşkünsün kadınlara, ah bu erkekler yok mu bu erkekler, yapılacak hiçbir şeyin olmadığını anlıyor Lucas, işte yine kendini o avluda buluyor, çepeçevre güvercinlerle bezenmiş ince siyah şeritli o kartpostal sonsuza dek zaman aynasının köşesine sıkıştırılmış kalacak.

Lucas, iletişimleri

Yazmakla kalmadığı, aynı zamanda öteki tarafa da geçip başkalarının ne yazdıklarını okumayı sevdiği için Lucas bazen birtakım şeyleri anlamanın ne kadar zor oldugunu fark ederek şaşırıyor. Aslında bunlar o kadar da çapraşık değil (çapraşık sözcüğü çok korkunç diye düşünüyor, sözcükleri avuçlarının içinde ölçüp biçen, onları renklerine, kokularına ya da dokularına göre atmaya ya da tutmaya karar veren Lucas), fakat ansızın okuduğuyla kendisi arasında kirli bir cam parçası beliriveriyor, o zaman da sabırsızlık baş gösteriyor, zorla tekrar okumak, söylenmek ve sonunda derginin ya da kitabın en yakın duvara uçması ve ıslak bir plof sesi çıkartarak yere düşmesi.

Okuma faslı böyle bittiğinde Lucas görünürde apaçık olan alıcıyla verici arasındaki iletişime neler olduğunu merak eder. Bu soruyu sormak çok gücüne gider çünkü bu konuda kendisinin hiç sorunu olmamıştır, yazısı ne kadar garip olursa olsun, birtakım şeyler ancak zorlu yollardan geçerek gidip gelseler bile Lucas hiçbir zaman, gelişler geçerli mi ve geçiş önemli engellere takılmadan yapılıyor mu diye kontrol etmeyi ihmal etmez.

Okurların kişisel durumları onu fazla ilgilendirmez, çünkü genel olarak iyi kesilmiş bir giysi gibi tam üste oturan, gizemli bir biçimde her kalıba giren bir ölçüye inanır, dolayısıyla ne gelişte ne de gidişte ödün vermeye gerek yoktur; yazı, aşılama olmayıp tohumdan kaynaklandığı sürece onunla ötekiler arasında bir köprü kurulacaktır. En çılgın buluşlarında bile çok basit, çok saf bir şeyler vardır. Burada söz konusu olan başkaları için değil kişinin kendisi için yazmasıdır fakat kişinin kendisi aynı zamanda başkaları da olmalıdır, çok *elementary my dear Wat-*

son[2], öyle ki insana kuşku bile veriyor, insanın aklına şu soru geliyor, acaba verici, mesaj ve alıcı arasında görülen bu rastlantı bilinçaltı bir demagoji değil mi? Lucas avucundaki alıcı sözcüğüne bakıyor, yavaşça tüylerini okşuyor ve onu belirsizliğine geri yolluyor; alıcı umurunda değil, nasıl olsa elinin altında değil mi, onun okuduğunu yazıyorsa, onun yazdığını da okuyorsa bok mu var bu kadar dert edecek.

2. Özgün metinde İngilizce; "basit. sevgili Watson." (ç.n.)

Lucas, sezgileri

Bir Yugoslav belgeselinde ne pahasına olursa olsun yumurtalarını korumak için dişi ahtapotun içgüdüsünün nasıl harekete geçtiği görülüyor, başka koruma yöntemlerinin yanı sıra etrafına yosunlar yığarak saklanıyor ve böylece iki aylık kuluçka dönemi süresinde müren balıklarının saldırısına uğramamayı amaçlıyor.

Herkes gibi Lucas da insanbiçimsel bir yaklaşımla bu görüntüleri izliyor: ahtapot kendisini korumaya *karar veriyor*, yosun *arıyor*, yosunları sığınağının önüne *yerleştiriyor*, *saklanıyor*. Fakat (yine insanbiçimsel bir açıklama yapma denemesiyle daha iyi başka bir şey bulunamadığı için *içgüdü* olarak adlandırılan) tüm bunlar ilkel bile olsa herhangi bir bilincin ya da bir bilginin dışında oluyor. Eğer Lucas da olaya dışarıdan tanık olmaya gayret ederse geriye ne kalır? Silindirlerin içindeki pistonların gidip gelmesi ya da bir sıvının eğik zeminden akıp gitmesi gibi geriye dönüş hareketini olası kılmayan bir mekanizma.

Epeyce morali bozulan Lucas bu düzeyde tek geçerli olan şeyin bir tür sezgi olduğunu düşünür: Bu bile, şu anda düşündükleri bile bilincinin anladığını ve kontrol ettiğini sandığı bir mekanizmadır, bu da saf bir biçimde insanoğluna uygulanmış bir insanbiçimciliktir.

"Bir hiçiz" diye düşünür Lucas hem kendisi hem de ahtapot için.

Lucas, konser kırıklıkları

İlk gençlik yıllarında Lucas çok sık konserlere giderdi ve gelsin Chopin'ler, Zoltan Kodaly'ler, Pucciverdi'ler, gitsin Bramhs' lar ve Beethoven'ler ve hatta daha iyisi bulunamadığı zamanlarda Ottorino Respughi'ler.

Şimdilerde konsere hiç gitmiyor, plaklarla ve radyoyla idare ediyor ya da ıslıkla anılarını çalıyor, Menuhin ve Friedrich Gulda ve Marian Anderson, bunlar hızla gelişen günümüzde biraz paleolitik çağımsı kalıyor ama gerçek şu ki konserlerdeki durum giderek kötüye gidiyordu, sonunda konsere gitmekten vazgeçen Lucas'la onu konser salonundan yaka paça dışarı atmaya son veren yer göstericiler ve bazı dinleyiciler arasında bir centilmenlik anlaşması yapıldı. Bu denli problemli bir anlaşmazlığın nedeni neydi? Kendisine sorulduğunda Lucas birtakım şeyleri anımsıyor, örneğin Colón tiyatrosundaki o geceyi, dinleyicilerin ısrarları üzerine yeniden sahneye çıkan piyanist Haçaturyan'la donanmış olarak tümüyle savunmasız bir piyanoya saldırdı, bunu bahane eden dinleyiciler, boyutları sanatçının son sancılarıyla ulaştığı gürültü patırtıyla eşdeğer bir histeri krizine girdiler, işte o sırada bir de bakıyoruz ki bizim Lucas eğilmiş yerde koltukların arasında bir şeyler arıyor.

– Bir şey mi kaybettiniz beyefendi? diye sordu Lucas'ın parmaklarını ayak bileklerinin arasında dolaştırdığı hanım.

– Müziği kaybettim hanımefendi, dedi Lucas, Senatör Poliyatti tarafından kıçına ilk tekmeyi yemeden birkaç saniye önce.

Aynı şeyler bir şarkı gecesinde de olmuştu, bir hanım Lotte Lehmann'ın pianissimolarından yararlanıp, Tibet tapınaklarının kutsal borularını aratmayacak bir sesle, kibarca öksürüyordu, iş-

te bu yüzden çok geçmeden Lucas'ın sesi duyuldu: "Eğer inekler öksürselerdi, hanımefendi gibi öksürürlerdi", bu tanı Doktor Chucho Beláustegui'nin milliyetçi müdahalesine ve Lucas'ın dışarı atılarak yüzükoyun Libertad caddesinin kaldırımının kenarına dek sürüklenmesine neden oldu.

İnsanın başına böyle şeyler gelince konserlerden zevk alması biraz zor, en iyisi *at home*[3] kalmak.

3. Özgün metinde İngilizce; "evde". (ç.n.)

Lucas, gerçeği eleştirileri

Jekyll, Hyde'ın kim olduğunu çok iyi biliyor oysa Hyde için aynı şeyi söylemek olası değil. Lucas'a öyle geliyor ki neredeyse herkes Hyde'ın bu cehaletini paylaşıyor, bu durum kentlerin düzeninin korunmasını sağlıyor. Kendisi de genellikle tek anlamlı bir yorumu yeğliyor, Lucas tek başınadır, ancak yalnızca pragmatik. Bu bitki bu bitkidir, Dorita = Dorita, işte böyle. Ancak kendisini de aldatmıyor, bu bitki başka bir ortamda kim bilir ne olur, Dorita'nın ise sözünü bile etmeyelim.

Lucas sözüm ona kimlik ilkesinin ilk saptırıcılarını, aşındırıcılarını ya da kutuplaştırıcılarını erkenden kösnül oyunlarda buldu. Bu oyunlarda bir bakıyorsun A, A değil, ya da A, A-olmayan. Saat dokuz kırkta son derece zevk veren bölgeler saat on otuzda nefrete dönüşüyorlar, insanı çıldırasıya uyaran tatlar bir sofra örtüsünün üstünde sunulsalar bulantı uyandıracaklar. Bu (artık) bu değil çünkü ben (artık) ben değilim (öteki ben).

Burada, yatakta ya da evrende değişen ne, koku mu yoksa koklayan mı? Lucas'ı ilgilendiren öznel-nesnel ilişki değil, her iki durumda da belli terimler tanımlarına uymuyor, Dorita A Dorita A değil, ya da Lucas B Lucas B değil. Bir anlık A = B ya da B = A ilişkisinden hareket edilirse gerçeğin kabuğunun parçalanması zincirleme oluyor. Belki de A'nın göğüs uçları B'nin damağına zevkle değdiğinde *her şey* başka bir şeye doğru kayıyor ve başka bir oyun oynuyor ve sözlükleri perişan ediyor. Kuşkusuz bir inleme süresince, ama Hyde ve Jekyll, A $\Rightarrow$ B / B $\Rightarrow$ A ilişkisinde yüz yüze birbirlerine bakıyorlar. 40'lı yılların "Doktor Hekyll ve Mister Jyde" adlı caz şarkısı hiç de fena değildi.

Lucas, İspanyolca dersleri

Biraz da acıdıkları için kendisine iş verdikleri Berlitz dil okulunun yedi göbek Kastilyalı olan müdürü onu uyarıyor, Arjantinvari ya da Fransızvari konuşma yok, burada saf İspanyolca öğretiliyor, Allah kahretsin, tek bir "che"nin[4] ağzınızdan çıktığını duyarsam bu iş burada biter. Onlara günlük dili öğretin yeter, çok kültürel ayrıntılara inmek yok, Fransızlar buraya sınırda ve otellerde dertlerini anlatabilmeyi öğrenmek için geliyorlar. Saf ve pratik bir dil, bunu, varsa, beyninize yerleştirin.

Bu işe şaşıran Lucas hemen böylesine kesin bir ölçüye uygun düşen metinler aramaya başlıyor ve "oley" ve "altı yumurtayla yapılmış bir tortilla"[5] demeye meraklı bir düzine Parisli'nin karşısında ilk dersini yaptığında onlara 17 Eylül 1978'de *El Pais* gazetesinde çıkan bir makaleden çektirdiği fotokopileri dağıtıyor, daha güncel bir metin düşünülemez değil mi, ona göre bundan daha saf ve daha pratik bir dil olamaz çünkü metinde söz konusu olan boğa güreşi, Fransızlar da malum diplomalarını cebe atar atmaz soluğu boğa güreşinde alırlar ve dolayısıyla öğrenecekleri sözcükler ilk *tercio*[6], *banderilla*[7] vb. gibi kavramları anlamalarında son derece yararlı olacak. Metin aşağı yukarı şöyle diyor:

> Orta büyüklükte ama yapılı ve soylu bir hayvan olan gösterişli boğa kendisini Salamankalı *maestro*'nun güvenle ve kolaylıkla salladığı *muleta*'nın[8] hareketlerine kaptırmış gidiyordu. *Maestro* kendisini kasmadan

4. Arjantinliler'in çok kullandıkları ve belli bir anlamı olmayan ünlem. (ç.n.)
5. İspanyol mutfağına özgü bir tür omlet. (ç.n.)
6. Bir "corrida" yani boğa güreşi, üç "tercio" yani bölümden oluşur. (ç.n.)
7. Boğa güreşlerinde boğaya saplanan ucu kurdelalı oklar. (ç.n.)
8. Boğa güreşçilerinin boğayı kızdırmakta kullandıkları parlak kırmızı örtü. (ç.n.)

muleta'yı yönlendiriyor ve böylece boğanın üstünde mutlak bir egemenlik kurarak daima sola, *diestro*'ya doğru yarım daireler çizdiriyordu ona ve temiz ve kesin bir biçimde yaptığı son *muleta* darbesi yani *remate* hayvanı gerekli uzaklıkta tutuyordu. Görkemli göğsünü şişirerek sol eliyle mükemmel *muleta* hareketleri, *natural*'ler gerçekleştirdi, bazen iki elini birden kullandı, ama hiç unutamayacağımız bir *muleta* hareketi göğsünü de kullanarak çizdiği ve sağ omzuyla bitirdiği hareket oldu, bu belki de El Viti'nin gerçekleştirdiği en mükemmel *muleta* hareketlerinden biriydi.

Öğrenciler doğal olarak bu metni çevirmek için hemen sözlüklerine sarılıyorlar, ancak coşkuları birkaç dakika sonra yerini giderek artan bir şaşkınlığa bırakıyor, sözlükler değiş tokuş ediliyor, gözler oğuşturuluyor ve Lucas'a sorular soruluyor ama Lucas onları yanıtlamıyor çünkü öğrencinin kendi kendisine öğrenmesi yöntemini uygulamaya karar vermiş ve bu yönteme göre öğretmen, öğrenciler alıştırmaları yaparken camdan bakmak zorunda. Müdür Lucas'ın performansını kontrol etmek için çıka geldiğinde, herkes Fransızca olarak İspanyolca hakkında ve özellikle onca frank ödedikleri sözlükler hakkında neler düşündüğünü söyledikten sonra çekip gitmiş oluyor. Sınıfta yalnızca, Lucas'a "Salamankalı *maestro*" göndermesinin Fray Luis de León'u mu ima ettiğini soran bilgiç görünüşlü bir genç kalmış. Lucas da yanıt olarak olabilir diyor ama en iyisi kim bilir demek. Müdür öğrencinin çıkmasını bekliyor ve Lucas'a klasik şiirle başlamaması gerektiğini söylüyor, Fray Luis de León filan da önemli tabii ama, daha kolay şeyler bulmak gerek, Allah kahretsin, örneğin çok özgün bir şey, turistlerin bir meyhaneyi ya da boğa güreşi alanını ziyaret etmeleri gibi, o zaman görürsünüz nasıl dersle ilgilenirler ve bir çırpıda öğrenirler.

Lucas, ekolojik düşünceleri

Bu çılgın ve turistik bir biçimde doğaya dönüş döneminde, Rousseau'nun iyi vahşiye baktığı gibi vatandaşların da kır yaşamına baktıkları bu dönemde her zamankinden daha çok şu kişilerin yanında yer alıyorum: a) Max Jacob; bir hafta sonunu geçirmek üzere kıra çağırılan Max Jacob yarı şaşkın, yarı kızgın şöyle yanıt vermiş: "Kır mı? Hani şu tavukların çiğ dolaştıkları yer mi?"; b) Doktor Johnson; kendisi Greenwich parkında yaptığı bir gezintinin ortasında şiddetle Fleet Street'i yeğlediğini dile getirmiş; c) Baudelaire; çünkü Baudelaire yapaya duyduğu aşkı cennet kavramına bile uygulamış.

Bir manzara, ormanda bir gezinti, bir şelaleye atlayıp yüzmek, kayalıkların arasında uzanıp giden bir yol, bunlar ancak eve ya da otele dönüşü, sıcak bir duşu, akşam yemeğini ve şarabı, yemek sonrası sohbetini, kitap ve kâğıtları, her şeyi özetleyen ve gerekirse yeniden başlatan kösnüllüğü garantilemişsek estetik bir doyum sağlar bize. Manzarayı seyretmek ve kayalar arasında üç beş kere hoplayıp zıplamak için ikide bir arabalarından inen doğa âşıklarından kuşku duyarım, ötekilerse, orada burada sırtlarında kocaman çantaları ve diz boyu sakallarıyla dolaşan şu yaşam boyu izciler, daha çok tek heceli ya da ünlem dolu tepkilere sahiptirler, görünüşe bakılırsa yaptıkları tek şey, bir tepenin ya da bir günbatımının karşısında defalarca şaşkınlıktan donup kalmak gibi tekdüze hareketlerdir.

Uygar insanların kır diye sayıklamaları yalandır aslında: eğer saat altı buçukta *scotch on the rocks*[9] kadehlerini içemiyorlarsa,

9. Özgün metinde İngilizce, "buzlu skoç viski". (ç.n.)

at sineklerine, güncş çarpmalarına ve dikenlere katlanmak için evlerini terk ettikleri anı lanetlerler, doğaya en yakın olanlarsa doğa kadar aptaldır. Bir kitap, bir komedi, bir sonat ne geri dönmeyi gerektirir ne de duş almayı, kendi kendimizi en iyi işte bunlarla gerçekleştir, ulaşabileceğimiz en yüksek noktaya ulaşırız. Kırsal yaşama sığınan entelektüel ya da sanatçının aradığı dinginlik, taze salata ve temiz havadır; o, iyi ışık alan bir odanın mükemmel aydınlığında okur, resim yapar ya da yazar; eğer gezmeye çıkarsa ya da pencereden hayvanlara ya da bulutlara bakarsa bu çalışmaktan ya da boş durmaktan yorulmuş olduğu içindir. Bir laleyi seyre dalmış birisinin ciddiliğine inanmayın eğer bu kişi bir entelektüelse. Burada söz konusu olan lale + dalga geçme ya da lale + düşünceye dalmadır (genellikle de lâleyle ilgili değildir düşünceler). Israrlı bir seyre beş dakikadan fazla dayanan doğal bir manzaraya asla rastlayamazsınız oysa Teocrito'yu ya da Keats'i okurken zamanın yok olduğunu hissedersiniz, özellikle doğa manzaralarının olduğu bölümlerde. Evet Max Jacob haklıydı: tavuklar pişmiş olmalı.

Lucas, kendi kendine konuşmaları

Olur mu ya, erkek kardeşlerinin kafamda boza pişirmelerine bir şey demeden katlandım ama yürüyüşe çıkmak için seni dört gözle beklediğim bir anda sırılsıklam çıkagelmen hiç olmadı, üstelik daha önce çok gördüğüm o asık suratınla. Bu şartlar altında anlaşabilmemiz olası değil anlıyorsun değil mi? Nasıl bir gezinti olacak ki bu çok merak ediyorum, başıma gelecekleri bilmek için sana bakmam yeter, birlikte olduğumuzda iliklerime kadar ıslanacağım, gırtlağıma dek suyun içine gireceğim, tüm kahveler nem kokacak ve allah bilir şarap kadehimin içinde bir sinek olacak.

Öyle görülüyor ki seninle sözleşmek bir işe yaramıyor, oysa her şeyi nasıl da tek tek hazırlamıştım, önce kardeşlerini ortadan kaldırmıştım çünkü her zaman ellerinden geleni yaparlar amaçları canımı sıkmak ve yavaş yavaş içimdeki isteği, senin gelip bana biraz temiz hava, bir parça güneşli sokak, çocuk ve topaç dolu parklar getirmen isteğini yok etmektir. Her birini açıkça görmezlikten geldim, âdetleri olduğu gibi beni oynatmasınlar diye, örneğin durmadan telefon etmeler, özel ulak mektup yollamalar, sabahın sekizinde ortaya çıkıp tüm hasat boyunca ayak altında olmalar. Onlara hiçbir zaman kaba davranmadım, onlara karşı sevecen olmak için elimden geleni yaptım, onlara iyi davranmak için kendimi zorladım bile, bana yaptıkları baskıları, sürekli olarak her konuda önüme sürdükleri zorlukları anlamıyormuş gibi yaptım, sanki seni kıskanıyorlar, sanki seni görmek, seninle çıkmak isteğimi yoketmek için seni gözümde küçük düşürmek istiyorlardı. Hepimiz biliriz ya aile işte, ama şu anda onlara karşı benim yanımda yer alacağına sen de onlarla birlik oluyor-

sun, bana durumu kabullenip idare edecek kadar bile zaman tanımadan böyle çıkageliyorsun üstünden sular süzülerek, soğuktan ve fırtınadan grileşmiş bir su bu, yavaş yavaş erkek kardeşlerinin üstesinden gelirken beklediğim şeylerin ezici bir yadsıması bu, oysa ben tüm gücümü ve neşemi korumaya çalışıyordum, ceplerimi para dolu tutmaya, izleyeceğimiz yolları planlamaya çalışıyordum, kuşlarla genç kızların arasında yemek yemenin çok hoş olduğu, ağaçların altındaki o lokantada patates kızartması yiyecektik, en iyi *provolone* peynirini salık veren, bazen akordeon çalıp şarkı söyleyen ihtiyar Clemente'yle birlikte.

Seni gözden çıkartıyorsam kusura bakma ama iğrençsin, şimdi artık bunun tüm aileye özgü olduğuna kendimi inandırmam gerek, sen de farklı değilsin; her zaman senin bir istisna olduğunu, sen gelince tüm ağırlık veren şeylerin silindiğini, hoşlukların, uçucu sohbetlerin, köşe bucak gezintilerin geldiğini umdum ama görüyorsun sonuç daha da kötü, umutlarının tam tersi olarak ortaya çıkıyorsun, alay eder gibi pencereme vuruyorsun ve orada durup lastik çizmelerimi giyinip yağmurluğumla şemsiyemi bulmamı bekliyorsun. Sen de ötekilerin suç ortağısın, oysa ben pek çok kez seni farklı gördüm ve seni bunun için sevdim, üç dört kezdir bana aynı şeyi yapıyorsun, arada bir arzularıma yanıt veriyor olman ne işime yarar ki sonuç böyle olduktan sonra; seni böyle, saçların gözlerine girmiş, parmaklarından gri bir su akarken, konuşmadan bana bakarken gördükten sonra. Sonuç olarak erkek kardeşlerin neredeyse daha iyi, en azından onlara karşı savaşım vermek zaman geçirtiyor, özgürlük ve umut savunulduğunda her şey daha iyi gidiyor; ama sen, bana yalnızca boşluk veriyorsun, evde kalmak, her şeyden düşmanlık aktığını bilmek, gecenin, rüzgârlı bir perona varan rötarlı bir tren gibi, içilen bir sürü *mate*'den, bir sürü haber programından sonra geleceğini bilmek, erkek kardeşin Pazartesi'yle birlikte; en kötüsü çalar saatin beni yine kendisiyle yüz yüze getireceği erkek kardeşin Pazartesi'nin kapının arkasında sana yapışmış bekliyor olması, ama sen yine ondan öyle uzaktasın ki, Salı'nın arkasında ve Çarşamba'nın vb...

Lucas, yeni konferans verme sanatı

– Sayın hanımefendiler, küçük hanımlar, vb. Benim için bu bir onurdur, vb. Bu ünlü salonda, vb. İzin verirseniz böyle bir anda, vb. Her şeyden önce şunu söylemek istiyorum, vb.

Her şeyden önce konunun anlamını ve önemini olabildiğince açık seçik belirtmek isterim. Geleceğe değinmek her zaman belli bir cüret ister çünkü şimdiki zaman kavramı belirsiz ve kaygan olarak ortaya çıkar, ayrıca olayların oluşur oluşmaz hiçe dönüştüğü, içinde bulunduğumuz uzam-zaman süreci denetlenebilir bir gerçekten çok bir çalışma varsayımıdır. Ancak beynin en basıt işlemlerini kuşkulu bir hale dönüştüren bir gerilemeye düşmeksizin bugünün ve hatta tarihin varlığını kabul etmek durumundayız, söz konusu tarih bir toplum olarak bizi bir yere yerleştiriyor, ayrıca durağan ögeleri ve dinamik etkenleriyle Honduras'ın Latin Amerika ülkeleri arasındaki geleceğini görüntülüyor. Uçsuz bucaksız kıta sahnesinde (*tüm salonu içine alan bir hareket yapıyor elleriyle*), Honduras gibi küçük bir ülke (*yalnızca masayı içeren bir hareket yapıyor eliyle*) büyük mozaiği oluşturan rengârenk parçalardan yalnızca bir tanesini temsil ediyor. Bu parça (*eliyle daha büyük bir dikkatle masaya dokunuyor ve ilk kez görüyormuş gibi bakıyor ona*) maddenin tüm ifadeleri gibi son derece somut aynı zamanda da değişkendir. Nedir bu elledığim? Tahtadır pek tabii ve bir tüm olarak düşünülürse sizinle benim aramda bulunan hacimli bir eşyadır, bizi lanet olası maun köşeleriyle bir biçimde ayıran bir nesnedir. Bir masa. İyi ama ne demek bu? Orada aşağıda, bu dört ayağın arasında, tahta bölümlerinden daha aldatıcı ve daha düşmanca bir bölge olduğu açıkça algılanıyor: havadan oluşan bir paralelyüz, gizlice kuyu-

muzu kazan saydam denizanalarından oluşan bir akvaryum gibi, oysa burada yukarıda (*kendi kendisini ikna etmek istermiş gibi elini masanın üstünde dolaştırıyor*) her şey düz ve kaygan, tam bir Japon casusu gibi. Bizi bu kadar çok engel ayırıyorken nasıl anlaşacağız? Hazımsızlık çeken bir köstebeğe benzeyen şu gözleri uykulu hanım masanın altına girip araştırmalarının sonucunu bize anlatmak iyiliğinde bulunursa belki aramızdaki engeli kaldırabiliriz, bu engel yüzünden her zaman üstünde yolculuk yapmayı düşlediğim *Queen Mary*'nin güvertesinde Southampton rıhtımından ayrılıyormuşum gibi sesleniyorum sizlere ve iç karartıcı bir biçimde rıhtıma birikmiş sandalyelere yollanabilecek tek mesaj olan gözyaşları ve Yardley lavantasıyla ıslanmış mendilimi sallıyorum. Nefret uyandırıcı bir dil sürçmesi bu, yönetim neden iğrenç bir balinaya benzeyen bu masayı buraya koydurdu? Onu oradan kaldırmayı önermeniz faydasız beyefendi, çünkü Marie Bonaparte'ın, kızını bir arabanın içinde öldüren Bayan Lefèvre olayının tahlilinde olası bir biçimde kanıtladığı gibi çözülmemiş bir sorun bilinçaltı aracılığıyla yeniden ortaya çıkar. İyi niyetinizden ve eyleme yatkın kaslarınızdan dolayı size teşekkür ederim ama bu tanımı olanaksız devenin doğasına inmeniz bence zorunludur ve, boş bir lahite benzeyen korkunç gövdesini yavaş yavaş dalgalandıran bu ahşap denetim aracıyla siz kendi, ben kendi tarafımdan göğüs göğüse bir savaşım vermekten başka bir çözüm göremiyorum. Defol, karanlıkçı nesne! Oralı olmuyor doğal olarak. Bir balta, bir balta! Azıcık bile korkmuyor, olumsuz tutumu imgelemin fabrikalarına sinsice süzülüyor, ölümlülük yükünü atarak bulutlara doğru çıkmasını engellemek için, eğer bu evrensel ve her an her yerde olan masa yani yer çekimi hepinizin yeleklerinin üstünde, benim kemerimin tokasının üstünde, bir an önce Honduras konusuna girmem için sessizce bana yalvarmaktan başka bir şey yapmayan beşinci sıradaki dilberin kirpiklerinin üstünde bile ağırlık yapmasaydı, bulutlar onun gerçek vatanı olurdu. Sabırsızlık belirtileri ayırmsıyorum, odacılar çok kızgın, yönetim kurulundan istifalar olacak, şimdiden kültürel etkinlikler bütçesinde bir indirim öngörüyorum; bu-

rada kurguya giriyoruz, sözcük *tapyoka* çorbasına düşen bir güvercin gibi, artık hiç kimse ne olup bittiğini bilmiyor ve işte bu orospu çocuğu masanın istediği de tam olarak buydu; biz hepimiz ağlarken ya da kavga döğüş merdivenlerden inerken boş bir salonda yalnız kalmak. Bakalım başarabilecek misin pis hayvanat? Tüm iletişimsel ve anlambilimsel çabaları gerçekdışılıkla boyayan bu varlığı hiç kimse görmezlikten gelmesin. Bakın nasıl da dikilmiş duruyor aramızda, ve biz bu iğrenç duvarın iki yanına dizilip kalmışız, ilerici bir müdürün delilere Stockhausen'ın müziğini dinletmek istediği bir tımarhanenin havası egemen etrafa. Ah, kendimizi özgür sanıyorduk. Kültür merkezinin hanım başkanı şurada bir yerde bulunduruyordu hazırlattığı gül demetini, sizler uyuşmuş kaba etlerinizin kan dolaşımını güçlü alkışlarla canlandırırken sekreterin küçük kızı çiçekleri bana takdim edecekti. Ama bunların hiçbiri olmayacak, bu iğrenç kütle yüzünden, onu görmezlikten geliyor, sıradan bir nesne olarak kabul ediyorduk, bilmeden yaptığım bir el hareketi onun pusuya yatmış saldırgan düşmanlığını ansızın meydana çıkarıncaya dek. Nasıl düşleyebilmiştik varolmayan bir özgürlüğü, nasıl oturabilmiştik burada? Oysa bu masadan kendimizi kurtarmadan önce hiçbir düşünce, hiçbir şey olası değildi. Dev boyutlu bir bilmecenin yapışkan molekülü, beter köleliklerin iğrenç tanığı! Honduras'ı düşünmek bile bir çocuk bayramının doruğunda patlayan bir balon gibi yankılanıyor. Bu saatten sonra Honduras'ı kim algılayabilir, bu kara ateş ırmağının iki yakasında olduğumuz müddetçe bu sözcük bir anlam taşır mı? Ve ben bir konferans verecektim! Ve sizler bu konferansı dinlemeye hazırlanıyordunuz! Hayır bu kadarı da fazla, hiç olmadı uyanmak yürekliliğini gösterelim, ya da en azından uyanmak istediğimizi kabul edelim; bizi kurtarabilecek tek şey neredeyse katlanılmaz bir süreklilik göstererek bu geometrik iğrençliğe elimizi değdirmek ve hep birlikte şu sözleri tekrarlamak: bu bir masa, aşağı yukarı bir metre yirmi santimetre eninde ve iki metre kırk santimetre boyunda, som meşe, maun ya da cilalı çam ağacı bir masa. İyi ama buna bir gün son verebilecek miyiz, bunun ne olduğunu anlayabilecek

miyiz? Sanmıyorum, her şey boşuna olacak. Örneğin şurada galiba düğüm gibi bir şey var. Bunun tahtanın içindeki bir düğüm olduğunu mu sanıyorsunuz hanımefendi? Ya şu, şu ayak dediğiniz şey, bu dik açılı ivecenliğin, bu tahta döşemeyi hedefleyen fosilleşmiş kusmuğun anlamı nedir? Peki ya tahta döşeme, adımlarınızı güvenle attığınız cilalı parkelerinin altında ne saklıyor?

(Genellikle konferans çok daha önce biter –bitirilir – ve masa boş salonda yalnız kalır. Doğal olarak, hiç kimse, masaların yalnız kaldıklarında hep yaptıkları gibi bir ayağını kaldırdığını görmeyecektir.)

Lucas, hastaneleri (I)

Lucas'ın yatırıldığı klinik beş yıldızlı lüks bir klinik olduğu için "hastalar her zaman haklıdırlar" ve anlamsız şeyler istediklerinde onlara hayır demek hemşireler için ciddi bir sorundur, tümü de birbirinden sevimlidir bu hemşirelerin ve yukarıda sözü geçen nedenden dolayı hemen her şeye evet derler.

12 numaralı odada yatan ve her üç saatte bir bir şişe cin isteyen şişko siroz hastasının dileklerini yerine getirmek olası değil doğal olarak ama buna karşın kızlar nasıl da keyifle evet olur, hemen şimdi, elbette diyorlar Lucas'a. Odası havalandırılırken koridora çıkan Lucas bekleme odasında bir buket papatya buluyor, ortalığı biraz neşelendirmesi için odasına bir papatya götürmesine izin verirler mi diye soruyor neredeyse utanarak.

Çiçeği baş ucundaki masaya yatıran Lucas zile basarak papatyaya daha uygun bir biçim vermek için bir bardak su istiyor. Bardak getirilip çiçek içine yerleştirilir yerleştirilmez Lucas baş ucundaki masanın ilaç şişeleri, dergiler, sigara paketleri ve kartlarla dolu olduğuna dikkat çekiyor, dolayısıyla belki de yatağın ucuna küçük bir masa konabilir, bu biçimde papatyanın daha çok keyfini çıkartır, üstelik baş ucundaki masanın üstünü işgal eden bir sürü şey arasında onu seçebilmek için boynunun tutulmasına da gerek kalmaz.

Hemşire hemen isteneni getiriyor ve içinde papatya olan su bardağını en uygun görüş açısına sahip yere yerleştiriyor, bu hareketinden dolayı ona teşekkür eden Lucas bu arada bir konuya dikkatini çekiyor: Pek çok arkadaşı onu ziyarete geldiğinden ve de sandalyeler az olduğundan bu küçük masanın varlığından yararlanıp etrafına iki ya da üç rahat koltuk ekleyerek sohbete da-

ha yatkın bir ortam yaratmak çok iyi olacak.

Hemşireler koltukları getirir getirmez Lucas bu kötü gününde onu hiç yalnız bırakmayan dostlarına karşı ne kadar mahçup olduğunu söylüyor onlara, dolayısıyla bu masa, üstüne küçük bir örtü yayıldıktan sonra, iki üç şişe viski ve yarım düzine bardak koymak için mükemmel olur, bardaklar mümkünse kristal olsun, bir de buz kovasıyla sodaları unutmayalım.

Kızlar sağa sola koşturup bu tamamlayıcı ayrıntıları bularak sanatsal bir biçimde masanın üstüne yerleştiriyorlar, Lucas bu vesileyle, haddi olmayarak bardak ve şişelerin varlığının zaten aralarında pek göze görünmeyen papatyanın güzelleştirici etkisini azalttığını belirtiyor, aslında bu duruma bir çözüm bulmak çok kolay çünkü gerçekte bu odada noksan olan tek şey koridordaki yüklükte üst üste yığılmış giysi ve ayakkabıların içine yerleştirileceği bir dolap, böylece içinde papatya bulunan bardağı, çiçeğin odaya egemen olması ve tüm iyileşme süreçlerinin anahtarı olan biraz gizemli ve çekici ortamı yaratması için dolabın üstüne koymak olası olacak.

Olaylara ayak uyduramamalarına karşın kliniğin kurallarına sadık kalan kızlar ite kaka büyük bir dolap getiriyorlar; sonunda papatya biraz şaşkın ancak sevgi dolu bir göz gibi dolabın tepesine konuyor. Hemşireler dolabın üstüne tırmanıp bardağa biraz temiz su ekliyorlar ve işte o zaman Lucas gözlerini kapatıyor ve şimdi her şeyin mükemmel olduğunu ve biraz uyumaya çalışacağını söylüyor. Kapı kapanır kapanmaz kalkıyor, papatyayı bardaktan çıkartarak pencereden fırlatıp atıyor çünkü papatya özellikle sevdiği bir çiçek değil.

II

zamanda ve uzamda yeri olmayan ülkelere demir atmaların resimlendiği kâğıtlar, sonsuzlukla hiçlik arasındaki bir Çin askeri bandosunun geçit resmi gibi.

José Lezama Lima, *Cennet*

Açıklamaların yazgısı

Açıklamaların yığın yığın biriktiği bir çöplük olmalı bir yerlerde.

Bu doğru manzaranın içinde kaygı veren tek bir şey var: birisinin çöplüğü de açıklamayı başaracağı gün nelerin olabileceği.

Şoförün yanındaki sessiz yolcu

Uzun yıllar ve uzak mesafelerin birbirinden ayırdığı bir öyküyle bir varsayımın ilginç bağlantısı; bugün gerçek olarak algılanan bir olay, Paris'te rastlantı olarak yapılan bir konuşmaya dek, bundan yirmi yıl önce Arjantin'de Córdoba eyaletinin ıssız bir yolunda yaşanmış ancak kesinlik kazanmamıştı.

Öyküyü Aldo Franceschini anlattı, varsayımı ben yürüttüm; öykü ve varsayım Paul Valéry sokağındaki bir resim atölyesinde birbirlerini izlediler, şarap kadehleriyle sigara dumanı arasında, neden ortalıkta dolaştıkları bilinmeyen diğer Arjantinliler'in övülesi folklorik iç çekişleri olmadan kendi toprağımızdan söz etmenin zevkini tadarken. Galiba ilk önce Gálvez kardeşlerden ve Uspallata kavaklarından konuşuldu, her halükârda ben lafı Mendoza'ya getirdim, Mendozalı olan Aldo fena halde ayrıntılara girdi ve tekrar konuya döndüğümüzde Aldo, Mendoza'dan arabayla Buenos Aires'e dönmekteydi, gece yarısı Córdoba'dan geçmiş, ansızın arabanın benzini ya da radyatörün suyu bittiği için yolun ortasında kalmıştı. Öyküsü şöyle özetlenebilir:

"Çok karanlık bir gece ve tümüyle ıssız bir yerdi, bizi bu durumdan kurtaracak bir arabanın geçmesini beklemekten başka yapılacak bir şey yoktu. O yıllarda böylesine uzun mesafelerde yedek benzin ve su bidonu olmadan ender olarak yola çıkılırdı: en kötü olasılıkla geçen araba karını ve beni oteli bulunan en yakın köye dek götürebilirdi. Arabayı özenle yolun kenarına çekip karanlıkta sigara içerek beklemeye başladık. Saat bir sularında Buenos Aires yönüne doğru inmekte olan bir arabanın geldiğini gördük, ben yolun ortasında cep lambasıyla işaretler yapmaya başladım.

"Bu tür şeyler o anda açıklanamaz ve doğrulanamaz ama daha araba durmadan sürücünün durmak istemediğini hissettim, beni yolda kan revan içinde yatıyor görseler bile tüm hızıyla gelen bu arabada sanki geçip gitmek arzusu vardı. Son dakikada kenara çekilmek zorunda kaldım çünkü zoraki yapılan fren arabayı kırk metre ileri götürmüştü; ona yetişmek için koştum ve direksiyon tarafındaki cama yaklaştım. Cep fenerimi söndürmüştüm çünkü gösterge tablosunun ışığı arabayı kullanan adamın yüzünü yeterince aydınlatıyordu. Süratle durumu anlatarak kendisinden yardım istedim, konuşurken midemin burkulduğunu hissediyordum çünkü doğruyu söylemek gerekirse daha arabaya yaklaşırken korkmaya başlamıştım, aslında mantıksız bir korkuydu bu, çünkü bu karanlıkta, böyle bir yerde arabayı kullananın daha tedirgin olması gerekirdi. Olup bitenleri anlatırken arabanın içine bakıyordum, arkada kimse yoktu, ama öteki ön koltukta oturan bir nesne vardı. Bir nesne diyorum çünkü daha iyi bir sözcük bulamıyorum, bir de olay o kadar çabuk başlayıp bitti ki gerçekten belirli olan tek şey hayatımda asla duymadığım o korkuydu. Yemin ederim ki sürücü ansızın benzinimiz yok diyerek gaza basıp hızla oradan ayrılınca sanki rahatlamıştım. Arabama döndüm; karıma olanları anlatamazdım ama yine de anlattım ve o bu saçmalıkları anladı, benim gördüklerimi görmeden ve aradaki uzaklığa karşın o arabadan yayılan tehdit karıma kadar ulaşmıştı sanki.

"Şimdi bana ne gördüğümü soracaksın, ben de bilmiyorum. Sürücünün yanında oturan bir nesne vardı, bunu söylemiştim, en küçük bir hareket bile yapmayan, kafasını benden yana çevirmeyen kara bir gölgeydi bu. Sonuç olarak iki yolcuyu da aydınlatmam için cep lambamı yakmama engel olan bir şey yoktu, ama söyler misin bana neden kolum bu hareketi yapmaktan acizdi; neden her şey yalnızca birkaç saniye sürdü, neden araba hızla ayrılıp uzakta kaybolunca neredeyse Tanrı'ya şükrediyordum, ve de sabah şafakla birlikte bir kamyoncu bize yardım eli uzatıp biraz alkol verinceye dek geceyi dağ başında geçirdiğime Tanrı aşkına neden üzülmedim?

"Hiçbir zaman anlamayacağım şey bu garip duyguları, görebildiklerimden çok önce hissetmiş olmam, hem ayrıca fazla bir şey de görmedim. Arabadakilerin aslında durmak istemediklerini ama bunu beni ezmemek için zorla yaptıklarını hissettiğim zaman korkmaya başlamıştım sanki; ama bu iyi bir açıklama değil çünkü sonuç olarak gece yarısı böyle ıssız bir yerde durdurulmak hiç kimsenin hoşuna gitmez. Sonuç olarak korkumun sürücüyle konuşurken başladığına karar verdim, ayrıca birtakım şeylerin ben arabaya yaklaşırken başka bir yolla kendilerini hissettirmiş olmaları da olası, arabadan yayılan garip bir hava diyebilirsin buna. Direksiyondaki adamla konuşurken kendimi buz gibi hissetmemi ve ötekini göz ucuyla görür görmez dehşete kapılmamı başka bir biçimde açıklayamıyorum. Fakat tüm bunlar tam olarak neydi bilemiyorum... Kimse görmesin diye gece yarısı taşınan bir canavar ya da korkunç bir deli miydi bu? Yüzü gözü görülmeyecek durumda ya da yara kaplı bir hasta mıydı, yoksa karşı konulmaz uğursuz dalgalar saçan bir sapık mı? Bilmiyorum, hiç bilmiyorum. Fakat kardeşim, hayatımda hiç bu kadar çok korkmadım."

Yanımda güzelce tasnif edilmiş otuz sekiz yıllık bir Arjantin anısı getirdiğim için Aldo'nun öyküsü bir yerlerde bir ışık yaktı. IBM bir süre kıpırdandıktan sonra üzerinde belki de bu durumun açıklaması olacak varsayım yazılı bir fiş çıkarttı. Buenos Aires'de bir kahvede bana bundan söz ettiklerinde benim de benzeri duygular duyduğumu anımsadım, tümüyle zihinsel bir tepki, sinemada *Vampir* filmini görmek gibi; aradan geçen onca yıldan sonra bu korku Aldo'nun korkusunu anlıyordu ve böylece varsayımım güçleniyordu.

"O gece sürücünün yanındaki bir ölüydü," dedim ona. "Otuzlu yıllarda yasa dışı ceset taşımacılığı olayını duymamış olman şaşırtıcı, özellikle ailelerinin Buenos Aires'de gömmek istedikleri Córdoba sanatoryumlarında ölen verem hastalarının cesetleri. Birtakım federal yasalar nedeniyle cesedin taşınması çok pahalıya geliyordu, böylece ölüye biraz makyaj yapıp onu sürücünün yanına oturtmak ve başkente şafaktan önce varmak için Córdo-

ba-Buenos Aires yolunu geceleyin karanlıkta almak fikri doğmuştu. Bana bunu anlattıklarında aşağı yukarı senin duyduklarını duydum; daha sonra yaşamlarını bu biçimde kazananların nasıl bu denli hayal gücünden yoksun olduklarını anlamaya çalıştım ama boşuna. Sen kendini, sırtında bir ölü, pampanın ortasında tek başına, saatte 120 km hızla giderken düşünebiliyor musun? Başına her türlü şeyin gelebileceği beş ya da altı saat, öyle ya, cesetler düşünüldüğü gibi hareketsiz değildir, canlılar da kabul edilmek istendiği gibi manda yürekli." Birer kadeh daha içerken sohbeti daha iç açıcı bir biçimde noktaladık: söz konusu taşımacılıkta çalışan en az iki kişi, daha sonra ünlü araba yarışçıları oldular. Düşünüyorum da konuşma nedense Gálvez kardeşlerle başladı oysa onların bu işe karıştıklarını sanmıyorum ama bu işe karışanlara karşı yarışmışlardı. Ayrıca o çılgın yarışlarda insan yanında sürekli bir ölü taşımaz mı?

İnanın bana, bizim de başımıza gelebilir

Verba volant'ı[10] iyi kötü kabul edebilirler, hoş göremedikleri *scripta manent*'tir[11] ve bu binlerce yıldır böyle olduğuna göre gerisini siz düşünün artık. Bu yüzden bizim despotçuk, oldukça az tanınmış bir bilginin şerit çekme makinasını bulduğunu ve yaşamının sonunda insanlara küstüğü için bu makinayı kendisine neredeyse yok pahasına satacağını memnunlukla öğrenmişti. Aynı gün despotçuk bilgini kabul ederek kendisine usullere uygun olarak çay ve tuzlu bisküvi ikram etti.

– Lafı uzatmayacağım, dedi konuk, sizi ilgilendiren yazın, şiir türü şeyler değil mi?

– Evet hocam, dedi despotçuk, bir de yergi yazıları, muhalefetin çıkarttığı gazeteler, tüm bu pislikler.

– Mükemmel, ancak bu buluşun ayrım yapmadığını anlamanız gerek, yanı sizin kendi basınınız ve kendi kalemleriniz de işin içine girecek.

– Önemli değil, ne olursa olsun ben kazançlıyım eğer doğruysa...

– Öyleyse, dedi bilgin yeleğinden ufak bir makina çıkartarak, her şey çok kolay. Sözcük dediğiniz nedir ki birtakım harflerden başka ve harf dediğiniz de belli bir resmi biçimlendiren bir çizgiden ibarettir. Sizinle anlaştığımıza göre şu küçük sedef düğmeye basacağım ve makina, harfleri oluşturan çizgileri çekerek düzleyecek, mürekkepten bir şerit bırakacak geriye. Başlıyor muyum?

– Başlayın, Allah kahretsin, diye böğürdü despotçuk. Masa-

10. Özgün metinde Latince; "söz uçar" (ç.n.)
11. Özgün metinde Latince; "yazı kalır" (ç.n.)

nın üstündeki resmi gazetenin görünüşü görkemli bir biçimde değişti; yalnızca ----- diyen aptal bir mors yazısıyla kaplı sayfalar dolusu çizik kaldı.

– Espasa-Calpe ansiklopedisine bir göz atın, dedi bilgin, bu gerecin devlet dairelerinde her zaman bulunduğunu çok iyi biliyordu. Ancak buna gerek kalmadı çünkü telefon çalmaya başlamıştı bile, kültür bakanı rüzgâr gibi içeri girdi, kalabalık her tarafı doldurmuştu, o gece tüm yeryüzünde tek bir basılı kitap, basımevlerinde kıyıda köşede unutulmuş tek bir harf kalmamıştı.

Ben bu satırları yazabildim çünkü bilgin benim, ayrıca her kuralın da bir istisnası olur.

Aile bağları

Angustias Teyze'den öylesine nefret ederler ki bunu kendisine ifade etmek için tatillerden bile yararlanırlar. Aile fertleri turistik amaçlarla farklı yerlere gider gitmez Agfacolor, Kodachrome ya da daha iyisi bulunamıyorsa siyah-beyaz kartpostallar yağar ancak istisnasız hepsi de hakaret doludur. Rosario'dan, San Andrés'den, Giles'den, Chivilcoy'dan, Chacabuco ve Moreno sokaklarının kesiştiği köşeden; postacılar günde beş altı kez küfrederler, Angustias Teyze'yse mutludur. O evden dışarı asla çıkmaz, avluda oturmak hoşuna gider, günlerini kartpostal almakla geçirir ve çok mutludur.

Birkaç kart örneği: "Selam iğrenç yaratık, umarım çarpılırsın, Gustavo." "Üstüne tükürüyorum, Josefina." "Umarım kedi bol bol sardunyalarına işer de kurutur onları, küçük kız kardeşin." Ve böyle devam eder.

Angustias Teyze postacılara kapıyı açmak ve onlara bahşiş vermek için erken kalkar. Kartları okur, fotoğraflara hayranlıkla bakar ve kartların sevgi, selam bölümlerini tekrar tekrar okur. Gece olunca anı albümünü çıkartır ve o günün hasılatını büyük bir dikkatle, hem fotoğrafların hem de sevgi, selam bölümlerinin görüneceği biçimde albüme yerleştirir.

"Zavallı meleklerim, ne kadar da çok kart gönderiyorlar bana," diye düşünür Angustias Teyze, "bunun üstünde küçük bir inek var, şunda da bir buket çiçek", tek tek hepsine duygulanarak bakar, ve düşmesinler diye hepsini albüme iğneler ama kim bilir neden iğneleri de hep imzaların üstüne batırır.

Nasıl es geçilir sanatı

Önemli buluşlar en beklenmedik yerlerde ve şartlarda yapılır. Newton'un elmasına bakınız, şaşılacak gibi değil midir? Bana da şöyle bir şey oldu, bir iş toplantısının ortasında nedenini bilmeden kediler geldi aklıma, gündemle hiçbir ilgisi yoktu kedilerin - ve ansızın kedilerin telefon olduklarını buldum. İşte bu kadar, tüm dahiyane buluşlar böyle olur.

Böyle bir buluş belli bir şaşkınlık yaratıyor doğal olarak, çünkü hiç kimse telefonların etrafta dolaşmasına ve özellikle süt içmesine ve balık yemeyi çok sevmesine alışık değil. Onların telsiz gibi özel telefonlar olduklarını anlamak epey zaman alıyor, ayrıca bizler de özel varlıklarız, çünkü şimdiye dek kedilerin telefon olduklarını anlamadık ve bu yüzden onları kullanmak aklımıza gelmedi.

Bu ihmal en eski çağlardan beri süregeldiği için benim buluşuma dayanarak kurabileceğimiz iletişimden fazla birşey beklenemez çünkü belli ki mesajları, nereden geldiklerini ve kimin tarafından yollandıklarını anlamamızı sağlayacak kurallar yok. Burada söz konusu olan, şimdiye dek anlaşılmıştır herhalde, var olmayan bir alıcıyı kaldırıp bizim rakamlarımızla yakından uzaktan ilgisi olmayan bir numara çevirmek değil, aynı biçimde anlaşılmaz birtakım nedenlerle öteki taraftan bize söylenenleri anlamak hiç değil. Telefonun işlediğini, tüm kediler, iki ayaklı aboneler tarafından pek de ödüllendirilmeyen bir onurla kanıtlıyor, beyaz, tekir ya da Ankara telefonunuzun her an kararlı bir biçimde gelerek abonenin ayaklarının altında durup, bizim ilkel ve zavallı yazınımızın miyav ya da benzeri fonemlerle çevirdiği bir mesaj verdiğini hiç kimse yadsıyamaz. İpeksi yüklemler, kadi-

femsi sıfatlar, yalın ya da karmaşık ancak her zaman sabun ve gliserin gibi kaygan tümcelerden meydana gelen söylem bazı durumlarda açlıkla ilgili oluyor, böyle bir durumda telefon yalnız bir kedi ama bazen de kişiliğini tümüyle aşarak kendisini ifade ediyor, bu da kedinin telefon olduğunu kanıtlıyor.

Beceriksiz ve kendini beğenmiş olan bizler yüzyıllar boyunca bu çağrıları yanıtsız bıraktık, nereden geldiklerini, dünyadaki tüm evlerde sürekli devinim halindeki bir kuyruğun bıkıp usanmadan bize gösterdiği bu hattın öteki ucunda kimlerin olduğunu sormadık kendimize. Benim buluşumun bana ve size ne yararı olacak? Tüm kediler bir telefondur ama tüm insanlar zavallı birer insandır. Kim bilir bize neler söylüyorlar, hangi yolları gösteriyorlar; bana gelince ben yalnızca her zamanki telefonumla, çalıştığım üniversitenin numarasını çevirip, onlara neredeyse utanarak buluşumu bildirebildim. Bu tür telefonlara yanıt veren bilginlerin donuk sessizliklerinden söz etmeye gerek yok herhalde.

Küçük bir cennet

Mutlu olmanın yolları çok farklıdır; general Oranpu'nun yönettiği ülkedeki vatandaşların, kanları altın balıkçıklarla dolduğu gün kendilerini mutlu hissettiklerine şaşmamak gerekir.

Aslında balıkçıklar altın değil yalnız altın kaplamadır, ama onların parlak devinimlerini görmek, anında karşıkonulmaz bir biçimde onlara sahip olma isteğine kapılmak için yeterlidir. Bir doğabilimci, elverişli bir ortamda hızla üreyen balığın ilk örneklerini yakaladığında hükümet bunu biliyordu. Teknik olarak Z-8 adıyla tanınan altın balıkçık son derece küçüktür, öyle ki sinek büyüklüğünde bir tavuk düşünmek olası olsaydı altın balıkçık bu tavuk büyüklüğünde olurdu. Dolayısıyla balıkçıkları on sekiz yaşına geldiklerinde vatandaşların kanına şırıngalamak çok kolay olmaktadır; söz konusu yaş ve gerekli teknik yöntemler yasalar tarafından saptanmıştır.

Böylece ülkedeki her genç kaygıyla nakil merkezlerinden birine kabul edileceği günü bekler, yakınları da büyük törenlere özgü bir coşkuyla gencin yanındadır. Kolundaki damarlardan birine bağlanan tübün öteki ucunda, serum dolu ufak bir şişe vardır, zamanı geldiğinde bu şişeye yirmi tane balıkçık şırıngalanır. Söz konusu genç ve ailesi altın balıkçıkların cam şişedeki pırıltılı devinimlerini uzun uzun hayranlıkla izlerler, daha sonra balıkçıklar tek tek tübün içine girerler, kıpırdamadan, biraz da şaşkın diğer ışık damlaları gibi aşağı inerler ve damarın içinde gözden kaybolurlar. Yarım saat sonra vatandaş eksiksiz tüm altın balıkçıklarına sahip olmuştur ve bu mutluluğa kavuşmasını kutlamak için çıkıp gider.

Aslında vatandaşlar elle tutulur bir gerçek nedeniyle değil, bir

düş nedeniyle mutlu olurlar. Onları artık göremiyor olmalarına karşın herkes altın balıkçıkların atar ve toplar damarlardan oluşan ağacın içinde dolandıklarını bilir, uyumadan önce gözkapaklarının kıvrımlarında gezindikleri derelerin ve ırmakların kırmızı tabanı üzerinde her zamankinden daha altınımsı görünen parlak kıvrımların devinimlerini görür gibi olurlar. Vatandaşları en çok büyüleyen, yirmi altın balıkçığın çok yakında üreyeceğini bilmek ve onları hayallerinde canlandırmak; her tarafta ışıldayan sayısız balıkçıklar, alnın altından kayarak geçen, parmakların uçlarına dek giden, uyluk kemiğinin damarlarında, boyun atardamarında biriken, kıvrakça en dar ve gizemli bölgelerden süzülen balıkçıklar. Balıkçıkların muntazaman kalpten geçişleri bu içsel düşün en zevkli imgesidir; altın balıkçıklar orada kaydıraklar, göller, şelaleler bulmalıdırlar, tartışmak ve oynaşmak için, ve hiç kuşkusuz bu gürültülü büyük limanda birbirlerine rastlar, birbirlerini seçer ve çiftleşirler. Genç kızlar ve delikanlılar birbirlerine âşık olduklarında kalplerinde de bir altın balıkçığın eşini bulduğuna inanırlar. Ayrıca bazı iç gıdıklayıcı kaşıntılar hemen söz konusu bölgedeki altın balıkçıkların çiftleşmesinden bilinir. Böylece yaşamın temel ritimleri içeride ve dışarıda aynıdır, daha uyumlu bir mutluluk düşünülemez.

Bu mutlu tabloyu gölgelendiren tek şey zaman zaman altın balıkçıklardan birinin ölmesidir. Çok uzun ömürlü olmalarına karşın gün gelir aralarından biri ölür, kanın içinde sürüklenen ceset sonuda bir atardamarla bir damar, ya da bir damarla bir kılcal damar arasındaki geçidi tıkar. Vatandaşlar zaten çok açık olan belirtileri bilirler; nefes almaları zorlaşır ve bazen başları döner. Böyle bir durumda herkesin evde bulundurduğu iğne kullanılır. Iğne yapıldıktan birkaç dakika sonra ilaç ölü balıkçığın cesedini yok eder ve kan dolaşımı normale döner. Hükümetin öngörülerine göre her vatandaş ayda iki ya da üç iğne kullanmak zorunda kalmaktadır çünkü altın balıkçıklar çok sayıda üremişlerdir ve zamanla ölüm oranları yükselme eğilimi göstermektedir.

General Orangu'nun hükümeti söz konusu iğnenin fiyatını yir-

mi dolar karşılığı yerel para olarak saptamıştır, bu da yılda birkaç milyonluk bir gelir demektir; yabancı gözlemcilere göre bu ağır bir vergiye eşdeğerdir, oysa ülke vatandaşları bunu asla böyle algılamamışlardır, çünkü her iğne onlara mutluluğu geri getirmektedir ve bunun için para ödemeleri doğaldır. Yoksul aileler söz konusu olunca, ki olağan bir durumdur bu, hükümet ilacı takside bağlar ve mantıklı olarak peşin fiyatının iki misli ücret alır onlardan. Buna karşın yine de ilaç bulamayanlar çareyi çok verimli bir karaborsaya baş vurmakta bulabilirler; anlayışlı ve iyi niyetli yönetim, halkının ve bazı yüzbaşıların daha büyük mutluluğu için karaborsanın gelişmesine göz yummaktadır. Sonuç olarak yoksul olmanın ne önemi var, nasıl olsa herkes altın balıkçıklara sahip değil mi, nasıl olsa pek yakında yeni kuşaklar altın balıkçıklar edinecekler ve yeniden kutlamalar yapılacak, çalınıp söylenecek öyle değil mi ?

Çocuklar İspanyolca'yı öğrenmeye başladıklarında erkek sözcüklerin O harfiyle, dişi sözcüklerinse A harfiyle bitmesi ilkesi onlara öylesine mantıklı gelir ki, bu ilkeyi hiç duraksamadan ve haklı olarak, istisnalara da uygularlar ve böylece Beba *idiota* [budala], Toto *idioto* olur, bir *aguila* [kartal] ve bir *gaviota* [martı] bir *aguilo* ve bir *gavioto* ile yuva kurar ve hiçbir *galeoto*[12] yoktur ki bir *galeota* yüzünden küreğe mahkûm edilmiş olmasın. Bu bana öyle doğru geliyor ki *turista* [turist], *artista* [sanatçı], *contratista* [müteahhit], *pasatista* [kaçakçı] ve *escapista* [kaçış yanlısı] gibi isimlerin etkinliği yapan kişinin cinsiyetine göre ek almaları gerektiğine inanıyorum. Bizimkisi gibi kesinlikle erkek egemen olan Latin Amerika uygarlığında genel olarak *artistos*-erkek sanatçılardan, özel olarak da *artistos*-erkek sanatçı ve *artistas*-kadın sanatçılardan söz etmek yerinde olacaktır. Sanatçıların yaşamlarına gelince, sanatçıların alçakgönüllü ancak örnek verilesi yaşamları vardır, bunun tersini savunan herkes beni öfkelendirecektir.

Kitten on the keys[13]

Kedinin birine piyano çalmayı öğretmişlerdi, hayvan bir taburenin üstüne oturup durmadan hem piyasadaki tüm piyano repertuvarını hem de çeşitli köpeklere adadığı kendi beş bestesini çalıyordu.

12. Doğru yazımı *galeota*; bir tür hafif kadırga; kürek mahkûmu *galeote*'dir. (ç.n.)
13. Özgün metinde İngilizce; "tuşlarda yavru kediler". (ç.n.)

Kedi diğer konularda tam bir aptaldı ancak konser aralarında herkesi şaşırtan bir inatla yeni besteler yapıyordu. Bu biçimde opus seksen dokuza dek ulaştı fakat bu parçayı yazarken uzun süredir kendisine kinlenmiş birisinin attığı bir tuğlanın kurbanı oldu. Corriente sokağı 640 numarada bulunan Gran Rex konser salonunun fuayesinde son uykusunu uyumakta şimdi.

Doğanın uyumu ya da bu uyumu bozmanın olası olmadığı

Bir çocuğun her iki elinde de on üç parmağı vardı, fazla parmaklarından yararlanması ve zavallı on parmaklıların harcadıkları sürenin yarı zamanında eğitimini bitirmesini sağlamak için teyzeleri hemen arp çalmasına önayak oldular.

Ancak çocuk sonunda öyle bir çalmaya başladı ki ona parça yetiştirmek olanaksızlaştı. Konser vermeye başladığında yirmi altı parmağıyla zamana ve uzama sığdırdığı müzik yoğunluğu o kadar olağanüstüydü ki dinleyiciler onu izleyemiyorlar ve hep geri kalıyorlardı, öyle ki genç sanatçı *Aretusa Çeşmesi*'ni bitirdiğinde zavallı insanlar hâlâ *Çin Davulu*'nda oluyorlardı. Tüm bunlar doğal olarak korkunç karışıklıklara neden oluyordu ama yine de herkes çocuğun bir melek gibi arp çaldığını kabul ediyordu.

Bu yüzden, konser müdavimleri ve müzik eleştirmenleri gibi sadık dinleyiciler çocuğun konserlerine gitmeyi sürdürdüler, tüm iyi niyetleriyle programı izleyerek geride kalmamayı deniyorlardı. Öylesine dikkatli dinliyorlardı ki bazılarının yüzünde kulaklar çıkmaya başladı, her yeni kulak çıktığında arp çalan yirmi altı parmağın müziğine biraz daha yaklaşıyorlardı. İşin kötüsü Wagner konserlerinin çıkışında yüzü kulak kaplı dinleyicileri gören düzinelerce insan bayılıyordu. Belediye başkan yardımcısı işi kökünden çözdü ve çocuk vergi dairesinin daktilo bölümünde görevlendirildi, öyle hızlı çalışıyordu ki müdürleri için memnunluk, meslektaşları için ölüm kaynağı oluyordu. Müziğe gelince, salonun karanlık bir köşesinde, sahibi tarafında belki de unutulmuş tozlu ve suskun arpı görmek olasıydı.

"La Mosca"[14] *senfoni orkestrasının gelenekleri*

"La Mosca" senfoni orkestrasının yöneticisi Maestro Tabaré Piscitelli orkestranın "Özgür Yaratma" adlı tanıtım müziğinin bestecisiydi. Bu yüzden yaka bağır açık dolaşılmasına, anarşiye ve uyuşturucu kullanılmasına izin verirdi; kendisi de bir özgürlük örneğiydi. Mahler'in bir senfonisinin ortasında kemancılardan birine değneğini vererek (hayatında korkmadığı kadar korkmuştu kemancı) boş bir koltuğa oturup *La Razón* dergisini okuduğunu görmediniz mi?

"La Mosca" senfoni orkestrasının viyolonselcilerinin hepsi, tam takım, arpçı hanım, dul bayan Pérez Sangiácomo'ya âşıktı. Bu aşk kendisini çeşitli şekillerde belli ediyordu: Orkestranın düzeni bozulmuştu ve tüm program boyunca ellerini yardım istiyormuşcasına oynatan ürkmüş arpçının etrafı viyolonsellerden oluşan bir paravan tarafından kuşatılmıştı. Ayrıca konser müdavimlerinin hiçbirisi tek bir arp notası duymuyordu çünkü viyolonsellerin güçlü vızıldamaları onun narin sesini bastırıyorlardı.

Yönetim kurulu tarafından uyarılan Bayan Pérez Sangiácomo gönlündeki kişinin viyolonselci Remo Persutti olduğunu söyledi; Persutti'nin viyolonselini arpın yanında tutmasına izin verilirken diğer hüzünlü böcekler, düşünceli kabuklarının geleneksel yerine geri döndüler.

Bu orkestradaki fagotçulardan birinin başına çok ender rastlanan bir olay geliyordu: fagotunu çalarken aniden alet tarafından yutularak öteki ucundan yere düşüyordu, öyle hızlı oluyordu ki bu, şaşkın fagotçu bir anda kendisini aletin öteki tarafında buluyor ve hızla yerine dönüp çalmaya devam etmesi gerekiyordu ve bu arada orkestra şefi ona hakaret üstüne hakaret yağdırıyordu.

Alberto William'ın *Bebek Senfonisi*'ni seslendirdikleri bir gece fagotçu kendisini yine aletin öteki ucunda buldu, ancak işin kötüsü bu kez söz konusu yerde klarinetçi Perkins Virasoro bu-

14. "Sinek" senfoni orkestrası. (ç.n.)

lunuyordu, Virasoro çarpışmanın etkisiyle kontrabasların üstüne uçtu ve oldukça sinirli bir biçimde, hiç kimsenin bir bebeğin ağzından duymadığı sözcükler söyleyerek ayağa kalktı; en azından dinleyici hanımlarla salonda görevli aile babası itfaiyeci böyle düşünmüşlerdi.

Viyolonselci Remo Persutti bir gün gelmeyince meslektaşlarının hepsi tam takım arpçı dul bayan Pérez Sangiácomo'nun yanına taşınarak tüm gece boyunca oradan ayrılmadılar. Konser salonunun personeli, bıraktıkları gözle görülür boşluğu doldurmak için oraya bir halı ve eğreltiotu saksıları yerleştirdiler.

Timbalci Alcides Radaelli, Richard Strauss'un senfonik şiirlerinden yararlanarak her zaman sağdan sekiz numarada oturan nişanlısına mors alfabesiyle mesajlar görderirdi.

Sporculardan birinin ailesindeki bir ölüm yüzünden luna parktaki boks maçı iptal edildiği için konserde bulunan bir ordu telgrafçısı *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'ün ortasında beliren cümlenin şifresini hayretle çözdü: "Kaşıntın iyileşti mi güzelim?"

İncelikler

Marconi tiyatrosunun tenoru Américo Scravellini öylesine yumuşak bir biçimde şarkı söylerdi ki hayranları ona "melek" derlerdi.

Bu yüzden bir konserin ortasında, altın ve al kanatlarının anlatılmaz hışırtısıyla ünlü şarkıcının sesine eşlik eden dört güzel meleğin uçarak yere doğru indiğini görmek hiç kimseyi fazla şaşırtmamıştı. İzleyicilerin bir bölümü açıkça şaşkınlık belirtileri gösterdiyse de tenor Scravellini'nin sesinin mükemmelliği tarafından büyülenen diğerleri meleklerin varlığını mucize olarak, daha doğrusu bir mucize değilmiş gibi kabul etti. Huşu içinde olan şarkıcının kendisi bile yalnızca kafasını kaldırıp meleklere bakarak, tüm devlet tiyatrolarında kendisine ün kazandıran yarım sesiyle şarkısına devam ediyordu.

Melekler yavaş yavaş etrafını çevirdiler ve onu sonsuz bir sevecenlikle tutarak havaya kaldırdılar; onlar sahnenin üstünde uçarken aşağıdakiler heyecan ve şaşkınlıktan titriyorlardı; tenorun havada sürdürdüğü şarkısı giderek ilahileşiyordu. Melekler bu şekilde tenor Scravellini'yi, sonunda onun dünyamızdan koptuğunu anlayan izleyicilerden uzaklaştırıyorlardı. Göksel topluluk sonunda tiyatronun en yüksek noktasına vardı, şarkıcının sesi giderek öteki dünyadan gelir gibiydi. Ağzından aryanın son ve en mükemmel notası çıkarken melekler onu aşağı bıraktılar.

Dokubilimleri

Aşağıda alıntılanan altı eleştirel çalışmanın, yalnızca bakış açılarını yansıtan birer özetini veriyoruz.

José Lobizón'un *Ördek Şurubu* adlı şiiriyle ilgili olarak (*Horizontes*, La Paz, Bolivia 1974) 1975'te Marsilya Üniversitesi'nin *Anlambilim Dergisi*'nde çıkan Michel Pardal'ın (Fransızca'dan çevrilmiş) tanıtma yazısı:

> Latin Amerika şiirinin bu denli yoksul bir ürününe çok ender olarak rastlanır. Geleneksel yaklaşımla yaratıcılığı ayırt edemeyen yazar dize olarak sunulduklarında daha da anlamsızlaşan bir dizi beylik düşünce sıralamıştır.

1975 yılında Nebraska Üniversitesi'nin *Olaybilim Dergisi*'nde çıkan Nancy Douglas'ın (İngilizce'den çevrilmiş) makalesi:

> Michel Pardal'ın gelenek ve yaratıcılık kavramlarını yanlış kullandığı ortadadır; gelenek, geçmişte kalan yaratıcılığın süzülmüş birikimidir ve hiçbir biçimde çağdaş yaratıcılığın karşısına konamaz.

1975 yılında "Moğolistan Yazarlar Birliği"nin *Sovietskaya Biéli* dergisinde çıkan Boris Romanski'nin (Rusça'dan çevrilmiş) makalesi:

> Nancy Douglas gerçek ideolojik amaçları hakkında kimseyi kandıramayan bir havailikle "geçmişin sözde verimliliği" adına çağdaş yazının ilerleyişini frenleyerek eleştirinin en tutucu ve en gerici görüşlerini yüklenmiştir. Sovyet yazınında haksız olarak eleştirilen şeyler şimdi kapitalist kesimde bir dogmaya dönüşüyor. Bu durumda havailikten söz etmek doğru olmaz mı?

1976'da Londra'da yayımlanan *The Nonsense Tabloid*'de çıkan Philip Murray'in (İngilizce'den çevrilmiş) makalesi:

Profesör Boris Romanski'nin dili, en hoşgörülü tanımla ipe sapa gelmeyen bir dildir. Sözkonusu eleştiriye böylesine açıkça tarihsel deyimlerle yaklaşmak olası mıdır? Profesör Romanski hâlâ at arabasıyla mı dolaşıyor, mektuplarını mumla mı mühürlüyor, soğuk algınlıklarını köstebek yağıyla mı tedavi ediyor? Günümüz eleştirel yaklaşımları bağlamında gelenek ve yaratıcılık kavramlarının yerine "tarihsel ve kültürel direngüzeyi" ve "insanbilimsel ve dinamik katsayı" gibi karışımlar kullanmanın zamanı gelmedi mi?

1976 yılında Paris'te yayımlanan *Quel Sel* dergisinde çıkan Gérard Depardiable'ın (Fransızca'dan çevrilmiş) makalesi:

Albion, Albion, hiç değişmeyen Albion! İnanılacak gibi değil, yüzerek geçilebilecek bir boğazın öteki tarafında insanlar ısrarla eleştirel uzamın en değişmez kurgusuna doğru yöneliyor. Şurası açık: Philip Murray, Saussure'ü okumadı, görünürde çok anlamlı olan önerileri sonuç olarak eleştirdikleri kadar eskimiştir. Bizler için yazının iki bölünme biçiminde özel gelişmesi uzun vadede gösterilen ve gösteren olarak yansır.

1977 yılında Meksika'da yayımlanan *Ida Singular* dergisinde çıkan Benito Almazán'ın makalesi:

Gérard Depardiable'ın hayranlık verici bilimsel çalışmasını göstergebilimsel zenginliği ve salt katma foneme çok uygun bir alandaki kesinliği bakımından yapısal mantıklı olarak tanımlayabiliriz. Geleceğin habercisi olarak geleceğin bilimsel eleştirisinin öncülüğünü yapan metinbilimsel kazançları özetlemeyi bir şaire bırakıyorum. José Lobizón *Ördek Şurubu* adlı ustaca yazılmış kitabındaki uzun bir şiirin sonunda şöyle diyor:

Tüylerinden dolayı ördek olmakla
Ördekten kaynaklanan tüy olmak aynı şey değildir.

Olasının bu göz kamaştırıcı mutlaklaştırılmasına eklenecek bir şey var mı?

Çok konuda yazan yazar nasıl olur?

Adaşım Casares beni her zaman şaşırtacaktır. Aşağıdakileri göz önünde bulundurarak bu bölümü "*poligrafi*" olarak adlandırmayı düşünüyordum fakat köpeksi bir içgüdü beni sözlük canavarının 840. sayfasına götürdü ve orada kapana kıstırıldım: aslında "*poligraf*"ın [çok konuda yazan kişi] ikinci anlamı şöyle: "çeşitli konularda yazan"; fakat "*poligrafi*" sözcüğünün anlamı yalnızca şifreli yazı yazma sanatı olarak geçiyor, bir de şifreyle yazılmış yazıları okuma sanatı olarak. Dolayısıyla benim yalnızca doktor Samuel Johnson'dan söz eden bu bölümüm "*poligrafi*" olarak adlandırılamaz.

1756 yılında, elli yedi yaşındayken, inatçı Boswell'in verilerine göre doktor Johnson *The Literary Magazine* ya da *Universal Review* dergilerinde yazmaya başladı. Aylık derginin peşpeşe çıkan 15 sayısında aşağıdaki denemeleri yayımlandı: "Büyük Britanya'nın Politik Durumuna Giriş", "Milisler Yasasıyla İlgili Gözlemler", "Britanya Majesteleri'nin Rusya İmparatoriçesi ve Hesse Cassel Prensi'yle Yaptığı Anlaşmalarla İlgili Gözlemler", "Güncel Durumla İlgili Gözlemler" ve "Prusya Kralı Üçüncü Frederik'in Anıları"

Aynı yıl ve 1757 yılının ilk üç ayında Johnson aşağıdaki kitaplar üzerine makaleler kaleme aldı:

– Birch'in *Royal Society Tarihi.*

– Murphy'nin *Gray's Inn'in Güncesi.*

– Warton'un *Pope'un Yapıtları ve Dehası Üzerine Deneme*'si.

– Hampton'un Polibio çevirisi.

– Blackwell'in *Augustus'un Sarayında Yaşayan Soyluların Anıları.*

– Russel'ın *Halep Coğrafyası.*

– Tanrı'nın varlığını kanıtlamak için Isaac Newton'un öne sürdüğü düşünceler.

– Borlase'nın *Scilly Adaları Tarihi.*

– Holmes'in yazdığı aklama deneyimleri.

– Browns'ın *Hıristiyan Ahlakı.*

– Hales'in *Deniz Suyunun Arıtılması, Gemilerdeki Havalandırma Yöntemleri ve Sütteki Kötü Tadın Giderilmesi.*

– Lucas'ın *Su Üzerine Deneme*'si.

– Keith'in *İskoçyalı Piskoposlar Katalogu.*

– Browne tarafından yazılan *Jamaika Tarihi.*

– *XLIX. Felsefe Yıllığı.*

– Bayan Lemno tarafından çevrilen *Sully'nin Anıları.*

– Elisabeth Harrison'un çeşitli yazıları.

– Evans'ın derlediği Amerika sömürgeleriyle ilgili haritalar ve bilgiler.

– Amiral Byng konusunda mektup.

– Amiral Byng konusunda halka çağrı.

– Hanway'in yazdığı *Sekiz Günlük Yolculuk* ve *Çay Üzerine Deneme.*

– *Harbiye Öğrencisi*, askerler üzerine bir inceleme.

– Oxford'lu bir beyefendinin yazdığı Amiral Byng olayıyla ilgili yeni ayrıntılar.

– Bakanlığın çağdaş savaşla ilgili tutumunun tarafsız incelemesi.

– Doğa ve kötülüğün kökeninin özgür incelemesi

Bir yıldan biraz uzun bir süre içinde beş deneme ve yirmi beş makale yazan bu adamın, kendisinin ve eleştirmenlerinin dediklerine göre, en büyük kusuru biraz hareketsiz olmasıydı. Johnson'un ünlü *Sözlük*'ü üç yılda tamamlandı ve bu dev uğraşı, yazarın tek başına yürüttüğünün kanıtları var elimizde. Sanatçı Garrich, Fransız [Yazın] Akademisi'nin sözlük çıkartmak için sürdürdüğü toplu çalışmalara değinerek bir şiirinde Johnson'un "kırk Fransızı yenmesini" kutluyor.

Doktor Johnson gibi uyukluyor havasındayken oltalarını tüm yönlere atan ve aynı zamanda çay ve sütteki kötü tadın giderilmesi, Augustus'un sarayı ya da İskoç rahipler gibi konular üzerine de çok yorucu çalışmalar yapan poligraflara büyük bir sevgi duyuyorum. Sonuç olarak benim bu kitapta yaptığım da aynı şey, fakat Doktor Johnson'un hareketsizliği bana öylesine inanılmaz bir çalışma öfkesi olarak geliyor ki benim en iyi çabalarım bir Paraguay hamağında uyku sonrası esnemelerinden öteye gitmiyor. Düşünüyorum da, on yılda bir kitap yazan ve bu arada gazetecileri ve hanım okurları bu çalışmanın iç dünyalarını çok yorduğuna inandıran romancılar var.

Tren yoluyla ilgili gözlemler

Bayan Cinamomo'nun uykudan uyanması pek neşeli olmuyor çünkü ayaklarını terliklerine sokar sokmaz terliklerinin salyangoz dolu olduğunu anlıyor.

Bayan Cinamomo elinde çekiç tek tek salyangozları öldürüyor ve sonunda terliklerini çöpe atmak zorunda kalıyor. Bu amaçla mutfağa iniyor ve hizmetçiyle konuşmaya başlıyor.

– Güzelim gidince ev bomboş kaldı.

– Evet efendim, diyor hizmetçi.

– İstasyon ne kadar kalabalıktı dün gece. Bütün peronlar ana baba günüydü. Güzelim de çok heyecanlıydı.

– Çok tren var, diyor hizmetçi.

– Evet kızım. Trenler artık her yere gidiyor.

– Dünya gelişiyor, diyor hizmetçi.

– Saatleri de hiç şaşmıyor. Tren sekizi bir geçe kalkacaktı, tam sekizi bir geçe kalktı, epey de doluydu.

– Böylesi daha iyi, diyor hizmetçi.

– Güzelim'in kompartımanını görecektin, çok güzeldi. Altın rengi parmaklıklar vardı.

– Birinci mevkiydi herhalde, diyor hizmetçi.

– Saydam plastikten yapılmış balkon gibi bir bölümü vardı.

– Gerçekten mi, diyor hizmetçi.

– Yalnızca üç kişi vardı; herkesin yeri harika küçük kartlarla belirtilmişti. Güzelim'e altın parmaklıkların yanındaki pencere kenarı ayrılmıştı.

– Yaa, diyor hizmetçi.

– Çok memnundu, balkondan biraz sarksa bitkileri sulayabilirdi.

– Bitkiler mi vardı? diyor hizmetçi.

– Tren yolunun kenarında bitenler. Bir bardak isteyip onları sulamak mümkün. Güzelim hemen bir bardak istedi.

– Peki getirdiler mi?

– Hayır, diyor Bayan Cinamomo üzüntüyle, ölü salyangoz dolu terliklerini çöpe atarak.

Un havuzunda yüzmek

Profesör José Migueletes 1964 yılında un [*gofio*]* dolu havuzu icat etmişti. Profesör Migueletes'in yüzme sanatına getirdiği bu kayda değer teknik gelişmeyi ilk başlarda hiç kimse desteklememişti. Ancak, çok geçmeden Bağdat Çevre Oyunlarında Japon şampiyon Akiro Teshuma beş yüz metreyi bir dakika kırk saniyede yüzerek dünya rekorunu kırınca yeni buluşun sporda yol açtığı sonuçlar görüldü.

Teshuma coşkulu gazetecilere verdiği demeçte *gofio*'da yüzmenin geleneksel H^2O'da yüzmekten çok daha üstün olduğunu belirtti. Öncelikle yer çekimi kendisini göstermiyor, öyle ki, insanın bedenini yumuşacık un yorganın içine sokmak için epey zorlanması gerekiyor, böylece başlangıçtaki atlayış bir tür unda kayışa dönüşüyor ve bunu iyi becerebilen kişi rakiplerinin birkaç santimetre önüne geçebiliyor. Bu aşamadan sonra yüzme hareketleri geleneksel mısır lapasına kaşık batırma tekniğine dayanıyor, bu arada ayaklara da bisiklet çevirme veya, daha da iyisi, hâlâ bazı sinemalarda görülen saygın yandan çarklı gemilerin yaptıkları hareket uygulanıyor. Üstesinden gelinmesi gereken en

* Bilmeyenlere açıklayalım, söz konusu un, yani *gofio*, şekerle karıştırılmış hali benim zamanımda Arjantinli çocukların en sevdikleri tatlı olan unufak edilmiş nohut unudur. Kimileri *gofio*'nun mısır unu olduğunu iddia ediyorlar ama bunun böyle olduğunu yalnızca İspanyol [Yazın] Akademisi söylüyor, böyle bir durumda kimin haklı olduğu ortada. *Gofio* bozumsu bir tozdur, çocukların soluksuz kalma pahasına ağızlarına dayayıp yedikleri küçük kâğıt torbalarda satılır. Ben güney banliyö treninin gittiği Banfield'de ilkokul dörde giderken ders aralarında öyle çok *gofio* yerdik ki otuz öğrenciden ancak yirmi ikisi derslerin sonuna kalabilirdi. Şaşkına dönen öğretmenler *gofio*'yu yutmadan önce nefes almamızı söylerlerdi ama çocuklar dinler mi? Bu besleyici maddenin iyi ve kötü özelliklerinin açıklaması bittikten sonra, okur sayfanın baş kısmına dönerek hiç kimsenin bu havuzu desteklemeyişini okumayı sürdürsün.

önemli sorun herkesin tahmin edebileceği gibi solunum.

Sırt üstü yüzmenin *gofio*'da ilerlemeyi kolaylaştırmadığı kanıtlandığı için yüz üstü ya da hafif yana dönerek yüzmek gerekiyor, böylece burun, kulaklar ve ağız anında yalnızca çok zengin birkaç spor kulübünün pudra şekeriyle tatlandırabildikleri, son derece uçucu bir örtüyle örtülüyor. Bu geçici sakıncayı çözümlemek çok zor değil: gerekli biçimde silikatla ıslatılmış mercekler *gofio*'nun yapışma eğilimini engelliyor. İki küçük kauçuk top kulak sorununu hallediyor, burun emniyet kapakçıklarıyla donatılıyor, ağız için zaten sorun yok, *gofio* yutmak, yutmamaktan daha iyi, çünkü Tokyo Tıp Araştırmaları merkezinin hesaplarına göre on metrelik bir uzunlukta yalnızca dörtyüz gram *gofio* yutuluyor, bu da yarışmalarda her zamankinden daha önemli olan adrenalin düzeyini, metabolizma canlılığını ve kas gücünü artırıyor.

Gofio'da yüzmek konusuna giderek daha büyük bir eğilim gösteren pek çok uluslararası atletin neden bu tutumu takındıkları konusunda kendisine soru yöneltilen Teshuma, yüzme sporunda hiçbir şeyin kayda değer bir biçimde değişmediğini, suya atlayıp sırılsıklam çıkmanın yüzyıllar boyu yapıldıktan sonra belli bir tekdüzelik kazandığını söylemekle yetindi. İmgelemin yavaş yavaş önem kazandığını, artık saniyenin kesirleriyle ölçülen zaman rekorları kırmaktan başka dürtücü unsuru kalmamış eski sporlara atak, olabildiğince yenilikçi biçimler uygulamanın zamanının geldiğini ima etti. Mütevazı bir biçimde futbol ya da tenis için benzeri buluşlar öne süremeyeceğini belirtti, ama fazla üstünde durmadan sporda yeni bir yaklaşımdan söz etti: Naga'da yapılan bir basketbol karşılaşması camdan bir topla oynanmıştı, topun çok olası bir kaza sonucu kırılması sorumlu takımın harakiri yapmasını gerektirmişti. Japon uygarlığından her şey beklemek mümkün, özellikle Meksika uygarlığına öykünmeye kalkarsa, ama biz Batı uygarlığında ve *gofio* konusunda kalalım, *gofio*'nun dünya piyasasında değeri arttı, bu durum tümü üçüncü dünya ülkesi olan nohut üreticilerini özellikle mutlu ediyor.

Ancak Camberra'daki yeni yüzme havuzunda akrobatik atla-

ma denemesi yapmaya kalkan Avustralyalı altı çocuğun boğularak ölmesi, amatörler söz konusu olunca dikkatli kullanılması gereken bu ilginç ürünün sınırlarını göstermektedir.

Aileler

– Ben ayaklarımı ellemeyi severim, diyor Bayan Bracamonte.

Bayan Cinamomo bu sözleri şiddetle kınıyor. Güzelim çocukken arada bir orasını burasını ellerdi. Bunun tek çaresi vardır: bir çift tokat, bak o zaman nasıl öğrenir.

– Öğrenmek deyince, çocuğun kime çektiği belli diyerek içini döküyor Bayan Cinamomo. Laf aramızda babaannesi gerçi gündüz yalnız şarap içerdi ama gece gelince o pis komünist votkasına bir başlardı, tut tutabilirsen.

– Alkolün zararları, diyor Bayan Bracamonte anlayışla.

– Ama size söyleyeyim, ona verdiğim eğitimden sonra babaannesinden tek bir iz bile kalmadı. Ben bir tek şarap veririm ona.

– Güzelim çok tatlı bir kız, diyor Bayan Bracamonte.

– Şimdi Tandil'de, diyor Bayan Cinamomo.

"Now shut up you distasteful Adbekunkus"[15]

Belki yumuşakçalar sinir hastası değildirler, ama daha üst türlere doğru şöyle bir bakmak yeter; ben şahsen sinir hastası tavuklar, sinir hastası solucanlar, olağanüstü sinir hastası köpekler gördüm: Gelecekteki ruhbilimin ruhen ve bedenen tedavi edeceği ağaçlar ve çiçekler var, çünkü şimdiden biçimleri ve renkleriyle bize kesinlikle ölümcül görünüyorlar. Dolayısıyla duş alırken, gözle görülür bir zevkle kendi kendime *Now shut up you distasteful Adbekunkus* dememe kimse şaşırmayacak.

Bu uyarı ben sabunlanırken ritmik bir biçimde tekrarlanıyordu ve ben bilinçli bir çözümleme yapma çabasında değildim, bu sözler sabun köpüklerinin bir parçasıydı sanki. Ancak banyodan sonra kolonyayla çamaşırlar arasında kendi kendimle ve dolayısıyla yarım saat boyunca ısrarla susturmaya çalıştığım Adbekunkus'la ilgilendim. Uykuya kafa tutan bu zararsız ama ısrarlı tomurcuk, bu önemsiz sinir bozukluğu hakkında kendi kendimi sorguya çekmek için tüm bir gece uykusuz kaldım; kendi kendime sormaya başladım, hiç durmadan nerede konuşuyordu bu Adbekunkus, nasıl oluyordu da kendisine sürekli olarak İngilizce sus diyeceğim kadar çok bıktırıyordu beni?

Fazla kolaya kaçacak fantastik bir varsayımdan hemen vazgeçtim: Sıkıntı veren bir biçimde konuşma yeteneğine sahip Adbekunkus adında biri ya da bir şey yoktu. Bir an bile bunun özel bir isim olduğundan kuşku duymadım; bazen insan birleşik seslerin baş harflerini bile görebilir. Kendilerine belli bir anlam yükleyinceye dek hiçbir anlamı yokmuş gibi görünen sözcükler

15. Özgün metinde İngilizce; "şimdi kapat çeneni tatsız Adbekunkus". (ç.n.)

yaratmada oldukça yetenekli olduğumu biliyorum, ama Adbekunkus kadar çirkin, biçimsiz ve itici bir isim yarattığını hiç sanmıyorum. Küçük bir şeytanın, talihsiz bir yol arkadaşının ismi, büyücü kitaplarında geçen pek çok isimden biri, sahibi gibi çirkin bir isim: tatsız Adbekunkus. Ama salt duygularda kalmak insanı bir çözüme götürmüyordu, eşanlamlı çözümleme, belleğe yardımcı yankılar, çağrıştırma da bir çare değil. Sonunda Adbekunkus'un hiçbir bilinç üstü unsurla ilişkili olmadığını kabul ettim; görünüşe göre asıl ruhsal bozukluk varolmayan birinin ya da bir şeyin susmasını istemekti. Çoğu kez herhangi bir dikkatsizlikten kaynaklanan bir isim sonunda bir hayvan, ya da insan imgesini çağrıştırır; ama bu kez bu böyle olmayacaktı, bu kez Adbekunkus'un susması gerekiyordu fakat asla susmayacaktı, çünkü asla konuşmamış, ya da bağırmamıştı. Boşluğun bu yoğunlaşmasıyla nasıl savaşılır ki? Uyudum, ben de biraz onun gibiydim, boş ve varolmayan.

Aşk 77

Tüm o yaptıklarını yapıp bitirdikten sonra, kalkıyorlar, yıkanıyorlar, pudralanıyorlar, koku sürüyorlar, saçlarını tarıyorlar, giyiniyorlar ve böylece yavaş yavaş yeniden olmadıkları gibi olmaya başlıyorlar.

Kamu hizmetinde yenilikler

Güvenilir kişiler, bu haberlerin yazarının Paris kentinin yeraltı taşımacılık sistemini neredeyse hastalık derecesine varacak bir biçimde tanıdığına ve tekrar tekrar bu konuya dönmesinin altında en azından tedirgin edici nedenler olduğuna dikkat çektiler. Ancak, metronun içinde gidip gelen ve çok çeşitli çevrelerde çelişkili tepkilere neden olan restoranla ilgili haberleri vermemek olası mı? Hiçbir dolu dizgin reklam kampanyası bu restoranı olası müşterilerine tanıtmadı; yetkililer suskun, sanki bu konu onları rahatsız ediyor, metrelerce derinliğin altında yalnızca *vox populi*[16] bir zeytin yağı lekesi gibi yayılıyor yavaş yavaş. Böylesine bir yeniliğin, her şeyi yapabileceğini düşünen bir kentin ayrıcalıklı sınırları içinde kalması olası değil, yemek sanatından çok daha öteye giden bu deneyimden *inter alia*[17] Meksika, İsveç, Uganda ve Arjantin'in haberdar olmaları doğru ve gereklidir.

Fikir herhalde *Maxim's* restoranından kaynaklandı çünkü vagon restoranın imtiyazı, yiyip içmenin tapınağı olan bu restorana verilmişti ve vagon restoran yıl ortalarına doğru neredeyse gizlilik içinde hizmete girmişti. İç dekorasyonu ve garsonların kıyafetleri fazla hayal gücü kullanılmaksızın herhangi bir vagon restoranın atmosferini tekrarlamış gibi görünüyor, yalnız bu vagon restoranda çok daha iyi yemek yeniyor, fiyatlar da çok daha... Yalnızca bu ayrıntılar müşterileri seçmekte yeterli oluyor. Böyle seçkin bir girişimin, metro gibi oldukça pis bir toplu taşıma aracı çerçevesinde gelişmesinin nedenini anlamayan kuşkucu kişiler de yok değil, diğerleri, ki aralarında bu satırların yazarı da

16. Özgün metinde Latince; "halkın sesi". (ç.n.)
17. Özgün metinde Latince; "diğerlerinin yanı sıra". (ç.n.)

var, bu soru karşısında şaşkın bir suskunluk sergiliyorlar, çünkü soru yanıtını da açıkça birlikte getiriyor. Batı uygarlığının ulaştığı bu doruk noktasında, üniformalı personel el etek öperken Rolls Royce'dan inip lüks bir lokantaya girmek artık pek ilgi çekmiyor, oysa metronun pis merdivenlerinden aşağıya inmenin ürperti verici keyfini hayal etmek çok kolay, aşağıya inip evlerine dönmek üzere fabrikalarından çıkan kalabalığın ter kokusu ve yılgınlığıyla kaplı peronlara girmelerine izin verecek mekanizmanın deliğine bileti sokmak, kasketler, bereler ve kalitesiz paltolar arasında, sıradan yolcuların yalnızca durduğu kısa anlarda gördükleri vagonun gelmesini beklemek. Ayrıca söz konusu keyif, aşağıda anlatılacağı gibi, bu ilk ve alışılmamış deneyimin çok daha ötesine gidecek.

Bu çok parlak girişimin altında yatan düşünceye tarih boyunca rastlanmıştır. Mesalina'nın kenar mahallelere yaptığı kuşkulu ziyaretlerden tutun da Harun el Reşid'in Bağdat sokaklarında yaptığı ikiyüzlü gezintilere dek; bu arada tüm gerçek soyluların saklı gizli, ayak takımıyla ilişki kurmaya gösterdikleri doğuştan ilgiyi ve Amerikalılar'ın ünlü şarkısı *Let's go slumming*'i[18] unutmayalım. Sosyal durumları nedeniyle, özel arabalara binmek, uçaklarda ve lüks trenlerde yolculuk yapmak zorunda olan Parisli zengin kentsoylular, şimdiye kadar onların gözünde derinliklerin içinde yitip giden basamaklardan başka bir şey olmayan ve ancak çok ender durumlarda ve belirgin bir tiksinmeyle kullandıkları bir olguyu sonunda keşfediyorlar. Kendilerine ait bir otomobilin direksiyonuna geçmeyi ve çalışmadıkları ender saatlerde kendi televizyonlarının ekranına yapışmayı amaçlayan emekçilerin, 20. yüzyıl tarihinde kendilerine büyük ün kazandıran sosyal isteklerinden vazgeçme eğilimi gösterdikleri bir dönemde, çok paralı kentsoyluların sıradan olma tehlikesi gösteren şeylere sırtlarını dönerek, entelektüellerin altını çizmekten yoksun kalmayacakları bir çelişkiyle, görünüşte proletaryayla büyük bir yakınlık sağlayan ama aslında onları sıradan kentsel uzama

18. Özgün metinde İngilizce; "Haydi avamlaşalım". (ç.n.)

göre çok daha fazla ayıran bir alana yönelmelerini kim kötü karşılayacaktır? Bu tür önyargılı düşünceleri ilk yadsıyacak olanların, restoran yöneticileriyle müşteriler olacağını söylemeye gerek yok; sonuç olarak vagon restorana binmek ve herhangi bir müşteri gibi hizmet edilmek için gerekli paraya sahip olmak yeterlidir ve çingenelerle sol partilerin yöneticileri gibi, metro sıralarında uyuyan dilencilerin çoğunun da büyük servet sahibi oldukları bilinir.

Restoran yönetimi bu düşünceleri paylaşmaktadır; seçkin müşterilerinin yüksek sesle ifade etmemekle birlikte istedikleri önlemleri almayı ihmal etmemiştir, çünkü nezakete, görgü kurallarına ve kaçınılmaz deodoran kullanımına dayalı bu ortamın tek ölçüsü para değildir. Bu zorunlu seçimin restoran sorumlularının en önemli sorunu olduğunu ve bu soruna doğal, fakat kesin bir çözüm bulmanın kolay olmadığını söylememiz doğru olacaktır. Metro peronlarının herkese açık olduğu ve birinci mevki vagonlarla ikinci mevki vagonlar arasında önemli bir ayrılık olmadığı bilinir, öyle ki kontrolörler genellikle sıkı bir denetim yapmazlar ve kalabalık saatlerde birinci mevki vagonunu dolduran yolcuların biletini sormayı hiç kimse akıl etmez. Dolayısıyla müşterilerin restorana kolayca binmelerini sağlamak çeşitli zorluklar arzediyor, şimdiye dek sorun çıkmamış olmasına karşın sorumlular, tren istasyonlarda her durduğunda duydukları kaygıyı genellikle saklamıyorlar. Uygulanan yöntem halk binip inerken kapıları kapalı tutmak ve metronun kalkışına yalnızca birkaç dakika kala kapıları açmak; bu nedenle vagon restoranın özel sesli uyarıcısı var, müşterilere giriş ve çıkış için kapıların açılacağı zamanı haber veriyor. Bu işlemin hiçbir engelle karşılaşmadan yapılması gerekiyor, bu yüzden istasyondaki bekçiler restorandaki bekçilerle anlaşmalı olarak çalışıyorlar, anında iki sıra oluşturarak peronda bekleyen müşterileri çevreliyorlar, bu şekilde istenmeyen kişilerin, örneğin masum bir turistin ya da kötü niyetli bir solcunun vagon restorandan içeri süzülmesini önlemiş oluyorlar.

Lokantanın özel reklamları sayesinde müşteriler peronun bel-

li bir yerinde beklemeleri gerektiğini biliyorlar doğal olarak, bu yer sıradan yolcuları şaşırtmak için on beş günde bir değişiyor, peronun duvarlarını süsleyen peynir, deterjan ya da maden suyu reklamları bu değişimin gizli parolası oluyor. Bu yöntemin oldukça pahalı olmasına karşın idare bu değişiklikleri kişiye özel broşürlerle müşterilere bildirmeyi, gerekli yerlere bir ok ya da başka bir işaret koymaya yeğliyor, çünkü pek çok işsiz güçsüz genç ya da metroyu otel gibi kullanan serseriler işaretin olduğu yerde birikeceklerdir, yalnızca vagon restoranın iştah açıcı manzarasını seyretmek için bile olsa.

Haber broşürü müşteriler için aynı şekilde gerekli başka bilgileri de içeriyor. Müşterilerin vagon restoranın öğle yemeği ve akşam yemeği saatinde hangi hattan geçeceğini bilmeleri gerekiyor doğal olarak, bu hat değişikliğinin her gün yapılması müşterilerin keyifli deneyimlerinin sayısını artırıyor. Bu değişiklikler önceden belirlenmiş bir takvimde belirtiliyor. Bu biçimde oluşan takvime her on beş günde bir aşçıbaşının önerdiği özel yemeklerin listesi ekleniyor, her gün yapılan hat değişikliği gerçi trene biniş ve inişler konusunda idarenin işlerini zorlaştırıyor ama sıradan metro müşterilerinin yemek saatlerinde tehlikeli bir biçimde yoğunlaşmalarının da önüne geçiyor. Haber broşürünü alanların dışında hiç kimse vagon restoranın Montreuil belediyesiyle Sèvres köprüsü hattında mı, yoksa Vincennes Sarayı-Neuilly Kapısı hattında mı çalışacağını bilemez; bu şekilde metro ağının çeşitli hatlarında dolaşarak birbirine benzemeyen istasyonlar görmenin keyfini çıkaran müşteriler aynı zamanda güvence altına da alınmış olurlar, çünkü vagon restoranın her zaman aynı yolcuların bulunduğu aynı istasyondan geçmesi beklenmedik tepkiler uyandırabilir.

Herhangi bir hattın üstünde giden trenlerden birinde yemek yiyenler hep aynı şeyi söylemektedirler: seçkin bir sofranın verdiği zevke hem keyifli, hem de bazen yararlı bir deneyim eklenmiştir. Doğrudan doğruya peronu görebilecek biçimde cam kenarında oturan müşteriler çalışkan bir halkı değişik biçimlerde, yoğunluklarda ve ritimlerde görme olanağı bulur, işe gidenler ya

da günün sonunda, çoğu kez peronda ayak üstü uyuklamaya başlayarak hak edilmiş bir dinlenmenin hazırlığını yapanlar. Bu gözlemlerin içtenliğini kolaylaştırmak için idarenin broşürlerinde müşterilerin bakışlarını aşırı bir biçimde peronlarda yoğunlaştırmamaları salık verilir; bu işi yemek yerken ya da konuşurken arada bir yapmaları daha iyi olacaktır, aşırı bir bilimsel ilgi, modern demokrasilerin sahip oldukları olağanüstü düşünsel düzeyi anlayabilecek kadar kültür birikimi olmayan bu kişilerin sırasız ve hiç kuşkusuz yersiz tepkilerine neden olabilir. Peronda işçiler ve öğrenciler çoğunluktayken ısrarlı bakışlardan özellikle kaçınmak gerekir; yaşları ya da giysileriyle müşterilere daha çok benzeyen kişiler tehlike olmaksızın gözlemlenebilir, bu kişiler bazen işi restorandaki müşterileri selamlamaya dek götürürler ve böylece müşterilerin metrodaki varlığının ulusal bir övünç kaynağı ya da olumlu bir gelişme belirtisi olduğunu gösterirler.

Bu yeni hizmetin kentin tüm mahallelerinde duyulduğu geçtiğimiz haftalarda vagon restoranın geçtiği istasyonlara daha çok polis konduğu dikkat çekmiştir; bu da resmi kuruluşların bu ilginç yeniliği korumak için gösterdikleri ilgiyi kanıtlamaktadır. Polisler özellikle müşteriler metrodan inerken etkin olmaktadır; özellikle de tek bir kişi ya da bir çift söz konusu olursa: Bu durumda, metro görevlileri ve restoran görevlilerinin oluşturdukları geçit aşıldıktan sonra her zaman değişen sayıda silahlı polis memurları müşterilere kibarca metronun çıkışına dek eşlik ederler, orada da genellikle arabaları onları bekliyordur, çünkü müşteriler bu keyifli yemek gezintilerini tüm ayrıntılarına varıncaya dek çok dikkatle hazırlarlar. Bu önlemlerin nedeni ortada; sorumsuz ve nedensiz bir şiddetin New York ve Paris metrolarını bir cangıla dönüştürdüğü günümüzde yetkililerin bu temkinli önlemleri hem restoran müşterilerinin hem de genel olarak yolcuların övgülerini hak etmiştir. Yolcular genellikle sosyalist, komünist ya da anarşist olan kışkırtıcıların ya da akıl hastalarının kötü niyetli davranışlarından etkilenmediklerini görerek bu önlemlere minnettar olacaklardır kuşkusuz.

Bir de bakıyorsun altı daha gitmiş

Elli yaşından sonra yavaş yavaş başka ölümlerle ölmeye başlıyoruz. Gençliğimizin olağanüstü büyücüleriyle şamanları teker teker çekip gidiyorlar. Aslında onları o kadar da çok düşünmüyorduk, gerilerde, mazide kalmışlardı, *other voices, other rooms*[19] bizi çağırıyordu. Oysa aslında her zaman oradalardı, artık fazla bakılmayan tablolar, yalnızca belli belirsiz bellekte kalan şiirler gibi.

Derken (herkesin sevgili ölüleri, değerli öncüleri vardır) bir gün gelir onlardan biri dehşet verici bir biçimde televizyon ve radyo haberlerini istila eder. Bizim kendi ölümümüzün de belki o gün başladığını ayrımsamayız, oysa ben, bir gece yemek yerken, birisi fazla üstünde durmadan bir televizyon haberine değindiğinde anladım bunu; Jean Cocteau, Milly-la-Forêt'de ölmüştü ve benliğimden bir parça her zamanki konuşmalar arasında sofra örtüsünün üstüne düşüyordu.

Diğerleri de arkadan geldi, her zaman aynı biçinde radyo ve gazetelerden, Louis Armstrong, Pablo Picasso, Stravinski, Duke Ellington ve geçen gece ben Havana'da bir hastane odasında öksürürken, bana dışarıdaki dünyadan haberler getiren bir arkadaşımın sesinden duyduğum, Charles Chaplin. Bu hastaneden çıkacağım. İyileşmiş olarak çıkacağım, bu kesin, ama altıncı kez biraz daha az canlı olarak.

19. Özgün metinde İngilizce: "başka sesler, başka odalar". (ç.n.)

Ayrılık dialogu

İki sesten okunmak üzere,
kuşkusuz olanaksız bir şekilde.

– Aslında artık bilmediğimizden değil
– Evet, tüm bunlardan sonra, bulamamak
– Ama belki de o ilk günden beri arıyoruz
– Belki de değil, oysa her sabah
– Hepsi hikâye,bir an geliyor kişi kendisini şey gibi görüyor
– Kim bilir, ben hâlâ
– Yalnızca istemek yetmez, eğer bir de kanıtı yoksa
– Gördün mü, emin olmak da işe yaramıyor
– Doğru, şimdi herkes güvence istiyor
– Öpüşmek aklanmakmış gibi, birbirine bakmak
– Artık elbisenin altında bizi bekleyen o ten yok
– Bazen sıfırı tüketmediğimizi düşünüyorum, başka şeyler de var, sözcükler
– Ya da sessizlik, eskiden değerliydi
– Yalnızca pencereyi açmayı bilirdik
– Ve yastığı ters yüz ederdik bir şey arıyormuş gibi
– Nemli kokulardan oluşan sözler gibi
– Sen durmadan bağırıyordun bense o arada
– İkimiz birlikte uçsuz bucaksız karanlık bir çığın içinde yuvarlanıyoruz sonra
– Her zamanki şeyleri duymayı umuyordum
– Tortop olmuş çarşafların arasında uyuyormuş gibi yapmak ve bazen
– Okşayışlarımızın arasında az mı hakaret ettik çalar saate
– Ama çok tatlıydı uyanmak ve birinci olmak için yarışmak
– Birinci olan üstünden sular akarken kapıyordu havluyu
– Kahve, kızarmış ekmek, alışveriş listesi filan

– Her şey aynı şekilde sürüp gidiyor, sanki
– Tümüyle aynı, yalnız
– Sonradan bir düşü anlatmak ister gibi
– Kurşunkalemle bir gölgenin üstünden geçmek, bilinen bir şeyi bir kez daha söylemek
– Aynı zamanda bilmek nasıl
– Ah, evet ama karşılaşmayı ummak onunla
– Biraz daha reçel ve
– Teşekkür ederim, bende yok

Günbatımı avcısı

Sinemacı olsaydım kendimi günbatımlarını avlamaya adardım. Böyle bir safari için maddi kaynakların dışında her şeyi inceledim, çünkü bir günbatımı öyle kolay kolay avlatmaz kendini, şunu demek istiyorum: Bazen hiçbir şey değilmiş gibi başlar ve tam terk edildiği anda tavus kuşu gibi tüylerini kabartır, bazen de tam tersine renklerin savurganlığı aniden çamaşır suyunda yıkanmış bir papağan gibi elimizde kalır, her iki durumda da içinde iyi kalite renkli film bulunan bir kameranın el altında olması gerekir, ayrıca yolculuk ve olay yerinde konaklama giderleri, göğü gözetleme ve en elverişli ufku seçme gibi hiç de kolay ve ucuz olmayan şeyler. Her halükârda öyle sanıyorum ki eğer sinemacı olsaydım ne yapıp eder günbatımlarını avlardım, aslında tek ama belirgin bir gün batımına ulaşmak için kırk ya da elli günbatımı çekmem gerekirdi çünkü eğer sinemacı olsaydım sözcükler, kadınlar ya da jeopolitika konusunda olduğu kadar bu konuda da çok titiz davranırdım.

Oysa sinemacı değilim ve makaraya sarılı kutusunda uyuyan avladığım günbatımını düşleyerek kendimi avutuyorum. Planım şu: Günbatımını yalnızca avlamak değil, aynı zamanda onu, hakkında pek az şey bilen insan kardeşlerime anlatmak; kentlerde yaşayan insanlardan söz ediyorum, bu insanlar güneşin batışını ancak postane binasının ya da karşıdaki binaların arkasından ya da televizyon antenleri ve sokak lambalarından oluşan uyduruk bir ufuk çizgisinin üstünden görebilirler, görebilirlerse eğer. Film sessiz olmalı ya da yalnızca günbatımında duyulan sesleri kaydetmiş bir ses bandı eşlik etmeli ona, büyük bir olasılıkla bir köpek havlaması ya da uçan sineklerin vızıltısı, ya da

eğer şansım iyi giderse bir koyunun boynunda taşıdığı çanın sesi, ya da eğer günbatımı deniz kenarındaysa karaya vuran dalgaların sesi.

Deneyimlerime ve kol saatime dayanarak söyleyebilirim ki iyi bir günbatımı, doruk noktasıyla bitim noktası arasında yirmi dakikadan fazla sürmez, ben olsam bu iki noktayı es geçerek kendi içinde usul usul gelişmesini, belli belirsiz değişen binbir rengini ele alırdım yalnızca; böylece ortaya sinemalarda insanlar yerlerine otururken ve ekrana hâlâ otobüste ya da metrodalarmış gibi bakarken, Brigitte Bardot'dan önce gösterilen dokümanter denen filmlerden biri çıkardı. Filmin bir de alt yazısı olabilir (ya da bir sunucunun sesi) ve aşağı yukarı şunları içerir: "Şimdi göreceğiniz 7 Haziran 1976 yılının günbatımıdır, filanca yerde, içinde falanca türde film bulunan sabit kamerayla hiç durmadan şu kadar dakikada çekilmiştir." Seyircilere filmde günbatımından başka hiçbir şey olmadığı hakkında bilgi verilir ve bu nedenle sanki evlerindeymiş gibi davranmaları ve canlarının istediğini yapmaları önerilir, örneğin günbatımını seyretmeleri, ona sırtlarını dönmeleri, başkalarıyla konuşmaları, etrafta dolaşmaları vb. Onlara sigara içmelerini öneremediğimiz için üzgünüz, oysa günbatımı sırasında sigara içmek ne kadar keyiflidir, ama sinema salonlarının ortaçağdan kalma şartları, bilindiği gibi, bu mükemmel alışkanlığın yasaklanmasını gerektirmektedir. Buna karşın yapımcı firma tarafından girişte satılan cep şişesinden içki yudumlamak yasak değildir.

Filmin yazgısını tahmin etmek olası değil; insanlar kendi kendilerini unutmak için sinemaya gidiyorlar, oysa bir günbatımı insana tam tersini yaptırır; kendinizi biraz daha çıplak gördüğünüz bir andır bu, en azından benim için öyledir, zor ama faydalı bir an, belki başkaları için yararlı olur, kim bilir.

Tutsak olma biçimleri

Önemli olan işe başlamaktı ve işte oldu. Bu metnin ilk satırını okur okumaz kafamı duvarlara vuruyorum, çünkü Gago'nun Lil'e âşık olmasını kabul edemiyorum; aslında bunu birkaç satır sonra öğrendim ama burada zaman farklıdır, örneğin sen, bu sayfayı okumaya başlıyorsun ve benim bu fikri paylaşmadığımı öğreniyorsun ve böylece Gago'nun Lil'e âşık olduğunu önceden öğreniyorsun ama durum böyle değil; Gago benim âşığımken sen henüz burada değildin (metin de yoktu); ben de şu anda metinde yokum, konu ben değilim üstelik, benim olanlarla hiç ilgim yok: Gago, Bergman'ın bir filmini seyrederken iki ucuz reklam arasında yanında oturan Lil'in bacaklarını görecek ve Stendhal'in betimlediği gibi şiddetli bir billurlaşma başlayacak (Stendhal bunun yavaş yavaş olacağını düşünüyor ama Gago...). Başka bir deyişle, birisinin bu metni yadsıdığımı yazdığı bu metni yadsıyorum; kendimi yakalanmış, aşağılanmış, ihanet edilmiş hissediyorum, çünkü bunu söyleyen bile ben değilim, beni yönlendiren, beni yöneten, beni donduran biri, üstelik benimle gırgır geçtiğini de söyleyebilirim; açıkça belli değil mi bu: Üstelik benimle gırgır geçtiğini de söyleyebilirim.

Seninle de gırgır geçiyor (yukarıda yazılı olduğu gibi bu sayfayı okumaya başlayan seninle) bu yetmezmiş gibi Lil'le de gırgır geçiyor, Lil yalnız Gago'nun benim âşığım olduğunu değil, Libertad sinemasında olanlara karşın Gago'nun kadınlardan hiç anlamadığını da bilmiyor; daha sinemadan çıkarken Bergman'dan ve Liv Ullmann'dan söz etmelerini nasıl kabul edebilirim, (her ikisi de viski eşliğinde estetik ve erotik bir yakınlaşma sağlayacak bir konu olan Liv'in anılarını, mesleğini bırakmadan an-

ne olmak isteyen sanatçı annenin dramını okumuşlar, arka planda bir baba ve bir koca olarak genellikle tam bir orospu çocuğu gibi davranan Bergman var), tüm bunlar sekizi çeyrek geçeye dek sürüyor, sonra Lil eve döneceğini söylüyor, annem biraz hasta, Gago, sizi götüreyim arabam Lavalle alanında, Lil, olur tamam, bana çok içki içirdiniz, Gago, izin verin, Lil, tabii, çıplak kolunun ılık sertliği (böyle diyor, aynen bu iki sıfat ve bu iki isimle) ve çeşitli özelliklerinin yanı sıra benim arabam olan Ford'a binmelerini, fahiş fiyata aldığım benzini harcamalarını ve tüm olanları kabul etmek zorundayım. Gago'nun Lil'i San Isidro'ya kadar götürmesini, Lil'in onu romatizmalı fakat Francis Bacon konusunda uzman olan annesiyle tanıştırmasını, bir viski daha, tekrar kente kadar tüm bu yolu geri dönmeniz beni üzüyor, Lil, sizi düşüneceğim ve yol kısalacak, Gago, buraya telefon numaramı yazdım, Lil, çok teşekkürler, Gago.

Gerçeği değiştirmek isteyen şeylerle hiçbir biçimde hemfikir olamayacağım açık seçik görülüyor; metnin beni tersine inandırmaya çalışmasına ve beni bu biçimde umutsuzluğa düşürmesine karşın Gago'nun sinemaya gitmediğine ve Lil'le tanışmadığına inanmaya devam ediyorum. Yalnızca bir metin kabul etmem gerekiyor dediği için bir metni kabul etmem mi gerekiyor? Yine de benliğimin bir bölümünün sinsi bir belirsizlik olarak algıladığı bu olay karşısında boyun eğebilirim (çünkü belki de olmuştur, belki de sinema doğrudur) ama en azından daha sonraki tümceler Gago'yu her zamanki gibi arabayı kötü park ettiği kent merkezine getirir, Gago'yu her bekleyişim gibi fazlasıyla uzun bir paragrafın sonunda onu beklediğimi bilerek daireme geliyor ve banyo yapıp ona doğum gününde armağan ettiğim turuncu sabahlığı giydikten sonra gelip divana uzanıyor, ben bu divanın üstünde huzur ve aşk dolu, Gago'nun gelip huzur ve aşk dolu kitap okuduğum divana uzandığını okuyorum, Chivas Regal ve sarı tütün kokusu geceyarısı hoş ve baştan çıkartıcı, elimi yavaşça kıvırcık saçlarının içine daldırdığımda uykulu bir sesle inliyor, o an ne Lil var ne de Bergman (bu satırları okumak ne hoş, ne Lil var ne de Bergman) daha sonra bir an gelecek turuncu sa-

bahlığın kuşağını çözmeye başlayacağım yavaş yavaş, elim Gago'nun pürüzsüz ve ılık göğsünden aşağı doğru inecek kasıklarının derinliğindeki ilk devinimleri arayacak, sarmaş dolaş yatak odasına doğru sürükleneceğiz ve birlikte yatağın üstüne düşeceğiz, tatlı tatlı ısırmayı sevdiğim boynunu arayacağım, oysa o bir dakika bekle telefon etmem gerek diyecek fısıldayarak. Lil'i arayacak doğal olarak, çok rahat geldim, teşekkürler, sessizlik, öyleyse yarın saat on birde görüşüyoruz, sessizlik, tamam on bir buçukta, sessizlik, tabii ki yemek yeriz akılsız kız, sessizlik, akılsız kız dedim, neden sizli bizli konuşuyoruz, sessizlik, bilmiyorum ama bana uzun zamandır birbirimizi tanıyormuşuz gibi geliyor, sessizlik, ben de sabahlığımı yeniden giyip salona ve Chivas Regal'e dönüyorum, hiç değilse bunlar var bana kalan, metin hiç değilse bunların bana kaldığını söylüyor, şöyle devam ediyor metin, yeniden sabahlığını giyiyor ve salona, Chivas Regal'e geri dönüyorum, bu arada Gago Lil'le konuşmayı sürdürüyor, emin olmak için satırları tekrar okumaya gerek yok, böyle diyor, salona ve Chivas Regal'e dönüyorum, bu arada Gago Lil'le konuşmayı sürdürüyor.

Bakışın yönü

John Barth'a

Ilion yakınlarında, belki de Papa yanlılarıyla Alman İmparatoru yanlılarının çatışmasından sonra Toskana ovalarında ya da, neden olmasın, Danimarka topraklarında, ya da kanlarla sulanmış Brabante bölgesinde: hareketli bir sahne, iki kara bulutun arasında koşarak alayları bir aydınlatıp bir karartan ışık gibi, kamalı ya da mızraklı çarpışmalar; gerçeği yansıtmayan bu görüntüyü yalnızca çıldırmayı göze alan, savaşın yansımasındaki en keskin açıyı, dumanlar, bozgunlar ve bayraklar arasındaki pıhtılaşmasını arayan kişi algılayabilir.

Bir savaş öyleyse, duyuları ve gelecekteki tarih kitaplarını aşan dalga dalga bir saldırı. Etrafı kızıl düşmanlarla kuşatılmış kahramanı doruk noktasında kaç kişi gördü? Kelt ve Yunan ozanların etkili mekanizması: usul usul seçmek ve anlatmak. Dinleyen ya da okuyan da aynı başdönmesini sonsuza dek çoğaltıyor yalnızca. Öyleyse belki de evet, kişinin kalabalığın arasından yaşamını belirleyecek yüzü seçmesi, Charlotte Corday'in Marat'nın çıplak bedeni karşısında, göğsü, karnı ve gırtlağı arasında yaptığı seçim. Şimdi de ateşlerle emirlerin, uçuşan bayraklarla henüz ele geçirilmemiş surlara doğru ilerlemeyi kafasına koymuş genç Yunanlılar'ın yarattığı kasırganın içinde, bakış, rulet oyununun topu gibi bir sayının üstünde duruyor ve otuz beş umudu yerle bir ederek al ya da kara tek bir sayıyı sevindiriyor.

Anlık bir görüntüde beliren kahraman, yavaş çekimde, henüz ayakta olan bir cesetten kılıcını çekip çıkartarak onun kanlar içinde yere yıkılışını küçümsemeyle izliyor. Ona saldıranlara karşı kendisini korurken kalkanı saldırganların yüzünü bir ışık huzmesiyle tarıyor, elinin titreşimleri tuncun üstündeki resimleri

titretiyor. Ona saldıracaklar bu kesin ama onlara son kez meydan okuyan kalkanını görmezlikten gelemeyecekler. Gözleri kamaşıyor, (ateşten bir ayna olan kalkan, onları günbatımının ve etraftaki alevlerin yansımasıyla çileden çıkan imgelerin şavkıyla yakıyor) tuncun üstündeki şekilleri savaşın gelip geçici hayaletlerinden zar zor ayırabiliyorlar.

Altın rengi kalkanın üstünde demircinin kendisi demir ocağında gösterilmek istenmiş, demirci madeni dövüyor, dairesel oyunlarla kalkanı şekillendirmek hoşuna gidiyor, kalkan eğri sırtını kaldırarak üstündeki pek çok resim arasından (şu anda onları savaşın anlamsız çelişkisi içerisinde ölen ya da öldürenlere gösteriyor), ormanların arasındaki bir düzlükte bulunan kahramanı gösteriyor, kahraman okşarmış ya da itermiş gibi elini saçlarının içine sokmuş bir kadına sarılmış. Sarmaşdolaş bedenleri usul usul soluyan yeşillikler çevreliyor (iki ağacın arasındaki geyik, kafaların üstünde titreyen bir kuş), güç çizgileri sanki kadının öteki elinde tuttuğu aynada yoğunlaşıyor, belki de ağaçlarla otların arasında kendisine böyle sahip olan adamı görmemek için gözleri ümitsizce hafif bir hareketin yönlendirdiği ve belirlediği resmi arıyor.

Bir kaynağın başında diz çöken delikanlı miğferini çıkarttı, siyah saçları kıvrım kıvrım omuzlarına döküldü. Az önce su içmiş, dudakları ıslak, su damlacıkları ağzının üstünde bir bıyık oluşturmuş; mızrağı yanında, uzun bir yürüyüşten sonra dinleniyor. Delikanlı yeni bir Narsis gibi, ayaklarının altındaki titrek parlaklığa bakıyor ama yalnızca âşık belleğini görebiliyor sanki, geçmişte yitip gitmiş bir kadının ulaşılmaz imgesi bu.

Yine o kadın görülüyor, bu kez kendisine sahip olan erkeğe sarılmış süt beyazı bedeni değil söz konusu olan, zarif bir biçimde batan güneşin aydınlattığı bir pencerenin kenarına oturmuş, yüzünü güneşin son ışıklarının turuncu ve ambere boyadığı bir sehpanın üzerinde duran resme dönmüş. Bakışları sanki tablonun birinci planından öteye gitmiyor, sanatçı burada kendi kendisini çizmiş, gizemli ve uzaklardaymış gibi bir havası var. Kadın da sanatçı da tablonun derinliklerindeki manzaraya bakıyor-

lar, orada bir kaynağın yanında yerde yatan cesetler görülüyor, savaşta ölen kahraman son bir meydan okuyuşla elinde tuttuğu kalkanın altında yatıyor, havadaki bir ok delikanlıyı işaret ediyor sanki, kaçan askerlerle parçalanmış flamalardan oluşan bir karmaşaya dönen perspektif sonsuza dek çoğalıyor.

Artık kalkan güneşi yansıtmıyor; parıltısı sönmüş, artık tunçtan değil sanki, kalkanın içinde bir savaşın betimlemesini noktalayan demircinin imgesi var, bu tabloyu sanki en yoğun noktasında imzalıyor: düşmanlar tarafından kuşatılmış kahraman, kılıcını en yakında olanın göğsüne sokarak kendisini savunmak için kanlı kalkanını kaldırırken; ateş, kızgınlık ve başdönmesi arasında çok az şey görünüyor, ama belki de bu çıplak görüntü kadının görüntüsü, belki de bu beden bir kaynağın yanma mızrağını bırakan delikanlının yumuşak okşayışlarına kendisini savunmasızca teslim eden kadına ait.

"No, no. No crime," said Sherlock Holmes, laughing. "Only one of those whimsical little incidents which will happen when you have four million human beings all jostling each other within the space of a few square miles."[20]

Sir Arthur Conan Doyle,
The Blue Carbuncle.

20. Özgün metinde İngilizce; "Hayır, hayır cinayet değil." dedi Sherlock Holmes, gülerek. "Birkaç metrekarelik bir alanda birbiriyle itişip kakışan dört milyon insan olunca meydana gelebilecek acaip küçük kazalardan biri yalnızca." (ç.n.)

III

Lucas, gezgin şarkıları

Çocukken onu, artık aşınmış bakalitiyle korkunç çelik iğneli pikap koluna tahammül edemeyen cızırtılı bir plaktan dinlemişti, Sir Harry Lauder'ın sesi sanki çok uzaklardan geliyormuş gibiydi ve doğruydu bu, İskoçya'nın sisleri arasında plağa girmişti ve şimdi Arjantin pampasının kahredici sıcağında plaktan geri çıkıyordu. Mekanik ve sıradan bir şarkıydı, bir anne uzaklara giden oğluyla vedalaşıyordu, Sir Harry fazla duygusal olmayan bir anneydi ancak metalik sesinden (tüm sesler plağa kaydedildiklerinde böyle oluyordu) o zamanlar çocuk olan Lucas'ın gereğinden fazla karşılaşmaya başladığı bir hüzün yayılıyordu.

Yirmi yıl sonra radyo ona, ünlü Ethel Waters'ın sesinden bu şarkının bir bölümünü duyurdu. Geçmişin acımasız ve karşı konulmaz eli onu önce sokağa itti, sonra da Iriberri'nin barına, bütün gece o plağı dinledi ve sanırım pek çok şey için ağladı, odasında tek başına, kendi kendine acıma duygusundan ve ağlatma etkisi bilinen *katamarka* rakısından sarhoş olmuştu. Tam olarak neden ağladığını bilmeden ağladı; tüm anlamını, tüm rüküş güzelliğini yeniden kazanan bu şarkıdaki anlaşılmaz çağrı neydi? *Stormy Weather*'ın yorumuyla tüm Buenos Aires'i fetheden Ethel Waters'ın söylediği şarkı Sir Harry'nin getirdiği müzikhol tarzı bayağılıktan kurtularak özgün güney tarzına dönüyordu. Sonunda gel de anla bu şarkı İskoçya kökenli miydi, yoksa Mississipi kökenli mi, şimdi her halükârda daha ilk sözcükleriyle birlikte zenci kokuyordu.

So you're going to leave the old home, Jim,
To-day you're going away,

You're going among the city folks to dwell.[21]

Ethel Waters kötü şeyler sezerek vedalaşıyordu oğluyla, çocuğu ancak, Peer Gynt gibi kanatları kırılmış ve gururu yenik düşmüş olarak dönmek kurtarabilecekti. Kâhin, Kipling'in *if*'leriyle[22] ilgisi olmayan birtakım *if*'lerin, gerçekleşeceklerine çok inandığı *if*'lerin arkasına saklanmaya çalışıyordu:

If sickness overtakes you,
If'n old companion shakes you,
And through this world you wander all alone,
If friends you've got not any,
In your pockets not a penny–[23]

If tüm bunlar olursa Jim'in her zaman en son kapıyı açan anahtarı olacaktı:

There's a mother always waiting
For you at home, old sweet home.[24]

Tabii doktor Freud, her zaman şu sizin ünlü kuramlarınız. Ama müzik kimseye ait olmayan bir topraktır, Turandot'un frijid olması ya da Siegfried'in safkan aryen olması önemli değildir, kompleksler ve mitoslar melodiye dönüşür ve sonuç olarak yalnızca kavmin sözcüklerini fısıldayan ses önemlidir, ne olduğumuzu ve ne olacağımızı söyleyen ses:

And if you get in trouble Jim,
Just write and let me know[25]

Bu kadar basit, bu kadar güzel, bu kadar Ethel Waters. *Just write*, tabii. Sorun zarfta. Zarfın üstüne kimin adını, hangi evin adresini yazmak gerek Jim?

21. Demek yuvanı terk ediyorsun Jim / Bugün bizden ayrılıyorsun / Kentteki insanların arasında yaşamaya gidiyorsun. (ç.n.)

22. Özgün metinde İngilizce; "eğer". (ç.n.)

23. Eğer hastalığa yenik düşersen, / Eğer eski bir dostun seni şaşırtırsa, / Ve bu dünyada tek başına dolaşırsan, / Eğer hiç arkadaşın kalmazsa, / Eğer cebinde tek bir kuruşun yoksa. (ç.n.)

24. Seni her zaman kendi evinde, yuvanda / Bekleyen bir annen olacaktır. (ç.n.)

25. Eğer başın derde girerse Jim, / Bana yazıp haber ulaştır yeter. (ç.n.)

Lucas, utangaçlığı

Şimdiki apartman dairelerinde, malum, misafir tuvalete gider, diğerleriyse Biafra'dan, Michel Foucault'dan söz etmeyi sürdürürler, ama ortada öyle bir hava vardır ki sanki herkes kulağı olduğunu unutmak istemektedir ve aynı zamanda tüm kulaklar, küçülmüş dünyamızda doğal olarak bu yüksek düzeyli konuşmaların yapıldığı salonun neredeyse üç metre ötesinde bulunan kutsal yere yönelmiştir ve şu kesindir ki, salonu terk eden misafirin etkinliklerini belli etmemek için göstereceği tüm çabalara ve konuşanların seslerini yükseltmek için gösterecekleri tüm çabalara karşın, hiç kuşkusuz bir an gelecek böyle durumlarda duyulan boğuk gürültülerden biri, ya da en iyi olasılıkla pembe veya yeşil rulodan bir parça kopartıldığında normal kalitedeki bir tuvalet kâğıdının yırtılırken çıkarttığı ses duyulacaktır. Eğer tuvalete giden misafir Lucas ise duyduğu dehşet, yalnızca onu o ölümcül hücreye kapanmaya zorlayan sancının şiddetiyle kıyaslanabilir. Bu dehşet kompleksten, ya da sinir bozukluğundan kaynaklanmaz; bu, her zaman yinelenen bir bağırsak olayının yaşanacağını kesin olarak bilmesindendir, her şey çok iyi başlayacaktır, yumuşak ve sessiz bir biçimde, ama sonlara doğru, barutun av mermisinde meydana getirdiği gibi dehşet verici bir patlama diş fırçalarını yerlerinden oynatacak, plastik banyo perdesini titretecektir.

Lucas bu durumun önüne geçmek için hiçbir şey yapamıyor, tüm yöntemleri denedi, örneğin kafası yere değinceye dek öne doğru eğilmek, ayakları karşıdaki duvara değinceye dek kendisini arkaya atmak, yan oturmak ya da, son çare olarak, fırtınanın çıkacağı kanalın çapını olabildiğince büyütmek için kalçalarını

iki yandan tutup olabildiğince açmak. Dizlerinin üstüne ev sahiplerinin bornozlarına varıncaya dek eline geçirebildiği tüm havluları atması gibi gürültü kesici yöntemlere baş vurması da boşuna: aşağı yukarı her zaman problemsiz olabilecek bir işlemin bitiminde son osuruk gürültüyle ileri atılacaktır.

Tuvalete gitme sırası başka birisine geldiğinde Lucas o kişi için korkar, çünkü birkaç saniye içinde iğrençliğin ilk zafer çığlığının çınlayacağından emindir, insanların bu tür şeyleri pek umursamaz görünmeleri Lucas'ı biraz şaşırtır, oysa belli ki olup bitenlere karşı ilgisiz değildirler, gürültüyü kaşıkları fincanlara vurarak, ya da durduk yere koltukları yerlerinden oynatarak örtmeye çalışırlar. Hiçbir şey olmadığı zaman Lucas mutlu olur ve hemen bir konyak daha içer, öyle ki sonunda kendisini ele verir, orada bulunan herkes, Bayan de Broggi ihtiyacını giderirken onun gergin ve kaygılı olduğunu farkeder. Çocukların yalın ve doğal davranışlarından ne kadar farklı diye düşünür Lucas, onlar toplantının tam ortasında anne kakam geldi diye gelirler. Ne kadar da mutludur, diye düşünmeyi sürdürür Lucas, şu dörtlü koşuğu yazan şair: Ne büyük bir keyiftir / Usul usul sıçmak / Ne ince bir zevktir / Bir güzel sıçmış olmak. Böylesine yükseklere çıkabildiğine göre, bu bey zamansız ya da gürültülü gaz çıkartma tehlikesinden uzaktı, belki de evindeki tuvalet üst kattaydı, ya da evden oldukça uzakta çinko çatısı olan bir kulübeydi.

Konu şiirden açılmışken Lucas Dante'nin bir dizesini anımsar: mahkûmlar *avevan dal cul fatto trombetta*[26] ve bu çok yüksek kültür düzeyli çağrışım sayesinde, düşüncelerinden dolayı kendisini biraz bağışlanmış olarak görür, çünkü düşündükleriyle Doktor Berenstein'ın kira yasasıyla ilgili söyledikleri arasında pek bir benzerlik yoktur.

26. Özgün metinde İtalyanca; "kıçlarını trompet yapmışlardı". (ç.n.)

Lucas, tüketim toplumu üzerine incelemeleri

Gelişme sınır tanımadığı için İspanya'da, içinde otuz iki kibrit kutusu olan paketler satılıyor, bu kibrit kutularının her birinin üstüne parlak renklerle satranç takımının taşları çizilmiş.

Akıllı biri hiç zaman yitirmeden otuz iki taşı kahve fincanı olarak kullanılabilen bir satranç takımı sürdü piyasaya; bunun hemen ardından Dos Mundos mağazası, etleri sarkıkça olan hanımlara oldukça sıkı bir sutyen işlevi görecek bir dizi kahve fincanı üretti, bunun üzerine Yves-Saint Laurent, içinde çok tahrik edici bir biçimde iki rafadan yumurta sunulabilen bir sutyen yarattı.

Ne yazık ki bu güne dek hiç kimse rafadan yumurtalar için yeni bir kullanım bulamadı, bu durum rafadan yumurtaları büyük bir keyifle yiyenleri çok üzüyor, bazı mutluluk zincirleri işte böyle kopuyor, zincirler zincir olarak kalıyor, çok pahalı olduklarını da yeri gelmişken söyleyelim.

Lucas, arkadaşları

Bir sürü, çeşit çeşit arkadaşları var, ama kim bilir neden şu anda Cedrón'ları düşünüyor, üstelik Cedrón'ları düşünmek öylesine ayrıntılı bir iş ki, nereden başlayacağını da bilemiyor. Lucas'ın tek şansı tüm Cedrón'ları değil, yalnızca üçünü tanıyor olması, ama aslında bu bir şans mı, o da belli değil. Bildiği kadarıyla kardeşler yalnızca altı ya da dokuz kadarlar, her halükârda o üç tanesini tanıyor ve, sıkı dur Catalina, dört nala gideceğiz.

Bu üç Cedrón'dan biri müzisyen olan Tata (nüfus cüzdanında Juan yazar; bu arada, bu belgelere hiç benzemedikleri halde cüzdan denmesi de ne saçmadır), diğeri sinemacı olan Jorge, öteki de ressam olan Alberto. Onlarla tek tek arkadaşlık etmek zaten zordur, ama bir de bir araya gelip seni *empanada*[27] yemeğe davet ederlerse tam anlamıyla ölümlerden ölüm beğenirsin.

Her şey daha oraya varmadan başlar; üst katlardaki bir daireden yayılan gürültü sokaktan duyulmaktadır, Parisli komşulardan biriyle karşılaşırsan yüzlerinde, ciddi ve ölçülü insanların tüm parametrelerini aşan bir olaya tanık olan kişilerin cesetvari beyazlığını görürsün. Cedrón'ların hangi katta oturduklarını araştırmana hiç gerek yoktur, çünkü gürültüyü izlersen ötekilerden daha az kapıya benzeyen bir kapıya varırsın, kapı içeride olup bitenlerin sıcaklığından dolayı kızmış gibidir, sakın ona ısrarla vurma, yoksa parmakların yanıp kül olur. Aslında genel olarak kapı zaten yarı aralıktır, çünkü Cedrón'lar durmadan girip çıkarlar ve ayrıca merdiven aralığı sayesinde havalandırma işlevi gören bu kapı neden kapatılsın ki!

27. Bir tür börek. (ç.n.)

Girişte olup bitenler anlaşılabilir bir betimlemeyi olanaksız kılar, çünkü eşikten geçer geçmez küçük bir kız çocuğu dizlerine yapışıp pardösünü tükrük içinde bırakır, aynı anda kapının yanındaki kütüphaneye tırmanmış olan bir oğlan kamikaze gibi boynuna atlar, öyle ki eğer bir şişe kırmızı şarap getirmek gibi garip bir şey yaptıysan bunun sonucu halının üstünde gözle görülür bir lekenin belirmesi olur. Bu olayı doğal olarak hiç kimse önemsemez, çünkü bu arada çeşitli odalardan Cedrón'ların karıları çıkıp gelirler, bir tanesi seni çocuklardan kurtarırken diğerleri de büyük olasılıkla Haçlı Seferleri'nden kalma bir bezle zavallı Bourgogne şarabını temizler. Bu arada Jorge sinemaya uyarlamayı düşündüğü iki-üç romanı tüm ayrıntılarıyla anlatmıştır, Alberto ok ve yaylarla donanmış üstelik çok da keskin nişancı olan iki oğlana hâkim olmaktadır ve Tata koltuk altlarından ayaklarına dek bir zamanlar beyaz olan bir önlüğe muhteşem bir biçimde sarınmış olarak mutfaktan çıkar, şaşırtıcı bir biçimde Markus Antonius'a ya da Louvre müzesinde durup duran veya parklarda heykel görevi yapan kişilere benzemektedir. On-on iki kişi tarafından hep bir ağızdan verilen büyük haber yemekte *empanada* olduğudur, *empanada*'ların yapımında hem Tata'nın karısının hem de Tata *himself*'in[28] emeği geçmiştir, ama tarifi Alberto tarafından büyük ölçüde geliştirilmiştir. Alberto'ya göre Tata'yla karısını mutfakta yalnız bırakmak felaketlerin en kötüsünü doğurabilir. Bu arada olup bitenlerden geri kalmak istemeyen Jorge herkese bol bol şarap dağıtmıştır, bu gürültülü patırtılı açılıştan sonra herkes yatağın üstüne, yere ya da ağlayan veya işeyen bir velet olmayan, ki sonuç olarak aynı kapıya çıkıyor ikisi de, bir yere oturur.

Cedrón'larla ve özverili eşleriyle (özverili eşleri diyorum çünkü eğer ben kadın olsaydım, üstelik Cedrón'lardan birinin karısı olsaydım, ekmek bıçağı çoktan acılarıma son vermiş olurdu, ama onlar hem acı çekmiyorlar hem de Cedrón'lardan bile daha kötüler, bu durum beni sevindiriyor çünkü arada bir birilerinin Cedrón'ların burnunu yere sürtmesi gerekiyor, ve öyle sanıyo-

28. Özgün metinde İngilizce; "kendisi". (ç.n.)

rum ki bu hanımlar bu işi her zaman yapıyorlar) bir gece geçirmek Latin Amerika'nın bir tür özetidir, Avrupalılar'ın Latin Amerika müziğine, yazınına, resmine, sinemasına ve tiyatrosuna neden şaşkınlık dolu bir hayranlık duyduklarını açıklar ve haklı kılar. Bunları düşününce aklıma Quilapayún'ların anlattıkları bir olay geliyor, Quilapayún'lar da Cedrón'lar kadar deli doludurlar ama hepsi de müzisyendir, bu durum daha mı iyi, daha mı kötü bilmiyorum. Bir Almanya turnesi sırasında (Doğu Almanya sanırım, ama bizim için her ikisi de aynı) Quilapayún'lar açık havada Şili usulü mangalda et yapmaya karar vermişler, ama hayretler içerisinde öğrenmişler ki o ülkede yetkililerin izni olmadan ormanda piknik yapılmazmış. Kabul etmek gerekir ki izni almak zor olmamıştı, fakat polis işi o kadar ciddiye almıştı ki ateşi yakıp hayvancıkları ızgaraların üstüne koyma saati geldiğinde bir kamyon itfaiye memuru çıkagelmiş, itfaiyeciler piknik alanını çevreleyen ormana dağılmışlar ve beş saat boyunca Wagner'i anımsatan saygıdeğer çam ağaçlarının ve Alman ormanlarında bulunan diğer yeşilliklerin ateş almaması için çaba göstermişler. Belleğim beni yanıltmıyorsa itfaiyecilerden bazıları sonunda mesleklerinin ününe yakışır bir biçimde bir şeyler atıştırmış ve o gün üniformalılarla siviller arasında alışılmadık bir kardeşlik havası esmiş. İtfaiyeci üniformasının diğer üniformalara göre en az orospu çocuğu üniforma olduğu doğrudur, milyonlarca Quilapayún ve Cedrón'ların yardımıyla Latin Amerika'nın tüm üniformalarını çöpe atacağımız gün yalnızca itfaiyecilerin üniformaları kurtulacaktır, üstelik onlar için daha gösterişli üniformalar bile yaratacağız, böylece delikanlılar yangın söndürürken ya da yapacak daha iyi bir şey bulamadıkları için suya atlamaya karar veren aldatılmış genç kızları kurtarırken mutlu olacaklar.

Bu arada *empanada*'lar büyük bir hızla azalır, azalırken de herkes birbirine büyük bir nefretle bakar, çünkü birine yedi tane düşmüştür, ötekineyse yalnızca beş ve aniden mutfaktan gelen tabaklar gelmez olur ve hainin biri kahve önerir, sanki kahve karın doyururmuş gibi. Yemekle en az ilgili görünen veletler, sayıları Lucas için hâlâ bir sırdır, çünkü ne zaman biri yatağın arkası-

na saklanıp ya da odadan çıkıp kaybolsa iki yeni velet ya bir dolabın içinden fırlayarak, ya da bir bitkinin gövdesinden kayarak *empanada* tabağının içine düşüverir. Çocuklar bu soylu Arjantin ürününe pek yüz vermiyor görünürler, sözüm ona anneleri yarım saat önce karınlarını doyurmuştur, ama *empanada*'ların nasıl ortadan yok olduklarına bakılırsa, çocuk metabolizmasında önemli bir yer tuttuklarına inanmak gerekir, eğer Herodes o gece orada olsaydı her şey bambaşka olurdu ve Lucas on iki yerine on yedi *empanada* indirebilirdi mideye, hem de sindire sindire, arada bir iki litre şarap içerek, çünkü bilindiği gibi şarap da protein yapar.

Empanada'ların arasından büyük bir gürültü yükselir, açıklamalar, sorular, itirazlar, kahkahalar, mutluluk ve sevgi belirtileri, öyle bir hava vardır ki onunla karşılaştırıldığında Tehuelçe ya da Mupuçe yerlilerinin savaş kararı aldıkları toplantı Quintana caddesinde oturan bir hukuk profesörünün ölüsünün beklendiği geceye benzer. Arada bir tavandan, yerden ya da yan daireyle bitişik duvarlardan sesler gelir ve hemen hemen her zaman Tata durumu açıklayarak önemli bir şey olmadığını, komşuların söz konusu olduklarını söyler. Saatin bir olması kesinlikle suç artırıcı bir neden değildir onun için, ne de gecenin iki buçuğunda şarkılar söyleyerek merdivenleri üçer dörder inmemiz. Dünyanın hemen hemen tüm sorunlarını halletmek için yeterince zamanımız oldu, bunu ziyadesiyle hak eden bir sürü kişinin ağzına sıçmayı da kararlaştırdık; adres defterleri telefon numaralarıyla, adreslerle, kahvelerde ve başka evlerde buluşma tarihleriyle doldu, yarın Cedrón'lar ayrılacaklar, Alberto Roma'ya dönecek, Tata kuartetiyle Poitiers'ye konser vermeye gidecek, Jorge'yi ise koyduysan bul, elinde kamerasıyla kim bilir nerede olacak. Lucas'ın, evine kafa yerine içinde uğultular, Boeing 707 uçakları ve çeşitli Max Roach sololarıyla dolu bir balkabağıyla döndüğünü eklemek de yerinde olur. Ama tüm bu rahatsızlıkların ne önemi var, aşağıda *empanada*'lar gibi sıcacık şeyler olduktan sonra, üstelik aşağıyla yukarısı arasında daha da sıcacık bir şey var: ne pezevenktir onlar, ne orospu çocuğudur onlar, analarını avratlarını... diye söylenen yüreciği.

Lucas, ayakkabılarını boyattığı 1940'lı yıllar

Lucas, Mayo alanının yakınlarındaki lostra salonunda, soldakine siyah cila sürün, sağdakine de sarı. Efendim? Buraya siyah, buraya da sarı. Ama beyefendi. Buraya siyah süreceksin oğlum, o kadar, şimdi at yarışıyla ilgilenmem gerek.

Bu tür şeyler hiçbir zaman kolay değildir, basit görünürler ama Copernik ya da Galileo gibi şaşırtırlar insanı. Örneğin bu kez de öteki enayi lostracı, salonun derinliklerinden, Lucas'ın yanındaki müşteriye nonoşların artık ne yapacaklarını şaşırdıklarını söylüyor, *ché*, işte o zaman, tam dördüncü koşu için (jokeyi Paladino) işaretini koyacakken Lucas başını kaldırıyor ve neredeyse tatlı bir edayla kendi lostracısına soruyor: ne dersin kıçına tekmeyi siyahla mı atayım yoksa sarıyla mı?

Lostracı ne yapacağını şaşırmış, siyah olanı bitirdi ama bir türlü öbürüne başlayamıyor. Sarı, diye düşünüyor Lucas yüksek sesle ve bu aynı zamanda bir emir, dinamik ve cüretli bir renk olan sarıyla daha iyi, evet ne bekliyorsun. Evet efendim hemen şimdi. Salonun derinliğinde bulunan lostracı yavaş yavaş doğruluyor ve şu tekme işi neymiş görelim diyerek geliyor, fakat milletvekili Poliyatti, belli ki "Birlik ve Beraberlik" kulübünün başkanı olmasının bir nedeni var, eğitici sözlerini duyuruyor, beyler lütfen fırtına kopartmayın zaten hava koşulları yeterince kötü, bu kentte insan inanılmaz derecede terliyor, kayda değer bir olay değil bu, ayrıca zevkler ve renkler tartışılmaz, üstelik unutmayın ki karakol tam karşımızda, ve de aynasızlar bu hafta olağanüstü duyarlı durumdalar, son öğrenci, ya da yaşamın ilk döneminin kasırgalarını geride bırakan sizlerin dediği gibi, "gençlik" olayları dolayısıyla, tam dediğiniz gibi üstadım, diyor mil-

letvekilinin şakşakçılarından biri, burada şiddet olaylarına izin verilmiyor. O bana hakaret etti, diyor dipteki adam, ben genel olarak tüm nonoşlara değinmiştim. Daha da kötü, diyor Lucas, her halükârda çeyrek dakika sokağın köşesinde bekleyeceğim. Aman ne güzel, diyor dipteki adam, tam karakolun önünde. Tabii, diyor Lucas, bakalım nonoştan başka bir de keriz yerine mi koyacaksın beni. Beyler, diyor sayın milletvekili Poliyatti, bu olanlar şimdiden tarihe karıştı, düello yapmak için bir neden yok, lütfen özel yetkilerime başvurmaya zorlamayın beni. Doğru üstadım, diyor şakşakçı.

Bu sözlerin üzerine Lucas sokağa çıkıyor, ayakkabıları pırıl pırıl, sağdaki ayçiçeği gibi, soldakiyse Oscar Peterson. Sözünü ettiği çeyrek dakika sırasında hiç kimse onu arayıp sormuyor, bu da onda kayda değer bir rahatlama yaratıyor, bu durumu hemen altın rengi bir bira ve siyah tütünle kutluyor, renklerin uyumunu bozmamak için.

Lucas, doğum günü armağanları

"İki Çinli" pastanesinden pastayı almak çok kolay olurdu; ancak biraz miyop olmasına karşın Gladis bile ayrımsardı bunu, bu nedenle Lucas yarım gün şahsen çalışıp çabalamasına değeceğini düşünüyor, armağanı vereceği kişi bundan çok fazlasını hak ediyor, en azından bu kadar bir özeni hak ediyor. Sabahtan beri, ince elenmiş un ve şekerkamışı şekeri almak için mahallede gidip geliyor, daha sonra dikkatli bir biçimde tüm lezzetli sofraların anası Dona Gertrudis'in başyapıtı olan pasta tarifini okuyor ve kısa bir sürede dairesinin mutfağı Doktor Mabuse'nin laboratuvarına dönüşüyor. At yarışı tahminlerini tartışmak için Lucas'a uğrayan arkadaşları ilk boğulma belirtilerini duyunca fazla oturmadan gidiyorlar, çünkü Lucas çeşitli ender maddeleri öylesine büyük bir coşkuyla tozutarak eliyor, karıştırıyor, kaptan kaba aktarıyor ki hava her zamanki işlevini yapamaz oluyor.

Lucas bu konularda oldukça deneyimli, üstelik pasta Gladis için, bu da özenle açılmış birkaç kat ince hamur demek (hamuru ince açmak hiç de kolay değil), arasına çok lezzetli reçeller, ince uzun Venezuela bademleri, rendelenmekle kalmamış, doğal çamdan yapılma bir havanda unufak oluncaya dek dövülmüş hindistancevizi bulunuyor; tüm bunlara Raúl Soldi'nin paletinde biçimlenen, ancak geniş ölçüde Jackson Pollock'tan esinlenmiş arabeskler içeren dış bezeme de ekleniyor, YALNIZCA SENİN İÇİN, yazısını taşıyan bölüm, daha yalın, kiraz ve mandalina şekerlemeleri sayesinde yazı göz alıcı bir kabartmaya dönüşmüş ve Lucas'ın kullandığı harfler yazıya neredeyse törensel bir hava vermiş.

Beş yıldızlı pastayı bir tabakta taşımak Lucas için jokey kulü-

bünde verilen bir yemeğe yakışır bir bayağılık, dolayısıyla pastayı kendi büyüklüğüne uygun beyaz kartondan yapılmış bir tepsinin üstüne yerleştiriyor büyük bir dikkatle. Davete gitme zamanı geldiğinde çizgili elbisesini giyiyor ve evin konuklarla dolu girişini pasta tepsisini sağ elinde taşıyarak bir uçtan bir uca geçiyor, kayda değer bir başarı bu, nezaketle pastaya hayran kalan akrabaları ve pastanın tadına bakmak için ölümü bile göze alacaklarına yemin eden beleşçileri kenara itiyor. Bu nedenle Lucas'ın arkasında, hemencecik bağrışmalardan, alkışlardan, ağız şapırtılarından oluşan bir tür kortej meydana geliyor ve hep birlikte salona girmeleri *Aida*'nın taşrada verilen bir temsiline benziyor. O anın önemini anlayan Gladis'in annesi ve babası çok bilinen ama her zaman takdir edilen bir biçimde ellerini kavuşturuyorlar ve kutlanan kişi ansızın anlamsızlaşan sohbeti ortada keserek, tüm dişlerini birinci plana çıkartan bir gülümsemeyle havalara bakarak Lucas'a yaklaşıyor. Lucas çok mutlu, istediğini elde etti, onca saat çabalamasının bir tür kutsanmaya ulaştığını hissediyor ve büyük yapıtıyla ilgili en son hareketi yapmayı göze alıyor: Eli armağanı sunmak için yukarı doğru kalkıyor, pastayı konukların korkulu bakışları arasında tehlikeli bir biçimde yana doğru eğiyor ve Gladis'in yüzünün ortasına yapıştırıyor. Tüm bunlar Lucas'ın kendisini kaldırımın üstünde bulması kadar kısa sürüyor. Öyle bir tekme yağmuruna tutuluyor ki tufan yanında hafif kalır.

Lucas, çalışma yöntemleri

Bazen uyuyamadığı için koyun sayacağına, yanıtlamakta geciktiği mektupları yazar kafasında, çünkü vicdan azabı da kendisi gibi uykusuzluk çekmektedir. Nezaket mektupları, aşk mektupları, entelektüel mektuplar, hepsini teker teker gözleri kapalı yanıtlar, olağanüstü biçemsel buluşlar ve gösterişli gelişmeler, doğal ve etkili olmaları açısından hoşuna gider, bu da doğal olarak uykusunu büsbütün kaçırır. Uykuya daldığında yanıt bekleyen tüm mektupları yazılmıştır.

Sabah tabii ki çok kötü bir durumdadır ve işin kötüsü gece düşündüğü mektupların hepsini oturup yazmak zorundadır, söz konusu mektuplar çok daha kötü olurlar, soğuk, beceriksiz ya da aptalca, bu nedenle o gece de çok yorgun olduğu için uyuyamayacaktır, üstelik bu arada yeni nezaket ve aşk mektupları, entelektüel mektuplar almıştır ve Lucas koyun sayacağına onları öylesine mükemmel ve zarif bir biçimde yanıtlamaya koyulmuştur ki Madame de Sévigné bunu bilseydi ondan şiddetle nefret ederdi.

Lucas, partizanca tartışmaları

Hemen hemen her zaman aynı biçimde başlar, birçok konuda politik açıdan dikkate değer bir fikirbirliği ve büyük bir karşılıklı güven vardır ancak bir an gelir edebiyatçı olmayan militanlar nazik bir biçimde edebiyatçı militanlara dönerek onlara bir kez daha her zamanki soruları yöneltirler; okurların (ya da dinleyicilerin, ya da seyircilerin ama en önemlisi okurların) çoğunun anlamadığı mesaj ve içerik sorunudur bu.

Böyle durumlarda kitaplarında kendisini yeterince ifade etmiş olan Lucas susmayı yeğler ama bazen sözde dostlarının saldırısına uğrar, en kötü darbelerin kardeş darbesi olduğunu herkes bilir, işte o zaman Lucas'ın suratı asılır ve birtakım şeyler söylemeye çalışır, örneğin şöyle:

– Yoldaşlar bu soru asla
mesleklerini, gemilerin önünü süsleyen
ve tüm rüzgârlarla dalgaların tuzuna
göğüs geren heykeller gibi
yaşayan ve anlayan yazarlar tarafından
sorulmayacaktır. Nokta.
Ve sorulmayacaktır
çünkü yazar şair / öykü yazarı / roman yazarı
yani kurgulayıcı, hayal edici, sayıklayıcı,
mitos şairi, kâhin ya da x diyelim,
ilk olarak şunu söylemek ister,
dil bir araçtır, her zamanki gibi
ama bu araç araçtan öte bir şeydir,
çok hatırı sayılıdır.

İki ciltle bir ek bölümü özetlemek gerekirse,
sizin istediğiniz
yazardan şair / öykü yazarı / roman yazarı
ileri gitmekten vazgeçmesi
ve yerleşmesi *hic et nunc*'a[29] (çevir Lopez!)
mesajı zorlamasın diye
göstergebilimsel, sözdizimsel,
tanımcı, parametrik sınırlarını
çevremizdeki insanın. Öhö.
Başka bir deyişle vazgeçsin
keşfedilmişin ötesini keşfetmekten
ya da keşfedilmişi açıklayarak keşfetsin
öyle ki tüm keşifler
tamamlanmış keşiflerin içinde birleşsin.
Sizlere güvenerek söyleyebilirim
keşke olası olsaydı
koşarken frene basmak
kişi ileri giderken. (Ne de güzel söyledim.)
Fakat bilimsel yasalar var yadsıyan
böylesine çelişkili bir çabanın olasılığını,
ve bir şey daha var, basit ve ciddi:
imgelemin sınırı yok
nasıl sözcüklerin de sınırı yoksa;
dil ve buluş düşman kardeşlerdir
ve bu savaşımdan yazın doğar,
esin perisiyle yazarın diyalektik karşılaşması,
ifade edilemeyenin ifadesini araması,
onu ifade etmeyi yadsıyan sözcük
boynu kopartılıncaya dek
ve yazarla esin perisi barışırlar
o garip anı, sonradan
Vallejo ya da Mayakovski olarak adlandırırız.

29. Özgün metinde Latince; "burada ve hemen". (ç.n.)

Bir mağara suskunluğu izler bu sözleri.

– Diyelim ki öyle, der birisi, fakat tarihsel bağlam karşısında tümüyle "fildişi kulesi" olmayan yazar ve sanatçının görevi, beni iyi dinle, görevi, mesajlarını en yüksek algılama düzeyinde yazmaktır. Alkışlar.

– Ben her zaman değindiğim yazarların büyük çoğunluk olduklarını düşünmüşümdür, diyor Lucas alçakgönüllülükle, bu yüzden de ısrarla büyük bir çoğunluğu tam bir birliğe dönüştürme çabası beni şaşırtıyor. Allah kahretsin, siz hepiniz neden korkuyorsunuz? Aşırı ve aşırı oldukları için de zor olan deneyimlerden (*ilk aşamada* yazarın kendisi için, ancak ondan sonra seyirciler için zor olduklarını da belirtmek gerekir), kin tutanlardan ve kendine güvenmeyenlerden başka kim korkabilir ki, zaten çok az kişi bu deneyimleri sonuna dek götürüyor. Bazıları için, ilk bakışta anlaşılır olmayan, suçlu bir biçimde karanlık değil midir, *che*! Kişinin başını dalgaların üstüne çıkarabilmesi için değer ölçülerini aynı düzeye getirme gereksinimi (gizli ve uğursuz bir gereksinimdir bu) yok mudur acaba? Tanrım, ne kadar da çok soru geliyor akla.

– Ama tek bir yanıt var, diyor katılımcılardan biri, o da şu: açık olmayı başarmak genellikle zordur, bu yüzden zor olmak, kolay olmanın ne kadar zor olduğunu gizlemek için bir hiledir. (Geç kalan alkışlar.)

– Yıllar yılı böyle devam edebiliriz, diye inliyor Lucas
ve her zaman aynı noktaya döneceğiz,
Çünkü bu
düş kırıklığından başka bir şey değil. (Ürkek bir onay.)
Çünkü hiç kimse, şair hariç, o da her zaman değil
beyaz kâğıdın içine giremeyecek
orada her şey gizli oynanıyor
varsa da bilinmiyor kurallar
ritimle anlam arasındaki garip çiftleşmeler,
beyitin ya da metnin ortasında son bir çaba.
Asla kendimizi koruyamayacağız

çünkü o belli belirsiz bilgiden hiç haberimiz yok,
bizi yönlendiren o yazgıdan
bizi nesnelerin altında yüzdüren, bir zarfa tırmandıran
bir pusulanın bize açtığı yüz yeni ada,
Remington'un ya da kalemin korsanları
dizelere ya da yalın tümcelere saldıran
ya da yüzünün ortasına yiyen rüzgârını
içinde bir kartalı olan adın.

– Uzun lafın kısası, diyor arkadaşları kadar bu işten usanmış olan Lucas, size bir anlaşma öneriyorum.

– Ödün filan yok, diye bağırıyor her zamanki adam.

– Yalnızca bir anlaşma. Sizin için *primum vivere, deinde filosofare*[30] tümüyle tarihsel *vivere*'ye dönüşüyor, böyle olması çok iyi, belki de bu gelecekteki felsefenin, yazınsal kurgunun ve şiirin yolunu açıyor. Ancak ben bizi üzen bu görüş ayrılığını ortadan kaldırmak istiyorum, ve bu yüzden size şu anlaşmayı öneriyorum: sizler ve bizler gelecek kuşaklarla kuracağımız iletişimin en yüksek düzeyde olmasını sağlamak için aynı anda en aşırı fetihlerimizden vazgeçelim. Eğer biz en baş döndürücü ve ender düzeydeki yazınsal yaratıcılıktan vazgeçersek, sizler de bilimin ve teknolojinin aynı biçimde baş döndürücü ve ender yönlerinden, örneğin bilgisayarlardan ve reaktörlü uçaklardan vazgeçeceksiniz. Madem ki bize şiirsel ilerlemeyi yasaklıyorsunuz, nasıl oluyor da sizler rahat rahat bilimsel gelişmelerin keyfini çıkartıyorsunuz?

– Tümüyle delirmiş, diyor gözlüklü bir adam.

– Doğru, diyor Lucas, ama öyle bir eğleniyorum ki. Hadi kabul edin, bizler daha yalın bir biçimde yazacağız (lafın gelişi bu, çünkü aslında bunu yapamayacağız) sizler de televizyonu ortadan kaldıracaksınız (siz de bunu yapamayacaksınız). Bizler dolaysız iletişim yollarına yöneleceğiz, sizler de arabaları ve traktörleri bir tarafa bırakıp patates ekmek için küreklere sarılacaksı-

30. Özgün metinde Latince; "önce yaşam, sonra felsefe". (ç.n.)

nız. Yalınlığa bu çifte dönüşü düşünebiliyor musunuz? Yalınlığa, herkesin anladığı şeylere, doğayla dolaysız bir birleşmeye doğru yapılan bu çifte dönüşün nasıl olacağını düşünebiliyor musunuz?

– Oybirliği kaydıyla hemen pencereden aşağı atılmasını öneriyorum, diyor gülmekten katılan bir arkadaş.

– Olumsuz oy kullanıyorum, diyor Lucas, böyle durumlarda hep zamanında yetişen birasını yakalarken.

Lucas ve travmatoterapileri

Bir zamanlar Lucas apandisit ameliyatı olmuştu, cerrah pasaklının biri olduğu için yarası iltihap topladı ve her şey kötüye gidiyordu, çünkü canlı renklerle parlayan bu irin akıntısının yanı sıra Lucas kendisini pestil gibi hissediyordu. Tam bu sırada Dora ve Celestino içeri giriyorlar ve biz hemen şimdi Londra'ya gidiyoruz, hadi sen de gel, bir hafta kalacağız, gelemem diye inliyor Lucas, çünkü, hadi, pansumanını ben değiştiririm, yoldan oksijenli su ve sargı bezi alırız, sonuç olarak önce trene sonra feribota biniyorlar, Lucas ölüyorum sanıyor, gerçi yarası üç santimetre büyüklüğünde olduğu için hiç ağrımıyor ama o yine de pantolonunun ve donunun altında olup bitenleri hayal ediyor, sonunda otele geldiklerinde bir de bakıyor ki sonuç olarak akıntı hastanedekinden ne daha çok ne daha az, Celestino gördün mü diyor, üstelik burada Turner'ın tabloları ve Laurence Olivier senin olacak, bir de en büyük keyfim olan *steak* ve *kidney pie*'lar.[31]

Ertesi gün kilometrelerce yürüdükten sonra Lucas tümüyle iyileşiyor, Dora yalnızca tüylerini çekmenin keyfi için yarasının pansumanını değiştiriyor ve o günden itibaren Lucas travmatoterapiyi keşfettiğine inanıyor; bu, görüldüğü gibi Esculapio'nun, Hipokrat'ın ve Doktor Fleming'in buyurduklarının tam tersini yapmak oluyor.

İyi kalpli bir insan olan Lucas, birçok kez söz konusu yöntemi uygulamaya soktu, aile fertleriyle arkadaşları arasında şaşırtıcı sonuçlar elde etti. Örneğin Angustias Teyzesi olağanüstü boyutlarda bir soğukalgınlığına tutulup sabah akşam hapşırdığında

31. Özgün metinde İngilizce; "biftek ve böbrekli tart". (ç.n.)

ve bu yüzden burnu giderek şekilsizleştiğinde Lucas Frankenstein kılığına girdi ve onu bir kapının arkasında ceset gibi sırıtarak beklemeye başladı. Angustias Teyze tüyler ürpertici bir çığlık attıktan sonra bayılarak Lucas'ın bu iş için hazırlamış olduğu yastıkların üzerine düştü, akrabalar onu ayılttıklarında teyze başına gelenleri anlatmaktan hapşırmayı unuttu, üstelik diğer aile fertleriyle birlikte saatlerce ellerinde sopalar ve bisiklet zincirleriyle Lucas'ın peşinden koşmaktan başka bir şey düşünmediler. Doktor Feta ortalığı yatıştırdıktan sonra olayları tartışmak ve bira içmek için toplandıklarında, Lucas teyzesinin soğuk algınlığının tümüyle geçtiğine dikkat çekti usulca, bu sözler üzerine teyzesi böyle durumlarda sergilenen geleneksel mantıksızlıkla, bunun, yeğeninin bir orospu çocuğu gibi davranması için bir neden olmadığını söyledi.

Bu tür olaylar Lucas'ın moralini bozuyor ama yine de arada bir bu şaşmaz yöntemi kendisine ya başkalarına uyguluyor; örneğin Don Crespo böbreklerinden rahatsız olduğunu açıkladığında (bu tanı yapıldığında hasta her zaman bir eliyle kasıklarını tutar ve Bernini'nin Azize Tereza'sının üzgün gözleriyle bakar etrafına) Lucas ne yapar ne eder annesine domuz yağında hazırlanmış sucuklu lahana yahnisi pişirtir, Don Crespo bu yemeği neredeyse spor lotodan bile daha çok sever ve üçüncü tabağını yerken hastanın yeniden yaşamın çeşitli nimetleriyle ilgilenmeye başladığı görülür. Lucas, Don Crespo'yu, bu olayı özel bir rakıyla kutlamaya davet eder. Bu olup bitenler ailenin kulağına gittiğinde linç etme tasarıları ortada dolaşırsa da aslında galiba travmatoterapi fikrine saygı duymaya başlarlar, ancak onlar buna toterapi ya da travmatota derler, pek de umursamadan.

Lucas, soneleri

Lucas arada sırada hindi gibi kabararak bir şiir yumurtlar. Kimse şaşırmasın, yumurta ve şiir birbirine benzer, her ikisi de güçlü, kaygan ve kırılgan olmalarına karşın serttir. Geçici ve ölçüsüzdürler, zaman ve yazgıya benzeyen bir şey tarafından, aynısının tıpkısı, tekdüze ve mükemmel bir biçimde sürekli yinelenirler.

Böylece Lucas tüm yaşamı boyunca bir düzine kadar sone yumurtladı, bunların hepsi çok başarılı, bazıları da enikonu dâhiceydi. Kesin ve kapalı biçimlerinin herhangi bir yeniliğe yer bırakmamasına karşın Lucas esin perileri sayesinde eski kaplara yeni şarap dökmeye çalışmıştı, ses benzerliklerini ve ritmi yalınlaştırmış, şu bizim bildiğimiz kafiyeye de çok acaip şeyler yaptırmış, örneğin Dracula'yla *mácula*'yı [leke] bir araya getirmişti. Ancak uzun zamandır sonelerin içsel yapısıyla oynamaktan bıkmış usanmış olan Lucas artık sonelerin asıl yapılarını zenginleştirmeye karar vermişti, on dört ayaklı bu yengeçlerin mutlak değişmezlikleri göz önüne alındığında söz konusu tasarı çılgınlık gibi görünmektedir

Ve işte *Zipper Sonnet*[32] böyle doğdu, bu başlık yazınımıza sızan Anglosakson etkilere karşı suçlu bir hoşgörü sergiliyor, ancak Lucas bu başlığı, "fermuar" sözcüğünün büyük ölçüde aptalca olduğunu, "dişli örteç"inse hiç olmayacağını göz önünde bulundurduktan sonra seçmişti. Okur bu sonenin bir *zipper* açıp kapatırmış gibi okunabildiğini, okunması gerektiğini anlamıştır herhalde, bu başlı başına bir olaydır, dahası sonenin aşağıdan

32. Özgün metinde İngilizce, "Fermuar Sonesi". (ç.n.)

yukarı okunuşu, yukarıdan aşağı okunuşuyla tam olarak aynı değildir, bunu düşünmesi kolay, oysa gerçekleştirmesi zordur.

Söz konusu her iki okunuşun okurda (ya da en azından yazarın kendisinde) bıraktığı "ne kadar doğal bir sone", "gerçekten öyle", "evet öyle, değil mi", "*elementary, my dear Watson*" tarzında izlenimler Lucas'ı çok şaşırtıyor, çünkü doğruyu söylemek gerekirse bu soneyi yazmak dünya kadar zamanını aldı. Nedensellik ve zamansallığın gücü sınırsız olduğundan herhangi bir söyleme biraz karmaşık bir anlam verilmek istendiğinde, örneğin bir dörtlü koşuk tepetaklak okunduğunda, yeni imgeler ve ilişkiler oluşsa bile tüm tutarlılığını yitirir, çünkü en mantıksız birleşimlerde dahi söylemin mantığının gerektirdiği sözdizimsel bağlaçlar ve eklem sözcükleri eksiktir. Köprü ve geçişlerin olabilmesi için imgelemin bir saat sarkacı gibi devinmesi gerekmiştir; iki, hadi bilemediniz üç dizede bir şiirin gelişmesini bir o yana bir bu yana yollamış, kuş tüyü kalemden çıkar çıkmaz (Lucas dizelerini tüy kalemle yumurtluyor, tavukla arasında bir benzerlik daha) sözcükleri sınamış, merdivenleri indikten sonra uğursuz tökezlemeler olmaksızın geri çıkabilmelerini sağlamıştır. Sorun on dört basamağın gerçekten çok basamak olması; dolayısıyla bu *Zipper Sonnet*'ye en azından manyak bir sabrın ürünü olduğu için saygı duyulması gerekir, binlerce kez küfürlerle, yılgınlıklarla ve çöp sepetini boylayan buruşturulup atılmış kâğıtlarla bölünmüş bir sabır bu.

Fakat sonuç olarak, şükürler olsun, işte *Zipper Sonnet,* okurdan tek beklediği, hayranlığını ifade etmesinden başka, noktalama işaretlerini nefes alıp verişine ve kafasına göre ayarlaması, çünkü eğer şiir noktalama işaretleriyle birlikte basılsaydı fena halde tökezlemeden basamakları inip çıkmak olası olmazdı.

ZIPPER SONNET

de arriba abajo o bien de abajo arriba
este camino lleva hacia sí mismo
simulacro de cima ante el abismo
árbol que se levanta o se derriba

quien en la alterna imagen lo conciba
será el poeta de este paroxismo
en un amanecer de cataclismo
náufrago que a la arena al fin arriba

vanamente eludiendo su reflejo
antagonista de la simetría
para llegar hasta el dorado gajo

visionario amarrándose a un espejo
obstinado hacedor de poesía
de abajo arriba o bien de arriba abajo[33]

Oluyor değil mi? Şiir de dizeler de çok güzel değil mi?

Lucas kendi kendine bu tür sorular soruyordu kaygan ve değişken on dört dizenin altından girip üstünden çıkarken, sonunda tam, böylesine övgüye değer bir ıkınmanın sonucu yumurtasını yumurtlayan tüm tavuklar gibi kendisinden hoşnut bir biçimde terini siliyordu ki Sao Paulo'dan şair arkadaşı Haroldo de Campos çıka geldi, tüm anlambilimsel birleşimler bu şairde fırtınalar yaratırdı, bu yüzden birkaç gün sonra Lucas hayranlık ve hayret içerisinde sonesinin hem de kayda değer bir biçimde iyileştirilerek Portekizce'ye çevrilmiş olduğunu gördü: söz konusu sone aşağıda sunulmuştur:

ZIPPER SONNET

de cima abaixo ou jà de baixo acima
este caminho é o mesmo em seu tropismo
simulacro de cimo frente o abismo
árvore que ora alteia ora declina

33. "Sone"nin çevirisinden ziyade "meali"ni veriyoruz: "FERMUAR SONESİ: yukarıdan aşağıya ya da aşağıdan yukarıya / bu yol uzanıyor kendi kendisine / uçurumun karşısında doruk misali / yükselen ya da yerle bir olan ağaç
onu değişken imgesinde algılayabilen / bu dorukların şairi olacak / bir kıyamet gününün şafağında / sonunda kumsala çıkan kazazede
boşuna atlatıyor yansımasını / bakışın simetri düşmanı / altın dala ulaşmak için
bir aynaya demir atmış çılgın / inatla şiir yazan yaratıcı / yukarıdan aşağıya ya da aşağıdan yukarı." (ç.n.)

quem na dupla figura assim o imprima
será o poeta deste paroxismo
num desanoitecer de cataclismo
náufrago que na areia ao fim reclina

iludido a eludir o seu reflexo
contraventor da própia simetria
ao ramo de ouro erguendo o alterno braço

visionário a que o espelho empresta um nexo
refator contumaz desta poesia
de baixo acima o já de cima abaixo.

"Gördüğün gibi," diye yazıyor ona Haroldo, "bu tam olarak bir çeviri değil: daha çok özgürce yapılmış bir karşıt-çeviri. *Acima* (*arriba*) için zengin bir kafiye bulamadığım için sonenin katı kurallarını değiştirerek neredeyse eşdeğer olan *m* ve *n* (*aciMA* ve *decliNA*) seslerinin de güçlendirdikleri normal kafiyeyi kullandım. Kendimi haklı çıkarmak (suçsuzluğumu kanıtlamak) için, bu kural dışı yöntemi ikinci koşuktaki kafiyede de kullandım (bu çok ahlaksızca yapılmış sözüm ona simetri yüklü bir hileydi)."

Mektubun bu aşamasında Lucas kendi kendisine fermuar sonesini yazarken göstermiş olduğu çabaların, İspanyolca basamaklardan oluşan bir merdiveni Portekizce sil baştan yapmayı iş edinmiş bir kişinin yorgunlukları karşısında hiçbir şey olduğunu düşünmeye başladı. Kendisi, eski bir çevirmen olarak Haroldo tarafından gerçekleştirilen kurguyu çok iyi değerlendirecek durumdaydı; çok keyifli bir şiirsel çeşitlemeydi bu, ve daha da keyiflisi Lucas bundan böyle şiirin yazarı olmasının verdiği olumsuzlukları, mantıksız bir biçimde mütevazı ve özeleştirel olma zorunluluğunu bir yana bırakıp sonesinin tadını çıkartacaktı. Sonesini açıklamalarla yayımlamak asla aklına gelmezdi ama Haroldo'nun açıklamalarını basmak çok hoşuna gitti, bu açıklamalar soneyi yazarken kendisinin karşılaştığı zorlukların aynısını dile getiriyorlardı.

"Üçlülerde," diye devam ediyordu Haroldo, "çeviriciye özgü (N.B.: çevirmene özgü) *infelix culpa*'mı[33] itiraf ediyorum (ve suçumu tümüyle kabul ediyorum). Senin sonendeki '*antagonista*' benimkinde açık açık '*contraventor*' olmuş, '*obstinado hacedor de la poesía*' ise '*re-fator contumaz*' olmuş (hukuki anlamını yitirmemiş) '*desta*' şiirin, (bu şiirin, yani *Zipper Sonnet*'nin) bu *échec impuni*'nin[34] en son imzası *braço* (*brazo*) sözcüğü *abaixo* (*abajo*) sözcüğüyle çok kötü bir kafiye oluşturuyor üçlü koşukların üçüncü dizelerinde. Bir de gezgin bir sıfat var: *alterna;* senin ikinci dörtlü koşuğunun birinci dizesinde 'değişken imgesinde', '*alterno braço*' olarak benim üçlü koşuğumun son dizesine atlamış (gülünç bir ikiyüzlülük ve karşı koyulmaz bir başkalaşım olarak çevirmenin çalımı olmasın bu?)"

Bu çok ince, örümcek ağıvari çalışmanın sonuda Haroldo şunları ekliyor: "heceleme, cümlelerin bağımsızlığı, yukarıdan aşağıya 'zipokunuş', yenik düşmüş (ama ikna olmamış) *traditradutto-re*'nin[35] cesedinin üstünde sağlam kalmıştır, böylece çevirmen üstesinden gelemediği farkları ertelemiştir."

Lucas da farklarını ertelemişti çünkü normal bir sone zaten şiirin zamanını ender olarak verebilen bir saattir, bir *zipper sonnet*'yse bir taraftan zamanın normal akışını, diğer taraftansa denize atılan bir şişe ya da uzaya atılan bir roket tarafından zamanın geriye sayılmasını gerektirir. Şimdi, Haroldo de Campos'un mektubunda gerçekleştirdiği biyopsi sayesinde mekanizma hakkında bir fikir edinilmişti: artık Arjantin ve Brezilyalı çifte *zipper* bilgiçlik taslamadan basılabilirdi. Morali düzelen, iyimser ve her zamanki gibi aptal olan Lucas başka bir *Zipper Sonnet* düşlemeye başladı, bu sonenin çifte okunuşu hem karşılıklı bir çelişki hem de üçüncü bir olası okuyuşa temel oluşturacaktı. Belki de söz konusu soneyi yazabilecek, şimdilik sonuç: top top buruşturulup atılmış kâğıt yağmuru, boş bardaklar ve dolu kül tablaları. Fakat şiir bu

33. Özgün metinde Latince; "talihsiz hata". (ç.n.)
34. Özgün metinde Fransızca; "cezasız kalan başarısızlık" (ç.n.)
35. İtalyanca "*traduttore traditore*" deyişinden bozarak; "hain çevirmen" (ç.n.)

tür şeylerle beslenir, ve kim bilir günün birinde birisi ya da bir başkası yeniden umutla yola koyulacak şiiri tatmin etmek için.

Lucas, düşleri

Bazen onları leopara benzetir, dairesel ivmeler çizerek merkeze, titreyerek büzüşmüş hayvana, yani düşün sağduyusuna yaklaşan leoparlara. Fakat leoparlar avlarına ulaşmadan uyanır ve geriye yalnızca orman, açlık ve pençe kokusu kalır: hayvanı ancak bunlardan yola çıkarak hayal etmesi gerekir ki bu da olası değildir. Bu avın bir çok düş boyunca daha devam edebileceğini anlar, ancak bu gizemli gecikme, bu sonu olmayan yaklaşmanın nedenini anlayamaz. Düşün bir amacı yok mudur ve hayvan bu amaç değil midir? Sürekli olarak adını saklamak neye yarar, nedir adı, seks, anne, bel, insest, kekemelik, ya da sodomi mi? Saklamak neden, düşün amacı zaten sonunda kendisine bunu, yani hayvanı göstermek değil mi? Hayır değil, öyleyse düş leoparların bitmek bilmeyen devinimlerine devam etmeleri ve kendisine ormandaki açıklıktan bir ezgi, büzüşmüş bir beden, durağan bir koku bırakmaları. Düşün işe yaramazlığı bir ceza, belki de cehennemden bir sezinti; hayvanın leoparları parçalayıp parçalamayacağını hiçbir zaman bilemeyecek, belki de hayvan hırıldıyarak yirmili yıllarda, kır evinde, bir akşam bacaklarını yıkarken garip bir biçimde onu okşayan teyzesinin yün ördüğü şişleri sallayacak elinde.

Lucas, hastaneleri (II)

Bir baş dönmesi, ansız bir gerçekdışılık. İşte o zaman bilinmeyen, saklanan öteki gerçek bir kurbağa gibi yüzünün ortasına atlıyor, diyelim ki sokak ortasında (ama hangi sokak?) Marsilya'da, bir ağustos sabahı. Yavaş Lucas yavaş, sırayla gidelim, yoksa tutarlı şeyler anlatamazsın. Doğru. *Tutarlı.* Evet, tamam, ama ipin ucunu makaranın başından yakalamaya çalışalım, normal olarak hastanelere hasta olarak girildiği doğrudur ama refakatçı olarak girildiği de olur, sen de işte böyle bir şey yaptın üç gün önce, tam olarak evvelsi gün gece yarısı bir ambülans Sandra'yı ve onunla birlikte seni hastaneye getirdi, sen onun elinden tutuyordun, onu komaya girmiş sayıklarken seyrediyordun, senin yalnızca büyücek bir çantaya dört beş işe yaramaz giysi koymaya zamanın olmuştu, ve üstünde ağustos ayında Fransa'nın güneyinde giyilen ufak tefek şeyler vardı: pantolon, gömlek ve bez ayakkabılar, sen bir saat içinde hastaneyi ve ambülansı ayarlamıştın ve Sandra itiraz etmişti ve bir doktor sakinleştirici iğne yapmıştı, tepelerin arasında bulunan köyündeki arkadaşların hemen Sandra'yı ambülansa sokmak için sedyecilere yardım etmişlerdi, yarın sabah için belli belirsiz düzenlemeler yapılmıştı, telefonlar, iyi dilekler, bir kapsül ya da mezar gibi kapanan çifte beyaz kapı ve sedyenin üstünde usul usul sayıklayan Sandra ve sen ikide bir ona tosluyorsun, çünkü ambülansın toz toprak kötü bir yoldan asfalta inmesi gerekiyor, gece yarısı Sandra ve iki hastabakıcıyla birlikte, şimdiden bir hastaneninkine benzeyen ışığın altında, ilaç şişeleri, oksijen tüpleri ve anayola ulaşıncaya dek gece yarısı tepelerin ortasında kaybolmuş bir ambülans, hız almak içinmiş gibi hırıldıyor ve sireninin çıkardığı çifte çığlıkla

son sürat yola atılıyor, aynı çığlık pek çok kez ambülansın dışından duyulmuş, her zaman aynı mide kasıntısı ve aynı yadsımayla.

Doğal olarak yolu biliyordun ama Marsilya çok büyüktür, hastaneyse kent dışında, uyumadan geçirilen iki gece dönemeçleri ve giriş çıkışları anlamaya yardımcı olmuyor, ambülans penceresiz beyaz bir kutu, yalnızca Sandra ve hastabakıcılar, ve sen ve iki saat süren yolculuk, yatış işlemleri, imzalar, yatak, gece doktoru, ambülans için yazılan çek, bahşişler, tüm bunların hepsi neredeyse hoş bir sisin içinde yapılıyor, dost bir uyuşukluk, artık Sandra uyuyor ve sen de uyuyacaksın, hemşire sana yatak olan bir koltuk getirdi, öyle bir şey ki ona bakmak üstünde göreceğin düşleri sezinlemene yetiyor, bu düşler ne yatay ne de dikey, ivmeleri yamuk, sızlayan böbreklerin, boşlukta sarkan ayakların düşleri bunlar. Ama Sandra uyuyor ya, her şey yolunda. Lucas bir sigara daha içiyor ve şaşırtıcı bir şey, koltuk gözüne neredeyse rahat görünüyor ve işte evvelsi günün sabahındayız, 303 numaralı oda, büyük penceresinden uzaktaki tepeler görülüyor, boruların, kamyon ve çöplerin arasında yavaş devinimlerle işçilerin gezindikleri fazlaca yakın parkingler, Sandra'yla Lucas'ın morallerini düzeltmek için bire bir.

Her şey yolunda çünkü Sandra uyandığında rahatlamış ve bilinci yerinde, Lucas'la şakalaşıyor, ihtisas yapan genç doktorlar, profesör ve hemşireler geliyorlar ve sabahları hastanelerde olması gereken şeyler oluyor, tepelere ve gündelik yaşama dönmek için hemen hastaneden taburcu edilme umudu, yoğurt ve maden suyu, popoya sokulan termometre, tansiyon ölçümü, idareye gidip imzalanan yeni kâğıtlar ve işte o zaman kâğıtları imzalamak için aşağı inen Lucas dönüşte kayboluyor, asansörü ve koridorları bulamıyor, ilk olarak ve belli belirsiz biçimde bir şeyler hissediyor yüzünde, sanki suratına bir kurbağa atlıyormuş gibi, fazla sürmüyor çünkü her şey yolunda, Sandra yatağından kıpırdamamış ve ondan gidip kendisine sigara almasını istiyor (iyiye işaret bu) ve de arkadaşlara telefon etmesini, çok iyi olduğunu ve çok yakında Lucas'la birlikte tepelere ve dingin yaşamı-

na geri döneceğini bilmeleri için, Lucas olur sevgilim diyor, tabii ki, çok yakında dönmelerinin pek de yakında olmayacağını bilmesine karşın, parasını arıyor, allahtan yanma almış, telefon numaralarını not ediyor, tam o sırada Sandra diş macunu olmadığını söylüyor (iyiye işaret bu), havlusu da yok, çünkü Fransa'daki hastanelere havlu ve sabunla, hatta bazen örtülerle gelmek gerekiyor, o halde Lucas alması gereken tuvalet malzemelerinin listesini yapıyor, listeye kendisi için bir gömlek ve bir don, Sandra için bir gecelik ve sandalet ekliyor, çünkü Sandra'yı ambülansa bindirmek için yalınayak çıkarttılar, gece yarısı böyle şeyler kimin aklına gelir, hele iki gece uykusuz kaldıktan sonra.

Bu kez Lucas çıkış yolunu ilk denemede buluyor, çok zor değil, zemin kata kadar asansör, toprak zeminin üstüne döşenmiş tahtaların üstünden geçiyor, (hastaneyi modernleştiriyorlar, bu yüzden çeşitli koridorları gösteren okları izlemek gerek, aslında oklar bazen hiçbir yeri göstermiyorlar, ya da yönleri çifter çifter gösteriyorlar), daha sonra çok uzun süren bir koridor ama bu kez gerçek bir koridor, diyelim ki her iki tarafında odalar ve bürolar bulunan ana koridor, bekleme odaları ve radyoloji bölümü, hasta taşıyan sedyeler ve sedyeciler, ya da yalnızca sedyeciler, ya da yalnızca hastalar, sola doğru bir kıvrılma ve tüm betimlenen ögeleri taşıyan ve daha fazlasını içeren başka bir koridor, dört yol ağzına çıkan dar bir koridor ve sonunda kapıya ulaşan ana koridor. Saat sabahın onu, biraz uyku sersemi olan Lucas Danışma'daki hanıma listesindeki eşyaları nerede bulacağını soruyor, hanım hastaneden çıkmasını söylüyor, sağdan ya da soldan sonuçta bir şey değişmiyor, sonunda alışveriş merkezine varılıyor, doğal olarak çok yakında değil, çünkü hastane çok büyük ve çok ilgisiz bir semtte, aklı başında olsaydı, o denli uzaklarda, ruhen hâlâ tepelerin arasında, doğanın ortasında olmasaydı Lucas bu tanımı mükemmel bulurdu, ve işte bizim Lucas ayağında terlikleri, sırtında sözüm ona yatak olan koltukta geçirdiği gecenin buruşturduğu gömleği, yönünü şaşırıyor ve hastanenin başka bir binasında buluyor kendini, geldiği yoldan geri dönüyor ve so-

nunda bir çıkış buluyor, oraya dek her şey yolunda, gerçi arada bir, bir kurbağa suratına şöyle bir vuruyor ama o, şimdiden kayıplara karışan hastane binasında bulunan Sandra'yla aralarındaki düşünsel bağlantıya sarılıyor, Sandra'nın biraz daha iyi olduğunu, ona (eğer bulabilirse) bir gecelik, diş macunu ve sandalet alacağını düşünmek iyi geliyor. Mezarlık duvarına çok benzeyen hastane duvarını izleyerek sokaktan aşağı iniyor, insanlar sıcaktan dolayı kaçmış, *hiç kimse yok* ortalarda, yalnızca sokak çok dar olduğu için ona sürtünerek geçen arabalar, ne bir ağaç ne bir gölge, şairin övgüsüne neden olan, güneşin dorukta olduğu saat yavaş yavaş cesaretini yitiren ve kendisini kaybolmuş hisseden Lucas'ı ezip geçiyor, sonunda bir süpermarket ya da iki üç küçük dükkân görmeyi umut ediyor ama hiçbir şey yok görünürde, yarım kilometreden fazla yol aldıktan sonra, bir dönemeci geçince en sonunda Mammon'un ölmediğini keşfediyor, bir benzin istasyonu hiç yoktan iyidir, (kapalı) bir dükkân ve biraz daha aşağıda elleri sepetli yaşlı kadınların girip çıktıkları, parkingi araba dolu süpermarket. Lucas orada, çeşitli reyonların arasında geziniyor, sabun ve diş macunu buluyor ama diğerleri yok, havluyu ve geceliği almadan Sandra'ya dönemez, kasiyer kıza soruyor, kız önce sağa sonra sola dönmesini öneriyor (tam olarak değil ama neredeyse sola) ve havlu gibi şeylerin olduğu süpermarketin bulunduğu Michelet caddesine çıkacak. Her şey kötü bir düşteki gibi, çünkü Lucas yorgunluktan ölüyor ve korkunç bir sıcak var, üstelik taksi bulunan bir bölge de değil ve her yeni adres onu hastaneden uzaklara götürüyor. Galip geleceğiz, diyor Lucas kendi kendine yüzünü silerek, tüm bunların kötü bir düş olduğu doğru, Sandra, küçük ayım benim, ama galip geleceğiz, göreceksin, havlunu, geceliğini ve sandaletlerini alacaksın anasını satayım.

İki üç kez durup yüzünü siliyor, böyle terlemesi normal değil, korku gibi bir şey, Fransa'nın en kalabalık ikinci kentinin ortasında (ya da bittiği yerde) duyulan anlamsız bir çaresizlik, ansızın gözlerinin arasına atlayan bir kurbağa gibi bir şey, artık tam olarak nerede olduğunu bilmiyor (Marsilya'da ama nerede ve bu

nerede şu anda bulunduğu nerede değil) her şey sanki gülünç ve anlamsız ve tam olarak öğlen, o sırada bir hanım, ha, süpermarket mi, dümdüz devam edin, sonra sağa dönün ve bulvara çıkın, karşınıza Le Corbusier gelir ve hemen yanında süpermarket, evet tabii, gecelikler kesinlikle, örneğin benimki, bir şey değil, unutmayın önce dümdüz sonra döneceksiniz.

Terlikler Lucas'ın ayaklarını vuruyor, pantolonu tam anlamıyla pıhtılaştı, hele donu derisine yapıştı kaldı, önce dümdüz sonra dönülüyor ve ansızın *la Cité Radieuse*, ansızın ve yine ansızın iki yanı ağaçlı bir bulvar var önünde, ve karşısında yirmi yıl önce bir güney yolculuğu sırasında görmüş olduğu Le Corbusier'nin ünlü binası, ama o zamanlar ne güleç yüzlü binanın sırtında bir süpermarket vardı ne de Lucas'ın sırtında fazladan yirmi yıl. Tüm bunlar gerçekte önemli değil çünkü güleç yüzlü bina çok yıpranmış ve onu ilk gördüğü günki güleç yüzünü yitirmiş. Geceliklerle havlulara yaklaşmak için kocaman betonarme hayvanın karnının altından geçerken bu çok da önemli görünmüyor ona. Önemli değil ama yine de her şey burada oluyor, Marsilya'yı çepeçevre saran mahallelerde Lucas'ın tanıdığı tek yer, oraya nasıl geldiğini bilmiyor, sabahın ikisinde bilmediği bir araziye, labirent gibi bir hastaneye atılmış bir tür paraşütçü, verilen bilgileri izleyerek insanların olmadıkları bir yolda adım adım ilerlemek, ona aldırmaksızın son hız yanından geçen arabaların arasında yalnız başına bir yazar, ve bilinmeyen bir yerde tek tanıdığı ve anımsadığı şeyin betondan karnının ve ayaklarının altında, işte orada kurbağa gerçekten suratının tam ortasına atlıyor, bir baş dönmesi, ansız bir gerçekdışılık, işte o zaman öteki, bilinmeyen, gizli gerçek bir an için onu çevreleyen magmanın arasından bir çatlak gibi açılıyor, Lucas görüyor onu, canı yanıyor, titriyor, gerçeğin kokusunu alıyor, kan ter içinde, kaybolmuş, alıştığı dayanaklardan, tanıyıp bildiği ortamdan uzakta, tepelerin üzerindeki evden, mutfaktaki eşyadan, sevimli sıradanlıklardan, o denli yakın olan Sandra'dan bile uzakta; ama nerede o, çünkü şimdi geri dönmek için yine sormak gerekecek, bu düşman bölgede taksi asla bulamaz, Sandra da Sandra değil, acılar

içinde hastane yatağında yatan küçük bir hayvancık, ama işte Sandra bu, bu ter ve bu korku, o ter ve o korku, Sandra orada, yakında, belirsizlikle kusmuklar arasında, ve nihai gerçeklik, yalanlardaki çatlak, Sandra hastayken Marsilya'da kayıp olmak, yoksa tepelerin arasındaki evde Sandra'yla yaşanan mutluluk değil.

Bu gerçeklik doğal olarak sürmeyecek, bir şans bu, Sandra ve Lucas doğal olarak hastaneden çıkacaklar, Lucas unutacak, tek başına ve nerede olduğunu bilmeden, ne tek başına ne de kaybolmuş olmanın verdiği anlamsızlığın farkına vardığı bu anı unutacak oysa, evet oysa. Belli belirsiz (kendisini daha iyi hissediyor, bu çocukça şeylerle dalga geçmeye başlıyor) şeyler geliyor aklına, yüzyıllar önce Buenos Aires'de okuduğu bir öykü, bir Buenos Aires sinemasında çalan sahte bir müzik bandosunun öyküsü. Bu öyküyü hayal eden kişiyle kendi arasında bir benzerlik olmalı, kim bilir ne, her neyse Lucas omuzlarını silkiyor (gerçekten yapıyor bunu) ve sonunda yolu ve sandaletleri buluyor, kendisi için espadril olmaması çok yazık, tam güneyde bulunan bir kent için oldukça garip ve hatta utanç verici bir durum.

Lucas, piyanistleri

Liste çok uzun, klavyenin uzunluğu kadar, beyaz ve siyah, fildişi ve abanoz, tonlar ve yarımtonlar, hızla basılan pedaller ve sessizlikler. Klavyenin üstünde gezinen bir kedi gibi, otuzlu yılların züppe zevki, anılar biraz ısrarlı, müzik oraya buraya atlıyor, geçmişte kalmış dünler, sabahın bugünleri (çok doğru çünkü kırk yılı yenmekte güçlük çekiyormuş gibi gıcırdayan ve tekleyen bir plaktaki *Blues in Thirds*'ün kaydedildiği ve o gün henüz var olmayan bir dünyaya melodisini yollamakta olan piyanist kendisi için çalarken Lucas yazıyor).

Liste uzun, Jelly Roll Morton ve Wilhelm Backhaus, Monique Haas ve Arthur Rubinstein, Bud Powell ve Dinu Lipati. Alexander Brailowsky'nin kocaman, Clara Haskil'in küçücük elleri, Margarita Fernandez'in kendi kendisini dinlemesi, kırklı yıllarda Buenos Aires yaşamına göz kamaştırıcı bir giriş yapan Friedrich Gulda, Walter Gieseking, Georges Arvanitas, Kampala'daki bir barın tanınmamış piyanisti, Don Sebastian Piana ve tangoları, Maurizio Pollini ve Marian McPortland, bu arada unutulması bağışlanamayacak adlarla sonunda insanı bıktırabilecek bu listeyi bitirme gereği arasında Schnabel, Ingrid Haebler, Salomon'un geceleri, Ronnie Scott'un Londra'daki barı, birisi o barda piyanodan dönerken neredeyse Lucas'ın karısının saçına elindeki bira bardağını boca edecekti, ve bu birisi Thelonious idi, Thelonious Sphere, Thelonious Sphere Monk.

Ölüm saati geldiğinde eğer Lucas'ın zamanı ve bilinci olursa iki şeyi dinlemek istiyecek: Mozart'ın son beşli çalgılar kantatı ve "*I ain't got nobody*"[36] teması üzerine bir piyano solosu. Eğer

36. Özgün metinde İngilizce; "kimsem yok". (ç.n.)

zamanın yetmeyeceğini hissederse yalnızca piyano solosunu isteyecek. Liste uzun ama o tercihini yaptı. Zamanın derinliklerinden kalkıp gelen Earl Hines ona eşlik edecek.

Lucas, uzun yürüyüşleri

Dünya'yla diğer yıldızlar arasında farklı ışık yılı uzaklıkları olduğunu herkes bilir. Çok az kişinin bildiği Margarita'nın benden kayda değer miktarda salyangoz yılı uzaklığında olmasıdır.

İlk başlarda bunların kaplumbağa yılı olduklarını sandım ancak bu fazla elverişli zaman ölçüsü birimini bırakmak zorunda kaldım. Bir kaplumbağa ne kadar yavaş giderse gitsin sonunda Margarita'ya ulaşabilirdim ama Osvaldo, benim en sevdiğim salyangozum, bana hiç umut bırakmıyor. Kendisini Margarita'ya götürecek yöne doğru aşırı bir titizlikle yönlendirdikten sonra onu belirsiz bir biçimde sol ayakkabımdan uzaklaştıran yürüyüşü kim bilir ne zaman başladı, taze yeşil salatayla beslenmiş, aşkla bakılmış hayvanın katettiği ilk yol umut verici oldu, ben de iyimserlikle avludaki çam ağacı çatıyı aşmadan Osvaldo'nun gümüş rengi boynuzlarının Margarita'nın görüş mesafesine girerek ona sevgi dolu mesajımı ileteceğini düşündüm; bu arada ben de oturduğum yerden Margarita'nın Osvaldo'yu görünce duyacağı sevinci, saç örgülerinin ve kollarının coşkusunu hayal ederek mutlu oluyordum.

Belki de ışık yıllarının hepsi aynıdır ama salyangoz yılları öyle değil ve Osvaldo artık güvenimi hak etmiyor. Aslında durmuyor, arkasında bıraktığı gümüş rengi iz sayesinde sayısız duvarları inip çıkmasına, ya da bir makarna fabrikasını bir uçtan bir uca katetmesine karşın yürüyüşünü doğru yönde sürdürdüğünü kontrol etme olanağım oldu. Ancak bu övgüye değer doğruluğu benim kontrol etmem çok zor oluyor ve iki kez öfkeli bekçiler tarafından durduruldum, onlara çok kötü yalanlar söylemek zorunda kaldım, çünkü doğruyu söylemek bana güzel bir dayağa

mal olurdu. Üzücü olan pembe renkli koltuğunda oturan Margarita'nın kentin öteki ucunda beni bekliyor olması. Eğer Osvaldo yerine ışık yıllarından faydalansaydım şimdiye torunlarımız olurdu, ama insanlar birbirlerini uzun uzun ve usul usul sevmek istediklerinde, sonuca yavaş bir umudun sonunda varmak istediklerinde, salyangoz yıllarını seçmek mantıklıdır. Sonuç olarak bu farklı seçimlerin iyi ve kötü yönlerinin ne olduğuna karar vermek öyle zordur ki.

Julio Cortázar'dan

Lucas Diye Birinin Serüvenleri

"*Yaşlandıkça anlıyor onu öldürmenin kolay olmadığını.*

Bir ejderha olmak kolay ama onu öldürmek kolay değil, çünkü çok sayıdaki kafasını (bu sayı danışılabilecek yazarlara ve hayvanat kitaplarına göre yediyle dokuz arasında değişiyor) keserek öldürmek gerekiyor, ancak en azından bir tane iyi kafayı alıkoymak zorunluluğu var, çünkü ejderha Lucas'ın kendisi ve Lucas'ın istediği ejderha olmaktan çıkıp kendisi olarak kalmak, yani çok beyinlilikten tek beyinliliğe geçmek...

Lucas banyodaki aynada ejderhayı görüyor, otuz beş dişini göstererek sırıtan yedi kafa, her onyıl için bir tane, en kötüsü de ejderha konusunda uzman olanların dediklerini doğrulayacak biçimde iki kafa daha çıkması kaygısı, sağlığına dikkat etmesi koşuluyla doğal olarak."

Kapak Resmi: Frida Kahlo'nun *Miguel N. Lira'nın Portresi* (1927) adlı resmi üstünde kolaj.

Metis Edebiyat
ISBN 975-342-094-3

Metis Yayınları
İpek Sokak No. 9, 80060 Beyoğlu, İstanbul

9 789753 420945